

การศึกษาเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาดกในพระพุทธศาสนา
ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
THE STUDY OF THE ATTITUDE AND UNDERSTANDING OF THE
PAÑCAKALYĀNADHAMMA IN BUDDHISM : A CASE STUDY
OF THE COMMUNITY OF WAT BHORIANG,
BANGKOKNOI DISTRICT, BANGKOK

พระมหาสว่าง จตุตมโล (อุณกระโทก)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

การศึกษาเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาดกในพระพุทธศาสนา
ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

พระมหาสว่าง จตุตมโล (อุณกระโทก)

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๕๔

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

**THE STUDY OF THE ATTITUDE AND UNDERSTANDING OF THE
PAÑCAKALYĀNADHAMMA IN BUDDHISM : A CASE STUDY
OF THE COMMUNITY OF WAT PHORANG,
BANGKOKNOI DISTRICT, BANGKOK**

Phramaha Sawang Chatthamalo (Thunkratok)

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)
Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Bangkok, Thailand
C.E. 2011

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

.....

(พระสุธีธรรมานุวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาทวี มหาปญฺโญ, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พลตรี ดร.วีระ วงศ์สรรค์)

.....กรรมการ

(ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาทวี มหาปญฺโญ, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ

พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการ

ชื่อวิทยานิพนธ์	: การศึกษาเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
ผู้วิจัย	: พระมหาสว่าง จตุตมโล (อุณกระโทก)
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระมหาทวี มหาปัญญา (ละลง) ผศ.,ดร. ป.ธ. ๘, พธ.บ., ศน.ม., M.Phil., Ph.D.(Buddhist Studies) : พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กศ.บ.(เกียรตินิยม), น.บ., วท.บ., ศศ.บ., ศศ.ม., คม., กศ.ด
วันสำเร็จการศึกษา	: ๒๕ มกราคม ๒๕๕๕

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง การศึกษาเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
มีวัตถุประสงค์ ๑) เพื่อศึกษาเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา
ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ๒) เพื่อศึกษาเปรียบเทียบ เจตคติและ
ความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน
ประสบการณ์การฟังธรรม รายได้เฉลี่ย ๓) เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการ
ปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คัดเลือกจาก
ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๗๗ คน เครื่องมือที่ใช้ใน
การวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนาของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร และ
แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะ ในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม
ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ผลโดยใช้ค่าสถิติ ร้อยละ

ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและเปรียบเทียบความต่างระหว่างตัวแปรด้วยค่า t-test โดยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป

ผลการวิจัย พบว่า

๑. ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิมในพระพุทธศาสนา อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง มีเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิม ด้านเมตตากฎหมาย และด้านสติสัมปชัญญะ อยู่ในระดับมาก ด้านสัมมาอาชีวะ อยู่ในระดับปานกลาง และกามสังวร ส่วนที่เหลือ อยู่ในระดับน้อย และ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง มีความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิม ด้านสังฆะ และสติสัมปชัญญะ อยู่ในระดับมาก ที่เหลืออยู่ในระดับปานกลาง

๒. ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผู้ที่มีเพศ อายุ สถานภาพ สมรส การศึกษา จำนวนปีที่อาศัย ประสบการณ์การฝึกอบรม ต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่มีความแตกต่างกันและผู้ที่มี อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา จำนวนปีที่อาศัย ประสบการณ์การฝึกอบรม ต่างกัน แต่ความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิม ในพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันในทุกข้อ

๓. ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะตามหลักเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านปัญหาและอุปสรรค ได้แก่ การมั่วสุมอบายมุข ยาเสพติด เล่นการพนัน ดิฉันเกมส์ ไม่มีเวลา การทะเลาะวิวาท ไม่เข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมุสลิม เพราะขาดสถานที่ให้ความรู้ การดื่มสุรา การลักขโมย ปัญหาผู้สาว ปัญหาครอบครัวแตกแยก เป็นต้น ส่วนข้อเสนอแนะ ได้แก่ ให้จัดกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมะในชุมชนหรือค่ายเยาวชน และประชาสัมพันธ์หลักธรรมให้ทั่วถึง การเข้าวัด ทำบุญ และส่งเสริมการปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น หาวิธีจูงใจให้มีการเข้าฟังธรรมมากขึ้น เช่น หาดารามาชักชวนให้ชาวชุมชนอยากเข้าร่วมกิจกรรมทางธรรม หรือการจัดกิจกรรมบรรยายธรรมะ จัดให้มีการเรียนการสอนให้เยาวชนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา และผู้ใหญ่ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนรุ่นหลัง

Thesis Title : The Study of the Attitude and Understanding of the
Pañcakalayāṇadhamma in Buddhism : A Case Study of the
Community of Wat Bhoriang, Bangkoknoi District, Bangkok.

Researcher : Phramaha Sawang (Chatthamalo) Thunkrathok

Degree : Master of Arts (Buddhist Studies)

Thesis Supervisory Committee

: Asst. Prof. Dr. Phramaha Tawee Mahapannyo Pali IX, B.A., M.A.,
M.Phil., Ph.D.

: Major General. Dr. Weera Wongsarn B.Ed., (Hons), L.B.
B.Sc., B.A., M.Ed., M.A.D.Ed.

Date of Graduation : January 25, 2012

ABSTRACT

This research is study of three objectives, namely 1) to study the attitudes and understanding of Pañcakalayāṇadhamma among the Buddhist communities at Wat Bhoriang, Bangkoknoi District, Bangkok. 2) to compare the attitudes and understanding about the Pañcakalayāṇadhamma Wat Bhoriang Bangkok, closing by gender, age, marital status, education, occupation, area of residence in the community, experience to hear the sermon and the average income. 3) to study the problems, obstacles and the suggestions of Wat Bhoriang by Pañcakalayāṇadhamma

This Research is a quantity of Research. Selected. There are 377 people of Wat Bhoriang in this research. The tools used in this study are the questionnaire about the general information of the residence. The questionnaires are about attitudes and understanding of Pañcakalayāṇadhamma in Buddhism by the community in Wat Bhoriang, Bangkoknoi, Bangkok. The queries about the problems and suggestions on the implementation of the principle of the community at Wat Bhoriang, Bangkoknoi, Bangkok. The average percents

standard deviation, and compare the difference between variables with a t-test made by a computer program.

From The Research, it is found that

1. The attitudes and understanding of Pañcakalayāṇadhamma in Buddhism by the community in WatPoriang, Bangkoknoi are in middle level. Please note that, To Mettā Karunā and Sati Sampajañña At a high level, To Sammāñjāva and Kāmasamvara in the middle, The remaining low level. The community in WatPoriang, Bangkoknoi have understanding of Pañcakalayāṇadhamma in Buddhism in case of truth and the mindfulness are in high level and the others are in middle level.

2. The attitudes of Pañcakalayāṇadhamma in Buddhist are difference by have the sex, the age, the marital status, education, living year, the experience of practicing in Dhamma. There are important of tests in statistics at the level of 0.05 and the others are not different. The communities at Wat Bhoriang, Bangkok that have the same age, state, marital status, education, the year of living, the experience in the Dhamma is different, But their understanding of Pañcakalayāṇadhamma Buddhism is not different in every aspect.

3. Problem and obstacles found are conspiracy to do bad things, drug abuse, gambling, computer game addiction, time halation, quarrels, lack of understanding in the principle of five element of good friends due to insufficient number of places providing, alcohol drink problem, theft, love affairs problems, broken home family problem ate, and The suggestions, such as the activities or Dhamma Camp in the community. There are the information for the public to go to the temple, to make merit, to support the practice of Dhamma and more, to persuade the people to listen to the Dhamma, to be the leader to do good activities.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยดีเพราะได้รับความเมตตาอนุเคราะห์จากคณาจารย์ และผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีพระคุณทั้งหลาย ผู้วิจัยขอจารึกนามให้ปรากฏเพื่อเป็นเกียรติ ดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระมหาทวิ มหาปญฺโญ ผศ.ดร. ประธานกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์ ผู้คอยกระตุ้นเตือนสติ ชี้แนะแนวทางการทำวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัย และอนุโมทนา ขอบคุณ พลตรี ดร.วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์

ขอกราบขอบคุณ พระมหาสุทิตย์ อากาศโร ดร. ประธานกรรมการตรวจสอบ วิทยานิพนธ์ และอนุโมทนาขอบคุณ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ กรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์ ที่ช่วยชี้แนะและตรวจสอบ ทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอขอบคุณคณาจารย์ ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้แก่ ดร.ประมุข สารพันธ์ ผศ.ดร.มนตรี สืบด้วง ดร.ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน ผศ.ดร.เริงชัย หมั่นชนะ ในฐานะที่เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ แบบสอบถาม ขอขอบคุณ รศ.ชูศักดิ์ ทิพย์เกษร ซึ่งช่วยตรวจสอบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ขอขอบคุณคณาจารย์ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา ทุกท่าน ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ขอขอบคุณคณาจารย์ และเจ้าหน้าที่ประจำศูนย์บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่าน ที่เมตตาอำนวยความสะดวกให้ ตลอดจนเพื่อนนิสิตทั้งรุ่นพี่และรุ่นน้อง ที่คอยให้กำลังใจให้คำปรึกษา ซึ่งผู้วิจัยรู้สึก ซาบซึ้งใจ จึงขอกราบขอบคุณและอนุโมทนาขอบคุณในธรรมวิद्याทานกับทุกท่านไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ พระครูอุปลัมภ์สุดคุณ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เรียง ที่ให้การสนับสนุน การศึกษาแก่ผู้วิจัย และกราบขอบพระคุณ หลวงพ่อเปรี่ยม อติภทฺโท (อุณกระโทก) ตรีเศษอุณกระโทก ที่ช่วยเป็นแรงบันดาลใจให้วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลงได้

ขออนุโมทนาขอบคุณ คุณกมลลักษณ์ โสโพธิ์ และครอบครัว ซึ่งช่วยเรียบเรียงข้อมูล จัดพิมพ์เอกสารและให้การอุปถัมภ์ด้านอื่น ๆ จนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขออนุโมทนาขอบคุณ ญาติโยมชุมชนวัดโพธิ์เรียงทุกท่าน ที่ช่วยตอบแบบสอบถาม อันเป็นประโยชน์ในการจัดทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้ ตลอดถึงญาติโยมทุกท่านที่ถวายความอุปถัมภ์ด้าน ต่างๆ แก่ผู้วิจัยจนทำให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้

ด้วยอานิสงส์ที่เกิดจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขออุทิศถวายพระรัตนตรัย และคุณ ของ พระครูศรีปริยัติธรรม (พระมหาบุญรอด เตชธมฺโม) และโยมแม่พรม อุณกระโทก ผู้ล่วงลับ และอานิสงส์ในครั้งนี้จึงบังเกิดแก่ผู้มีส่วนช่วยเหลือสนับสนุนทั้งที่ได้เอ่ยนาม และมีได้เอ่ยนาม จึงประสบความสำเร็จด้วยดีกันทุกท่านทุกคนเทอญ.

พระมหาสว่าง จตฺตมโกล (อุณกระโทก)

วันที่ ๒๕ มกราคม พ.ศ.๒๕๕๕

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ค
กิตติกรรมประกาศ	จ
สารบัญ	ฉ
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ซ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๕
๑.๓ ขอบเขตการวิจัย	๕
๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๖
๑.๕ สมมติฐานของการวิจัย	๖
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๗
๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	๘
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๙
๒.๑ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ	๑๐
๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับเจตคติ	๑๐
๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ	๑๒
๒.๑.๓ ความสำคัญของเจตคติ	๑๘
๒.๑.๔ ลักษณะของเจตคติ	๑๙
๒.๑.๕ องค์ประกอบของเจตคติ	๒๐
๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้าใจ	๒๐
๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับความเข้าใจในพระไตรปิฎก	๒๑
๒.๒.๒ ความหมายเกี่ยวกับความเข้าใจในทางวิชาการ	๒๔
๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม	๒๗

๒.๓.๑ ความหมายของเบญจกัถยาณธรรม ทางพระพุทธศาสนา	๒๓
๒.๓.๒ ความสำคัญของเบญจกัถยาณธรรม	๓๑
๒.๓.๓ หลักเบญจกัถยาณธรรม ๕ ประการ	๓๒
๒.๓.๓.๑ เมตตากาธูณา	๓๒
๒.๓.๓.๒ สัมมาอาชีวะ	๓๕
๒.๓.๓.๓ กามสังวร	๔๐
๒.๓.๓.๔ สัจจะ	๔๒
๒.๓.๓.๕ สติสัมปชัญญะ	๕๒
๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๕๓
๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติและความเข้าใจ	๕๓
๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักเบญจกัถยาณธรรม	๕๕
๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๖๓
บทที่ ๓ วิธีดำเนินการวิจัย	๖๔
๓.๑ รูปแบบงานวิจัย	๖๕
๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	๖๕
๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	๖๕
๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ	๖๖
๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล	๖๗
๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล	๖๗
๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย	๖๘
บทที่ ๔ ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	๖๕
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	๗๐
ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของชาวมุสลิมวัดโพธิ์เรียง	๗๐
เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	

	ตอนที่ ๒ ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	๗๖
	ตอนที่ ๓ ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	๘๒
	ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	๘๘
	ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมใน การปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชน วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	๑๕๓
บทที่ ๕	สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	๑๕๓
	๕.๑ สรุปผลการวิจัย	๑๕๓
	๕.๒ อภิปรายผล	๑๖๒
	๕.๓ ข้อเสนอแนะ	๑๖๘
บรรณานุกรม		๑๖๙
ภาคผนวก		
	ก หนังสือขอเชิญผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย	๑๘๖
	ข หนังสือขออนุญาตให้นิติกรเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย	๑๙๓
	ค แบบสอบถาม	๑๙๕
	ง ประวัติชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร	๒๐๕
ประวัติผู้วิจัย		๒๐๘

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
ตารางที่ ๔.๑	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ	๓๐
ตารางที่ ๔.๒	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ	๓๑
ตารางที่ ๔.๓	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ/สมรส	๓๑
ตารางที่ ๔.๔	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการศึกษา	๓๒
ตารางที่ ๔.๕	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพ	๓๒
ตารางที่ ๔.๖	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสพการณ์ ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)	๓๓
ตารางที่ ๔.๗	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๓๔
ตารางที่ ๔.๘	จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๓๕
ตารางที่ ๔.๙	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัลยาณธรรม จำแนกรายด้าน	๓๖
ตารางที่ ๔.๑๐	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านเมตตากรุณา จำแนกรายข้อ	๓๗
ตารางที่ ๔.๑๑	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสัมมาอาชีพะ จำแนกรายข้อ	๓๘
ตารางที่ ๔.๑๒	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านกามสังวร จำแนกรายข้อ	๓๙

ตารางที่ ๔.๑๓	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านสัจจะ จำแนกรายข้อ	๘๐
ตารางที่ ๔.๑๔	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกรายข้อ	๘๑
ตารางที่ ๔.๑๕	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม จำแนกรายด้าน	๘๒
ตารางที่ ๔.๑๖	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านเมตตากรุณา จำแนกรายข้อ	๘๓
ตารางที่ ๔.๑๗	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกรายข้อ	๘๔
ตารางที่ ๔.๑๘	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านกามสังวร จำแนกรายข้อ	๘๕
ตารางที่ ๔.๑๙	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านสัจจะ จำแนกรายข้อ	๘๖
ตารางที่ ๔.๒๐	ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกรายข้อ	๘๗
ตารางที่ ๔.๒๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับ เบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ	๘๘
ตารางที่ ๔.๒๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ เบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ	๘๙
ตารางที่ ๔.๒๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับ เบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ	๙๐
ตารางที่ ๔.๒๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอายุ	๙๑
ตารางที่ ๔.๒๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามอายุ	๙๒
ตารางที่ ๔.๒๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ เบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ	๙๓

ตารางที่ ๔.๒๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอายุ	๕๔
ตารางที่ ๔.๒๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามอายุ	๕๕
ตารางที่ ๔.๒๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอายุ	๕๖
ตารางที่ ๔.๓๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส	๕๗
ตารางที่ ๔.๓๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามสถานภาพสมรส	๕๘
ตารางที่ ๔.๓๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามสถานภาพสมรส	๕๙
ตารางที่ ๔.๓๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๐
ตารางที่ ๔.๓๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๑
ตารางที่ ๔.๓๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๒
ตารางที่ ๔.๓๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๓

ตารางที่ ๔.๓๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๔
ตารางที่ ๔.๓๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๕
ตารางที่ ๔.๓๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส	๑๐๖
ตารางที่ ๔.๔๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามการศึกษา	๑๐๗
ตารางที่ ๔.๔๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา	๑๐๘
ตารางที่ ๔.๔๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา	๑๐๙
ตารางที่ ๔.๔๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๐
ตารางที่ ๔.๔๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๑
ตารางที่ ๔.๔๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามการศึกษา	๑๑๒
ตารางที่ ๔.๔๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๓

ตารางที่ ๔.๔๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา	๑๑๔
ตารางที่ ๔.๔๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๕
ตารางที่ ๔.๔๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามการศึกษา	๑๑๖
ตารางที่ ๔.๕๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามการศึกษา	๑๑๗
ตารางที่ ๔.๕๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ	๑๑๘
ตารางที่ ๔.๕๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามอาชีพ	๑๑๙
ตารางที่ ๔.๕๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอาชีพ	๑๒๐
ตารางที่ ๔.๕๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามอาชีพ	๑๒๒
ตารางที่ ๔.๕๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ	๑๒๓
ตารางที่ ๔.๕๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามอาชีพ	๑๒๔

ตารางที่ ๔.๕๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอาชีพ	๑๒๕
ตารางที่ ๔.๕๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอาชีพ	๑๒๖
ตารางที่ ๔.๕๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามอาชีพ	๑๒๗
ตารางที่ ๔.๖๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๒๘
ตารางที่ ๔.๖๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๐
ตารางที่ ๔.๖๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๑
ตารางที่ ๔.๖๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๒
ตารางที่ ๔.๖๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๓
ตารางที่ ๔.๖๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๔
ตารางที่ ๔.๖๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๕

ตารางที่ ๔.๖๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๖
ตารางที่ ๔.๖๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาโดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	๑๓๗
ตารางที่ ๔.๖๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสบการณ์ ฝึกรอบมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)	๑๓๘
ตารางที่ ๔.๗๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสบการณ์ ฝึกรอบมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)	๑๓๙
ตารางที่ ๔.๗๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๐
ตารางที่ ๔.๗๒	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๒
ตารางที่ ๔.๗๓	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๓
ตารางที่ ๔.๗๔	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๔
ตารางที่ ๔.๗๕	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาโดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๕
ตารางที่ ๔.๗๖	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๖

ตารางที่ ๔.๗๗	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๕
ตารางที่ ๔.๗๘	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ เบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๔๘
ตารางที่ ๔.๗๙	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๕๐
ตารางที่ ๔.๘๐	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๕๑
ตารางที่ ๔.๘๑	การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน	๑๕๒
ตารางที่ ๔.๘๒	จำนวนและร้อยละ ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตาม หลักเบญจกัถยาณธรรม	๑๕๓
ตารางที่ ๔.๘๓	จำนวนและร้อยละข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตาม หลักเบญจกัถยาณธรรม	๑๕๕

อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ และพระไตรปิฎกบาลีอักษรไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ คัมภีร์อรรถกถาภาษาไทย ใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระไตรปิฎกที่ใช้อ้างอิงใช้อักษรย่อบอก ชื่อคัมภีร์เป็นระบบเดียวกันหมด ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยกำหนด การอ้างอิงระบุ เล่ม/ข้อ / หน้า หลักอักษรย่อชื่อคัมภีร์ดังใช้อักษรย่อตัวพื่นปกติ เช่น ที.สี. (ไทย) ๕/๒๗๖/๕๘ หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค ภาษาไทย เล่ม ๕ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๕๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๓๕ และ ที.สี. (บาลี) ๕/๒๗๖/๕๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรคบาลี ภาษาบาลี เล่ม ๕ ข้อ ๒๗๖ หน้า ๕๘ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๐๐ และ ที.สี.อ. (ไทย) ๑/๒ /๑๗๕. หมายถึง ทีฆนิกาย สีลขันธวรรค อรรถกถาภาษาไทย เล่ม ๑ ภาค ๒ หน้า ๑๗๕ ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นต้น

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ภิกขุณี. (ไทย) =	วินัยปิฎก	ภิกขุณีวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม. (ไทย) =	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรคบาลี	(ภาษาบาลี)
ที.สี. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวคคบาลี	(ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.(บาลี) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคคบาลี	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.(ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู. (บาลี) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกบาลี	(ภาษาบาลี)
ม.มู. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ. (ไทย) =	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธรรมบท	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสูตรต้นปิฎก

ที.สี.อ.(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมงฺคลวิลาสินี	สีลขณฺฐคคฺคกฺกุฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.สี.อ.(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุม้งคฺลวิลาสินี	สีลขันฐวรรคอรฺรตถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ม.อ.(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมงฺคลวิลาสินี	มหาวคฺคกคฺคกฺกุฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ม.อ.(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุม้งคฺลวิลาสินี	มหาวรรคอรฺรตถกถา	(ภาษาไทย)
ที.ปา.อ.(บาลี)	=	ทีฆนิกาย	สุมงฺคลวิลาสินี	ปาฎิกวคฺคกคฺคกฺกุฏฐกถา	(ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ.(ไทย)	=	ทีฆนิกาย	สุม้งคฺลวิลาสินี	ปาฎีกวรรคอรฺรตถกถา	(ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การดำเนินชีวิตในสังคมไทยสมัยก่อนจะอยู่ร่วมกันอย่างพี่น้อง มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละให้แก่กันและกัน มีความเคารพนับถือกันตามลำดับอาวุโส ผู้มีอายุมากกว่าก็จะได้รับการยกย่องเรียกกันเป็นพี่ ป้า น้ำ อา ปู่ ย่า ตา ยาย มีความอ่อนน้อมถ่อมตน คอยช่วยเหลือเจือจานกัน อยู่ร่วมกันอย่างเรียบง่าย สงบ สันติสุข ทั้งนี้เพราะได้พุทธธรรมเป็นรากฐานการทำหน้าที่ของบุคคลในฐานะคนไทย พุทธศาสนิกชน สมาชิกครอบครัว ชุมชน ประเทศชาติ พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทย มีส่วนในการสร้างคุณลักษณะไทยที่พุทธศาสนิกในชุมชนศรัทธาในพระรัตนตรัย นิยมการทำนุบำรุงพระศาสนา มีความสุภาพอ่อนโยน รักสันติ ประณีประนอม ประสานประโยชน์ กตัญญู เคารพผู้ใหญ่ มีเมตตา ไม่จมปลักในความทุกข์ รักความอิสระ แต่ก็มีในลักษณะที่เกิดจากการใช้พุทธธรรมที่ผิดทาง หรือ มิได้นำมาใช้อย่างเพียงพอเช่น การใช้อำนาจโดยเฉพาะในหมู่ข้าราชการ การรักสนุก การเอาโรคเอาเปรียบ การกดขี่ข่มเหงผู้ที่อ่อนด้อยกว่าตนและพวกพ้อง ในสังคมจึงมีการกระทบกระทั่ง อันนำไปสู่ความเดือนร้อน วุ่นวายได้^๑

ดังนั้น เพื่อให้สังคมของมนุษย์อยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุข จึงจำเป็นต้องมีกฎ ระเบียบ สำหรับปฏิบัติซึ่งกันและกันในสังคม เช่น ศีลธรรม จารีตประเพณี ศาสนา และกฎหมาย สังคมปัจจุบันการพัฒนาประเทศมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาทางด้านวัตถุ ส่วนการพัฒนาทางด้านจิตใจยังมีค่อนข้างน้อย จึงทำให้เกิดปัญหาสังคมต่าง ๆ มากมาย เช่น ปัญหาความรุนแรง ปัญหาการหย่าร้าง ปัญหาการทำแท้ง ปัญหายาเสพติด ปัญหาการลักขโมยไปจนถึงปัญหาอาชญากรรม ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดมาจากการขาดที่ยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจของคนในสังคม ซึ่งขาดความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป ฉะนั้น การอยู่ร่วมกันอย่างสันติจึงลดน้อยลงทุกวัน ทำให้รู้สึกท้อแท้ หมดกำลังใจ และต้องการที่พึ่งทางใจมากขึ้น

ประเทศไทยมีองค์กรหรือสถาบันต่าง ๆ จำนวนมากที่เป็นจุดศูนย์รวมจิตใจของคนไทย สถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันศาสนา ซึ่งเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในชาติให้ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข จากผลการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะของสำนักสถิติแห่งชาติ

^๑ รองศาสตราจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง, พุทธธรรมที่เป็นรากฐานสังคมไทย ก่อนสมัยสุโขทัย ถึงก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๖), บทคัดย่อ (ก).

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ตำรวจสตติการนับถือศาสนาในประเทศไทย ศาสนาที่มีประชากรนับถือมากเป็นอันดับหนึ่ง คือพระพุทธศาสนาซึ่งมีพุทธศาสนิกชน ๔๖,๕๐๒,๑๐๐ คน^๒ พระสงฆ์ทำหน้าที่สำคัญในการนำหลักธรรมซึ่งเป็นคำสอนของพระพุทธศาสนาออก เผยแผ่ อบรมคุณธรรม และศีลธรรมแก่พุทธศาสนิกในสังคมไทย ทำให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างถ้อยทีถ้อยอาศัย ไม่เบียดเบียน ไม่เคียดแค้น ไม่ต้องทรนทรายด้วยความโลภ ความโกรธ ความหลง เข้าใจชีวิตและกฎแห่งธรรมชาติ อยู่กับธรรมชาติอย่างกลมกลืน มีความสุข อยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข เพราะมีศีล และรู้หลักกัลยาณธรรม^๓

คำว่า ‘เบญจกัลยาณธรรม’ หมายถึง ธรรมที่ดี หรือธรรมที่สะอาด เพราะกำจัดกรรมที่ไม่สะอาดมีรากจะเป็นต้นได้^๔ เบญจกัลยาณธรรมนั้นไม่ได้ปรากฏเป็นหมวดหมู่ในพระไตรปิฎก แต่จะมีแทรกอยู่ในหลักธรรมต่าง ๆ ซึ่งในยุคหลังต่อมามีนักปราชญ์ท่านให้ความหมายว่า หมายถึงเบญจธรรม หรือ เบญจกัลยาณธรรม ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงเบญจธรรมหรือเบญจกัลยาณธรรม ว่าเป็นธรรม ๕ ธรรมอันดีงามห้าอย่าง คุณธรรมห้าประการ คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีล ควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ คือ

๑. เมตตาและกรุณา ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

๒. สัมมาอาชีวะ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

๓. กามสังวร ความสังวรในกาม,ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมคนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส

๔. สัจจะ ความสัตย์ ความซื่อตรง

๕. สติสัมปชัญญะ ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิดรู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ ไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท^๕

พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้ประพฤติปฏิบัติเบญจศีลเบญจธรรมควบคู่กันไปโดยละเว้นข้อห้ามในเบญจศีล และปฏิบัติความดีตามเบญจธรรม ทรงมีพระพุทธบัญญัติ สิลห้าข้อ เพื่อให้รู้จัก

^๒ ข้อมูลพื้นฐานทางพุทธศาสนา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.onab.go.th/attachments>. [๑๕ มิ.ย. ๒๕๕๔].

^๓ บุญเรือน เทียรทอง, “ทัศนคติและความเข้าใจต่อคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวกับอริยมรรคมีองค์ ๘ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย”, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), หน้า ๒.

^๔ อ.จตุตถก. (ไทย) ๒๑/๓๑/๑๓๕.

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาฯ ลงกรณราชวิทยาลัย, หน้า ๑๗๕ - ๑๗๖.

ควบคุมกาย และวาจา ส่วนเบญจกัณฑ์ธรรม ที่ทรงนำมาคู่กับศีลห้าก็เพื่อให้เป็นข้อปฏิบัติ ทำให้เกิดความดีงามยิ่งขึ้น ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ เกิดความร่มเย็น สงบสุข

ในสังคมไทยปัจจุบันไม่สงบสุขดังที่เคยเป็นมาในอดีต ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ทำให้ผู้คนในสังคมไทยกำลังเผชิญกับปัญหามากมายหลายด้าน เช่น ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาด้านการเมือง ปัญหาด้านสังคม ที่แตกแยกขัดแย้งกันในการคิดเห็น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม การฆ่า การข่มขืนกระทำชำเรา การปองร้าย ไล่ร้ายทำลายกัน เป็นต้น^๖ ปัญหาเหล่านี้ในวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้เป็นเพราะคนในสังคม ไม่ว่าจะการหรือสถาบันต่าง ๆ ขาดหลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนา ดังปรากฏเป็นข่าวในสื่อทั้งหลาย ทำให้สังคมเมือง ชนบท รวมถึงในชุมชนต่าง ๆ เกิดความไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และน่าเป็นห่วงอย่างยิ่งว่า ผู้คนจำนวนมากมีความทุกข์ทรมาน สังคมพึ่งพาตนเองในชุมชนถูกทำลายลงแบบแผน การดำเนินชีวิตเปลี่ยนไป อีกประการหนึ่ง เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ตามมา มีอาชญากรรม และความยากจน เป็นต้น ซึ่ง ท่านพุทธทาสภิกขุ กล่าวไว้ใน ‘ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด’ ว่า “ผู้นำส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นแก้ไขปัญหาด้านวัตถุเป็นส่วนใหญ่ ขาดความสนใจ ในหลักธรรม ที่จะนำมาพัฒนาทางจิตใจของคนในชุมชน จึงประสบแต่ความทุกข์ ความเดือดร้อน เพราะอำนาจแห่ง ความโลภ ความโกรธ และความหลง การพัฒนาสังคมมนุษย์ในปัจจุบันไม่พัฒนาทางด้านจิตใจ จึงทำให้คนขาดความรักความเมตตา ขาดน้ำใจไมตรี ไม่มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เน้นการพัฒนาเพียงด้านวัตถุ ทำให้หลงมัวเมาในความสุขทางด้านวัตถุมากยิ่งขึ้น แต่เมื่อวัตถุเจริญขึ้นเต็มที่แล้ว จิตใจมนุษย์ไม่มีความสุข กลับมีความทุกข์ ความเดือดร้อนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้ผลร้ายเกิดขึ้นที่จิตใจของคนทั่วโลก เห็นได้จากอาชญากรรมเพิ่มมากขึ้น มีการเบียดเบียน เกิดความขัดแย้ง ซึ่งมีแต่ความหวาดระแวง แก่งแย่งเห็นแก่ตัว แข่งขันชิงดีชิงเด่น ไล่ร้ายป้ายสี ปล้นจี้ ลักขโมย การคอร์รัปชัน ปองร้ายทำลายกัน การมีเพศสัมพันธ์ที่ผิดศีลธรรม สังคมที่เคยร่มเย็นสงบสุขกลายเป็นสังคมที่ไม่ปลอดภัย ทำให้ประเทศชาติ บ้านเมืองอยู่ในขั้นวิกฤติ มีความคิดสับสน มีความวิตกกังวลจนทำให้เป็นโรคประสาท โรคจิต คิดฆ่าตัวตายมากขึ้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เกิดจากจิตใจที่ขาดไปจากหลักศีลธรรมทางพระพุทธศาสนา”^๗

ผู้วิจัย ได้มองเห็นสภาพปัญหาด้านต่างๆ ของชุมชนในสังคมไทยที่เกิดขึ้นว่า มีผลกระทบต่อชุมชนเป็นอันมาก ทั้งปัญหาด้านเศรษฐกิจ การเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม

^๖ ทศนิยม ทองสว่าง, สังคมไทย, (กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.ปริ้นติ้งเฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๒๓๔ -๒๓๕.

^๗ พุทธทาสภิกขุ, ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐), หน้า ๑๒๔.

อันเนื่องมาจากพัฒนาการ ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหาความยากจน ฯ ทำให้คนในชุมชนเปลี่ยนไปกลายเป็นคนเห็นแก่ตัว แข่งแย่ง แสวงหาผลประโยชน์แก่ตนและพวกพ้อง ไม่ได้รณรงค์ คำนึงถึงความถูกต้อง เมื่อคิดว่ามีสิทธิ์ก็ทำตามความต้องการของตน ไม่สนใจว่าใครจะเดือดร้อน ละเมียดคิด ขาดเบญจกัถยาณธรรม ปองร้าย ทำลายกัน ปล้นฆ่า ลักขโมย ขาดตัว มั่วสุมทางเพศ โกหก หลอกลวง เสพสิ่งเสพติดและของมีเมาทำให้เกิดความประมาท ขาดสติ เพราะความโกรธและอคติ แย่งพรรค แบ่งพวก ทำให้สังคมในชุมชนไม่เป็นสุข รวมไปถึง “ชุมชนวัดโพธิ์เรียง ซึ่งเป็นชุมชนเก่าที่มีอายุประมาณ ๔๖ ปี เดิมเป็นสวนผลไม้ที่มีผู้อาศัยราว ๑๐ กว่าครอบครัวและเป็นเจ้าของที่ดิน ประกอบอาชีพทำสวน ค้าขาย และซ่อมผ้า การค้าขายของชาวสวนจะนำผลไม้ ดอกเยอบีรา ซึ่งเป็นดอกไม้รู้จักกันดีทั้งธนบุรีและฝั่งพระนคร ไปขายที่ตลาดบางรัก ตลาดหัวลำโพง ส่วนชาวจีนก็จะซ่อมผ้าบริเวณลานมะเกลือ โดยใช้ลูกมะเกลือซ่อม ต่อมาภายหลังเปลี่ยนมาใช้สิโคราม ผ้าที่ซ่อมจะนำไปส่งตลาดบางรัก ปัจจุบันเหลือแต่ซ่อมด้ายเท่านั้น หลังจากการไฟฟ้านครหลวง เริ่มเข้ามาก่อสร้างในพื้นที่ ทำให้มีผู้คนเริ่มอพยพเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น ชาวสวนเดิมซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินก็เริ่มเปลี่ยนอาชีพมาขายที่ดินและสร้างบ้านให้คนเช่า ในที่สุดก็กลายเป็นชุมชนแออัด ต่อมาในปี พ.ศ.๒๕๒๕ การเคหะแห่งชาติ และเขตบางกอกน้อย ได้เข้ามาพัฒนาและปรับปรุงชุมชนวัดโพธิ์เรียงจนถึงทุกวันนี้”^๔

ชุมชนโพธิ์เรียงเป็นชุมชนขนาดใหญ่ มีประชากรอยู่ประมาณ ๕๐๐ ครัวเรือน แม้จะมีกิจกรรมทางพระพุทธศาสนาที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักเบญจกัถยาณธรรม เช่น การทำวัตร สวดมนต์ทุกเย็นวันพระ ฟังธรรมะทางสถานีวิทยุชุมชนทุกวัน การบวชศีลจารีณี ในวันสำคัญต่างๆ เช่น วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา วันอาสาฬหบูชา วันเฉลิมพระชนมพรรษา มีการจัดอบรม เกี่ยวกับศีลธรรมในวันสำคัญต่างๆ แต่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียงปัจจุบันก็ยังเกิดปัญหามากมาย เช่น การทะเลาะวิวาท การเล่นพนัน การลวงละเมิดทางเพศ การดื่มสุรา และสิ่งเสพติด ใดๆ ที่มีชื่อว่า ‘ชุมชนวัดโพธิ์เรียง’ ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเกิดจากคน ในชุมชนมีจิตใจเสื่อมถอยจากหลักพุทธธรรม โดยเฉพาะหลักเบญจกัถยาณธรรม อันหมายถึง ความคิดดีงามทำให้มีความเป็นมนุษย์สมบูรณ์ขึ้นเมื่อนำไปปฏิบัติจะทำให้สังคมสงบ

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจอยากทราบว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงมีเจตคติและมีความเข้าใจ มีปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัถยาณธรรม เพียงใด จึงมุ่งที่จะศึกษา ค้นคว้า รวบรวมข้อมูล ตลอดทั้งวิเคราะห์ปัญหา ผลกระทบทางด้านสังคม รวมถึงความเสื่อมโทรมทางจิตใจ ที่ห่างไกลไปจากหลักเบญจกัถยาณธรรม ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^๔ ข้อมูลชุมชนวัดโพธิ์เรียง. [ออนไลน์]ที่มา : <http://203.155.220.217/bangkoknoi/community/porieng.htm>.

นำเสนอ พร้อมข้อเสนอแนะ เพื่อประโยชน์ในการนำไปสู่การสร้างภูมิคุ้มกัน และเพื่อพัฒนาสังคม ในชุมชน ประเทศชาติ อันจะก่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนสถาพรในพระพุทธศาสนาอย่างมี ประสิทธิภาพตลอดไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพ การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประสพการณ์เข้าฝึกอบรม และ รายได้ ซึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลัก เบญจกัลยาณธรรม ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

๑.๓.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการศึกษาเจตคติ และความเข้าใจต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๑) ด้านเมตตากรุณา ๒) ด้านสัมมาอาชีวะ ๓) ด้านกามสังวร ๔) ด้านสัจจะ และ ๕) ด้านสติสัมปชัญญะ

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย (Unit of Analysis) ได้แก่ ชาวชุมชนโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ทั้งหมด ๕,๐๐๐ คน^๕

๑.๓.๓ ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรต้น คือข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียงกี่ปี ประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) และรายได้เฉลี่ย

^๕ สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผลกรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://dailyplans.bangkok.go.th>

ตัวแปรตาม คือเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา
ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร คือ ๑) ด้านเมตตากรุณา
๒) ด้านสัมมาอาชีวะ ๓) ด้านกามสังวร ๔) ด้านสังจະ และ ๕) ด้านสติสัมปชัญญะ

๑.๓.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาวิจัยระหว่างเดือน สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ ถึง เดือนมกราคม
พ.ศ. ๒๕๕๕ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๔ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๔.๑ เจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชน
วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๔.๒ ปัจจัย เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน
วัดโพธิ์เรียง ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) และรายได้เฉลี่ย
เป็นอย่างไร

๑.๔.๓ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม
ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นอย่างไร

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศ
ต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๒ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ
ต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๓ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพ
สมรสต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๔ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครที่มีระดับ
การศึกษา ต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๕ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพ
ต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๖ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนปี
อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๗ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๕.๘ ประชากรในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ยต่างกัน มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๖ คำนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ **เจตคติ** หมายถึง ความรู้สึกนึกคิด หรือความคิดเห็นเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในทางพระพุทธศาสนา

๑.๖.๒ **ความเข้าใจ** หมายถึง การรู้เรื่อง หรือรู้ความหมาย เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในทางพระพุทธศาสนา

๑.๖.๓ **เบญจกัลยาณธรรม** หมายถึง ธรรมที่ดีงาม ธรรมที่ทำให้คนให้เป็นคนดี ซึ่งในที่นี้ ได้แก่ ๑) เมตตากรุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ

๑.๖.๔ **ความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม** หมายถึง การรู้เรื่อง หรือรู้ความหมาย เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้แก่ เมตตากรุณา การเลี้ยงชีพในทางสุจริต ความสังวรในกาม ความซื่อสัตย์ และมีสติไม่ประมาท

๑.๖.๕ **ชุมชน** หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมากและมีกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันโดยมีการบริหารจัดการภายในอย่างเป็นระบบ

๑.๖.๖ **ชุมชนวัดโพธิ์เรียง** หมายถึง ชุมชนวัดโพธิ์เรียง ซอยจรัญสนิทวงศ์ ๑๘ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีอาณาเขต ทิศเหนือ ติดวัดอัมพวา ทิศใต้ ติดคลองมอญ ทิศตะวันออกติดวัดครุฑ วัดชินโรส ทิศตะวันตก ติดถนนจรัญสนิทวงศ์

๑.๖.๗ **ประชากร** หมายถึง ประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๘ **เพศ** หมายถึง เพศภาวะที่มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างระหว่างเพศชายและหญิง (ที่มีมาตั้งแต่กำเนิด)

๑.๖.๙ **อายุ** หมายถึง วัย ระยะเวลาที่ดำรงชีวิตอยู่ของประชากรชาย-หญิง

๑.๖.๑๐ **สถานภาพสมรส** หมายถึง แนวคิด ลักษณะทางประชากรศาสตร์ ในที่นี้หมายถึงการครองเรือนของประชากรชาย-หญิง

๑.๖.๑๑ **การศึกษา** หมายถึง ระดับการศึกษาที่ได้รับจากสถาบันการศึกษา

๑.๖.๑๒ **อาชีพ** หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่บ่งบอกลักษณะที่มาแห่งรายได้ของบุคคลเป็นองค์ประกอบสำคัญแสดงถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจและครอบครัว

๑.๖.๑๓ **ระยะเวลาอยู่อาศัยในชุมชน** หมายถึง ระยะเวลาอยู่อาศัยของประชากรชาย-หญิง ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๑๔ **ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม** จริยธรรมหมายถึง ประสบการณ์ที่เคยฝึกอบรมเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๖.๑๕ **รายได้เฉลี่ย** หมายถึง รายได้ของประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร รายได้เฉลี่ยต่อคน / ต่อเดือน

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ได้ทราบเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๒ ได้ทราบผลการเปรียบเทียบ เจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

๑.๗.๓ ได้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

๑.๗.๔ ผลการวิจัยที่ได้ ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนและคนในชุมชนให้มีความสุขได้

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการศึกษาเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาจาก พระไตรปิฎก อรรถกถา เจตคติและความเข้าใจจาก แนวคิด ทฤษฎี เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดเป็นกรอบในการดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

๒.๑ แนวคิดและ ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ

๒.๑.๑ ความหมายเกี่ยวกับเจตคติ

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า ความหมายของเจตคติในทางพระพุทธศาสนา และของ นักวิชาการ ได้ให้ความหมายไว้ที่น่าสนใจดังนี้

แปลก สนธิรักษ์^{๑๐} ได้กล่าวถึง คัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาไม่ปรากฏ คำว่า เจตคติ หาก แยกศัพท์จะเป็น เจต และคติ ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

เจต (จิต สญเจตเน + อ) แปลว่า จิต ใจ

จินุเตตตี เจโต แปลว่า สภาพที่คิด ชื่อว่าเจตตะ (วุทธิ อี เป็น เอ)

เจต เป็นนาม แปลว่า ความคิด ความตั้งใจ

จิต มาจากบาลีว่า จิตฺต (จินฺต จินฺตยํ + ต) แปลว่า จิต ใจ

คติ เป็นนามกริยา (คฺม = ค + ตี) แปลว่า การไป การดำเนิน แบบอย่าง ทางไป^{๑๑}

พระมหาสมปอง มุทิโต^{๑๒} ได้กล่าวถึง จินุเตตตี จิตฺต แปลว่า สภาพที่คิด ชื่อว่าจิตตะ (ลบ น) อารมฺมณํ จินุเตตตี ชานาตีติ จิตฺตํ แปลว่า สภาพที่รู้อารมณฺ์ ชื่อว่าจิตตะ (ลบ นตุ ช้อน ต)^{๑๓}

^{๑๐} แปลก สนธิรักษ์, พจนานุกรม บาลี - ไทย, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒), หน้า ๑๑๑.

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

^{๑๒} พระมหาสมปอง มุทิโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท ประยูรวงศ์พริ้นท์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐๘.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๘.

คติ ท่านกล่าวในอรรถว่ามี ๘ อย่างคือ ๑) คติ ๕^{๙๔} มีเทวดา คติ เป็นต้น ๒) ปติภูฐา ที่ตั้ง ๓) นิภูฐะ ความสำเร็จ ๔) อัชฌาสะยะ อัชชาศัย ๕) พุทธิ ปัญญา ญาณ ๖) วาสัฏฐานะ สถานที่อยู่อาศัย ๗) คมนะ การไป เช่นสุคติ (การไปสู่ภพภูมิที่ดี) ๘) วิสระ (วิสพะ) การเผื่อออกไป^{๙๕}

ศักดิ์ สุนทรเสณี^{๙๖} ได้กล่าวว่า เจตคติ (Attitude) มาจากคำว่า ‘Aptus’ ในภาษาละติน ซึ่งมีความหมายว่า ความเหมาะสม (Fitness) หรือการปรุงแต่ง (Adaptedness) เจตคติเป็นพฤติกรรม การเตรียมพร้อมทางสมองในการที่จะกระทำ ซึ่งจะบ่งบอกถึงหน้าที่ของสภาวะจิตใจ หรือสภาพ ของอารมณ์ที่สลับซับซ้อน ก่อนที่คนเราจะตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งในการแก้ปัญหา โดยส่วน ใหญ่แล้วจะขึ้นอยู่กับเจตคติที่จะคงไว้ซึ่งสิ่งที่ตนเองมีประสบการณ์มา เพื่อจะรักษาเจตนาที่ถูกต้อง ไว้จากประสบการณ์ที่ผ่านมามาว่า ความถูกต้องหรือไม่ถูกต้องเป็นอย่างไร ตามระดับความเชื่อถือ หรือระดับความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเห็นได้ว่าเจตคติเป็นนามธรรมที่เป็นพฤติกรรม ภายในของคนเรา

กอร์ดอน (Allport Gardon)^{๙๗} เจตคติ (Attitude) เป็นคำที่ใช้กันมากในวิชาจิตวิทยา สังคม แปลว่า โน้ม เอียง เหมาะสม เจตคติ ยังหมายถึง ทำที่แสดงออกของบุคคลซึ่งบ่งถึงสภาพ จิตใจ ได้แก่ ความรู้สึกหรืออารมณ์ที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใด เจตคติ เป็นสภาพความพร้อมของจิตใจและ ประสาท เกิดจากการได้รับประสบการณ์ซึ่งมีผลโดยตรงต่อการตอบสนองของบุคคลต่อสรรพสิ่ง และสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบุคคลนั้น นอกจากนี้เจตคติ ยังมีความหมาย คือ

๑) สภาพของจิตใจและประสาท อาจแสดงให้เห็นได้ทางพฤติกรรม เช่น รัก โกรธเกลียด

๒) ความพร้อมที่จะตอบสนอง บุคคลพร้อมที่จะตอบสนองต่อสรรพสิ่งตาม ลักษณะของเจตคติที่เกิดขึ้น เช่น ชอบ หรือ มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนวิชาต่าง ๆ ก็จะทำให้ต้องการ เรียนวิชานั้น ๆ และสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าอย่างสม่ำเสมอ

๓) เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบ และจัดระบบไว้แล้วในตัว คือ เมื่อเกิดเจตคติ ขึ้นต่อเนื่องกัน และมีพฤติกรรมที่มีความสัมพันธ์กัน เช่น พอใจก็ยิ้ม โกรธก็หน้าบึ้ง ๆ

๔) เป็นสิ่งที่เกิดจากประสบการณ์

^{๙๔} คติ ๕ ประการ คือ ๑.นรก ๒.กำเนิดดิรัจฉาน ๓.เปตวิสัย ๔.มนุษย์ ๕.เทวดา, (ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๕๓/๑๕๒).

^{๙๕} พระมหาสมปอง มุทิโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, หน้า ๘๖๘.

^{๙๖} ศักดิ์ สุนทรเสณี, เจตคติ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๓๑), หน้า ๑.

^{๙๗} Allport Gardon, Attitude in Attitude Theory and Measurment, New York(capital) : John Willy and Sons, Inc)., p. 3.

๕) เป็นพลังสำคัญที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่แสดงออก พฤติกรรมเป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับตัวเจตคติ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน^{๑๘} ได้ให้ความหมาย เจตคติ ได้แก่ สิ่งที่อยู่ในจิตใจของบุคคลที่จะตอบสนองต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือบุคคลไปในทิศทางใดทางหนึ่ง ซึ่งเราไม่สามารถสังเกตหรือวัดได้โดยตรง แต่สามารถเข้าใจได้โดยดูจากพฤติกรรมของบุคคลว่า ตอบสนองต่อสิ่งเร้าอย่างไรก็จะทราบเจตคติได้

เชดส์คีย์ โฆวาลิทซ์^{๑๙} ได้ให้ความหมาย เจตคติ หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆ อันเป็นผลเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

เจตคติ ของบุคคลขึ้นอยู่กับลักษณะของสิ่งแวดล้อมที่บุคคลได้รับ โดยแสดงออกมาทางพฤติกรรมใน ๒ ลักษณะ คือ

๑) เจตคติทางบวก ได้แก่ การแสดงออกในลักษณะพึงพอใจและเห็นด้วย หรือชอบ จะทำให้บุคคลอยากกระทำ อยากได้ อยากใกล้ชิดสิ่งนั้น

๒) เจตคติทางลบ คือ การแสดงออกในลักษณะไม่พึงพอใจและไม่เห็นด้วย หรือไม่ชอบจะทำให้บุคคลเกิดความเบื่อหน่าย ซิงซัง ต้องการหนีห่างไปจากสิ่งนั้น^{๒๐}

สุชา จันท์เอม^{๒๑} ได้ให้ความหมาย เจตคติ คือ ความรู้สึก หรือท่าทีของบุคคลที่มีต่อบุคคล วัตถุ สิ่งของ หรือสถานการณ์ต่างๆ เป็นไปในทำนองที่พอใจ หรือไม่พอใจ เห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วยก็ได้ หรือ หมายถึง ความรู้สึกของคน ที่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ คนที่มีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางบวกนั้น คือ มีเจตคติชอบต่อสิ่งนั้น และในทางกลับกัน คนที่มีความรู้สึกต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางลบนั้น ก็แสดงว่า มีเจตคติไม่ชอบต่อสิ่งนั้น

สมพงษ์ เกษมสิน^{๒๒} ได้ให้ความหมาย เจตคติ คือ นามธรรม เป็นผลทำให้เกิดการแสดงออกทางพฤติกรรม แต่เจตคติไม่ใช่แรงจูงใจ และแรงขับ หากแต่เป็นสภาพแห่งการพร้อมที่จะได้ตอบ และแสดงให้ทราบถึงแนวทางของการตอบสนองของบุคคลต่อสิ่งเร้า

^{๑๘} ดวงเดือน พันธุมนาวิน, **Social Perception**, (คำบรรยาย, ๒๕๑๗).

^{๑๙} เชดส์คีย์ โฆวาลิทซ์, **การวัดเจตคติและบุคลิกภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, ๒๕๒๐), หน้า ๑๘.

^{๒๐} Theodore, Newcomb M., **Social Psychology**, New York : Dryden Press, 1954, p. 13.

^{๒๑} สุชา จันท์เอม, **จิตวิทยาสังคม**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗), หน้า ๒๔๒.

^{๒๒} สมพงษ์ เกษมสิน, **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖), หน้า ๑๓๘.

โสภา ชูพิชัยกุลและอรทัย ชื่นมณุษย์^{๒๓} ได้ให้ความหมาย เจตคติ เป็นระบบที่ต่อเนื่องกัน ซึ่งรวมถึงส่วนของการรับรู้สึกและแนวโน้มที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ พฤติกรรม จะประกอบด้วย ความเชื่อ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งของหรือความคิดเห็นต่าง ๆ และความรู้สึกอาจเกี่ยวกับอารมณ์ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับความเชื่อและแนวโน้มด้วย

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๒๔} ได้ให้ความหมาย เจตคติ เป็นเรื่องของความชอบ ความคิดเห็น ความรู้สึกเชื่อฝังใจต่อสิ่งต่าง ๆ มักจะเกิดขึ้นเมื่อเรารับรู้ หรือประเมินผู้คน หรือเหตุการณ์ในสังคม ดังนั้น เจตคติจึงเป็นพฤติกรรมภายนอกซึ่งสามารถสังเกตเห็นได้

ลัดดา กิตติวิภาค^{๒๕} ได้ให้ความหมาย เจตคติ เป็นความคิดที่มีอารมณ์เป็นส่วนประกอบ ซึ่งทำให้เกิดความพร้อมที่จะมีปฏิกิริยาโต้ตอบในทางบวก หรือในทางลบต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

พรรณิ ช. เจนจิต^{๒๖} ได้ให้ความหมาย เจตคติ เป็นเรื่องของความพอใจ และไม่พอใจ ที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งมีอิทธิพลทำให้แต่ละคนตอบสนองต่อสิ่งเร้าแตกต่างกันออกไป

กล่าวโดยสรุป เจตคติ คือ ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ อันเนื่องมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์เป็นตัวกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อสิ่งเร้า นั้น ๆ ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง

๒.๑.๒ ทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติ

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการ ได้กล่าวถึงทฤษฎีเกี่ยวกับเจตคติไว้หลายท่านดังนี้

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ^{๒๗} ได้กล่าวถึง การเกิดเจตคตินั้นเกิดได้หลายอย่าง บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเป็นลักษณะนิสัยชนิดหนึ่ง เมื่อลักษณะนิสัยเกิดจากการเรียนรู้ จึงเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการเรียนรู้ได้ ก็แปลว่า เจตคตินำมาสอนกันให้เกิดขึ้นได้เหมือนเป็นบทเรียน แต่เจตคติ

^{๒๓} โสภา ชูพิชัยกุลและอรทัย ชื่นมณุษย์, จิตวิทยาสังคม, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, ๒๕๑๘), หน้า ๒๖.

^{๒๔} ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๑๔), หน้า ๒๐๗.

^{๒๕} ลัดดา กิตติวิภาค, ทักษะจิตทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น, ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๒.

^{๒๖} พรรณี ช. เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, (กรุงเทพมหานคร : คอมแพ็คท์พริ้น, ๒๕๒๘), หน้า ๒๘๘.

^{๒๗} ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, สถิติวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒), หน้า ๖๑.

ไม่ใช่ความเป็นจริง แต่เป็นความรู้สึกของบุคคล ซึ่งอาจแปรเปลี่ยนได้ตามเป้าหมาย และความเชื่อที่เกิดขึ้นจากเป้าหมายนั้นๆ บางกลุ่มเชื่อว่าเจตคติเกิดจากการพิจารณาตัดสินจากผลประโยชน์หรือกำไรที่ควรได้รับ นั่นก็คือ เป้าหมายของเจตคติมาเกี่ยวข้องกับคน คนก็จะพิจารณาประเมินว่ามีผลประโยชน์หรือไม่ ถ้ามีผลประโยชน์ก็จะมีเจตคติในทางบวก ถ้าไม่ได้ผลประโยชน์ก็จะมีเจตคติเป็นลบ ซึ่งสามารถสรุปเป็นทฤษฎีได้ ดังนี้

๑) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning Theory) คือเจตคติสามารถเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะอื่น ๆ ของคน คนแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อสร้างสมการการเรียนรู้ เขาเรียนรู้ความรู้สึกและค่านิยมต่าง ๆ ได้จากข้อเท็จจริง เช่น เด็กเล็ก ๆ เรียนรู้ว่าสัตว์ชนิดหนึ่ง คือสุนัข สุนัขตัวนั้นเป็นเพื่อนได้และเป็นสัตว์เลี้ยงที่ดี ในที่สุดเขาก็เรียนรู้ว่าเขาชอบสุนัข แสดงว่า เด็กเรียนรู้ทั้งด้านความรู้สึก ความเข้าใจ และความรู้สึกของเจตคติ ซึ่งอาศัยกระบวนการที่ควบคุมการเรียนรู้ นั่นก็คือ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น สามารถนำไปใช้ ก่อให้เกิดเจตคติได้

๒) ทฤษฎีแรงจูงใจ (Incentive Theory) ทฤษฎีนี้ให้แนวคิดการเกิดเจตคติว่าเป็นกระบวนการให้น้ำหนักจากคุณ และโทษของเป้าหมายเจตคตินั้น ๆ แล้วพิจารณาตัดสินใจเลือกที่เหมาะสมที่สุด เมื่อพิจารณาซึ่งใจคุณและโทษในสิ่งที่เรารักหรือชอบก็จะเห็นคุณและโทษ เมื่อเห็นว่ามีคุณประโยชน์ก็จะชอบสิ่งนั้น ตรงกันข้ามถ้าเป้าหมายเจตคตินั้นมีโทษ หรือไร้ประโยชน์ ก็จะไม่นชอบสิ่งนั้น จากการพิจารณาตัดสินใจ โดยกระบวนการแบบนี้ ทำให้เกิดเจตคติทางบวก และทางลบได้

ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์^{๒๔} ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงของเจตคติโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญ ดังนี้

๑) แหล่งข่าวสาร รวมถึงผู้ให้ข่าวสาร ซึ่งเป็นแหล่งให้ความรู้ ถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด เจตคติ เช่น ผู้ให้ข่าวสารเป็นคนน่าเชื่อถือ เป็นที่รักใคร่ เป็นบุคคลสำคัญที่จะเกิดการถ่ายทอดความรู้สึกหรืออารมณ์ด้วย ตัวอย่าง จากการโฆษณาชวนเชื่อของนักการเมืองการเผยแพร่ลัทธิต่าง ๆ เป็นต้น

๒) ผู้รับข่าวสาร ผู้รับข่าวสารจะถูกชักจูงให้เปลี่ยนเจตคติได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับสติปัญญา วิจารณญาณ ความเชื่อมั่นในตนเองของผู้รับข่าวสาร ผู้รับเป็นผู้เชื่อง่ายก็จะเปลี่ยนเจตคติได้ง่าย

๓) ข่าวสาร หรือสื่อที่ใช้ สื่อที่ใช้ให้ข่าวสารนั้น ถ้าทำบ่อยและทำซ้ำ พร้อมทั้งให้ความรู้สึก หรืออารมณ์ตรงกับผู้รับข่าวสาร ก็จะทำให้ผู้รับเปลี่ยนเจตคติได้ง่ายขึ้น

^{๒๔} ปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์, จิตวิทยาการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๓๔),

๔) ปัจจัยอื่น ๆ ได้แก่ สภาพแวดล้อม เช่น เหตุการณ์ สถานการณ์ที่ทำให้ ผู้รับสาร รู้สึกว่า คนอื่น ได้เปลี่ยนเจตคติแล้ว ก็จะเกิดการเลียนแบบ เอาอย่างนั้นบ้าง

จิราพร นามอิทธาภรณ์^{๒๘} ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงเจตคติเกี่ยวข้องกับลักษณะ ๒ ประการ คือ ความคงที่ กับความแปรผัน สังคมและวัฒนธรรม ย่อมมีการเปลี่ยนแปลง ดังนั้น เจตคติ จะมีการเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นไปตามสภาพการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมดังกล่าวด้วย ซึ่งได้แก่

- (๑) ลักษณะพื้นเพของครอบครัว
- (๒) อายุ หรือวัยวุฒิ
- (๓) เชื้อ หรือความฉลาดปราดเปรื่อง
- (๔) ระดับการศึกษา
- (๕) ระดับชั้นทางสังคม
- (๖) ลักษณะอาชีพ
- (๗) สภาพภูมิศาสตร์

ลัดดา กิตติวิภาค^{๒๙} ได้กล่าวถึง ตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงนั้นมาจาก ๑) แหล่งข่าวสาร ๒) ข่าวสาร ๓) ผู้รับสาร ๔) วิธีการส่งสาร ซึ่งจะทำให้เกิดผลตามมา ๕ ระดับ ดังนี้

- (๑) ความสนใจ
- (๒) ความเข้าใจ
- (๓) การยอมรับ
- (๔) การจดจำ
- (๕) การกระทำ

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ^{๓๐} ได้กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของบุคคล อาจกระทำได้หลายแนวทาง การเลือกใช้วิธีการใดควรพิจารณาให้เหมาะสมกับผู้นั้น ๆ สถานการณ์ ข้อกำหนด ตลอดจนข้อจำกัดในการฝึกอบรมด้วย อีกทั้งขึ้นอยู่กับผู้ให้ความรู้ในสิ่งที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คือ ผู้ที่จะทำการฝึกอบรม หรือให้ความรู้ผู้อื่น เพื่อให้เกิดการ

^{๒๘} จิราพร นามอิทธาภรณ์, “เจตคติของผู้นิเทศงานสาธารณสุขระดับอำเภอต่อการนิเทศงานสาธารณสุขผสมผสานระดับจังหวัด ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๕), หน้า ๑๖.

^{๒๙} ลัดดา กิตติวิภาค, ทัศนคติทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น, ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒), หน้า ๔๐.

^{๓๐} ดวงเดือน พันธุมนาวิน และคณะ, ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยม และจริยธรรมของข้าราชการ, (กรุงเทพมหานคร : สำนักข้าราชการ ก.พ., ๒๕๒๗), หน้า ๑๓๑.

เปลี่ยนแปลงทัศนคติ จะต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับลักษณะต่าง ๆ ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีลักษณะ ๒ ประการ คือ ลักษณะทั่วไปเกี่ยวกับความง่ายต่อการชักจูง และลักษณะเฉพาะเรื่อง หรือเฉพาะเหตุการณ์

ศักดิ์ สุนทรเสณี^{๓๒} ได้กล่าวถึง เจตคติ เป็นพฤติกรรมภายในที่มีลักษณะเป็นนามธรรม ซึ่งตัวเองเท่านั้นที่ทราบ วิธีวัดเจตคติโดยตรงจึงทำไม่ได้ การศึกษาเจตคตินั้นทำได้ ๓ วิธี คือ

๑) การสังเกต (Observation) โดยใช้ประสาทหูและตา เป็นวิธีการศึกษาพฤติกรรม ที่แสดงออกของบุคคลที่มีต่อสิ่งหนึ่งสิ่งใดแล้ว นำข้อมูลที่สังเกตไปอนุมานว่าบุคคลนั้นมีเจตคติต่อ สิ่งนั้นอย่างไร ขบวนการในการสังเกตเพื่อให้ได้ผลที่เที่ยงตรงเชื่อถือได้ควรมีวิธีการดำเนินการ สังเกต คือ มีการเตรียมการล่วงหน้าให้พร้อม ไม่มีอคติ ต้องสังเกตหลาย ๆ ด้าน และ ใช้ระยะเวลา สังเกตต่อเนื่องและนานพอสมควร

๒) การให้รายงานตัวเอง (Self Report) โดยให้เล่าความรู้สึกที่มีต่อสิ่งนั้นออกมา เช่น อาจรู้สึกชอบหรือไม่ชอบ เห็นว่าดีหรือไม่ดี ผู้รายงานจะบรรยายตามประสบการณ์ และความสามารถที่มี ซึ่งจะแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล

๓) เทคนิคการฉายออก (Projective Techniques) เป็นวิธีวัดเจตคติโดยให้สร้าง จินตนาการจากภาพ ใช้ภาพกระตุ้นให้บุคคลแสดงความคิดเห็นออกมาจะได้สังเกตและวัดได้ว่ามี ความรู้สึกอย่างไร

สงวนศรี วิรัชชัย^{๓๓} ได้กล่าวถึง เจตคติ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถสังเกต หรือวัดได้โดยตรง เจตคติเป็นความรู้สึกที่เรามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุคคล วัตถุ สิ่งของหรือสถานการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ที่พอใจและไม่พอใจ ดังนั้น การวัดเจตคติ จึงสามารถทำในรูปแบบของ การวัดเจตคติ ซึ่งมี ๕ ลักษณะ ดังนี้

๑) มาตรฐานวัดเจตคติของเทอร์สโตน (Therstone's Equal Appearing interval Scale) เทอร์สโตนได้ให้ความเห็นว่า เจตคติวัดโดยตรงไม่ได้ แต่จะต้องวัดจากการแสดงออกในรูปความคิดเห็น หรือภาษาพูด ซึ่งอาจวัดได้ไม่แน่นอนนัก มีผู้ให้คำแนะนำว่า ควรจะวัดเจตคติจาก พฤติกรรมที่แสดงออกจริง ๆ แต่ก็มีผู้คัดค้านว่า บางทีก็คลาดเคลื่อนได้ เพราะพฤติกรรมของคนเรานั้นอาจบิดเบือนจากเจตคติที่มีอยู่จริง ดังนั้น เทอร์สโตน จึงให้ความเห็นว่า ทั้งภาษาพูด และพฤติกรรมที่แสดงออกเป็นเพียงเครื่องชี้เจตคติเท่านั้น ซึ่งจะต้องมีความคลาดเคลื่อนตามหลัก

^{๓๒} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ สุนทรเสณี, เจตคติ, หน้า ๑๖.

^{๓๓} สงวนศรี วิรัชชัย, จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศึกษาพร, ๒๕๒๗), หน้า ๖๔ - ๖๕.

ของการวัดผลนั้น ๆ เขาจึงใช้การวัดเจตคติจากคำตอบว่า ‘เห็นด้วย’ หรือ ‘ไม่เห็นด้วย’ กับข้อความในแบบวัดเจตคติ แต่จะต้องไม่สรุปเองว่า บุคคลนั้นจะปฏิบัติตามในข้อที่ตนเห็นด้วย

๒) มาตรการวัดเจตคติของลิเคิร์ต (Likert’s Summated Rating Scale) คือ การจัดให้มีข้อความที่แสดงเจตคติต่อที่หมายในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง แล้วให้ผู้ตอบแสดงความคิดเห็น หรือตอบว่า ‘เห็นด้วย’ หรือ ‘ไม่เห็นด้วย’ กับข้อความในแบบวัดเจตคตินั้น ๆ มากน้อยเพียงใดคำตอบของแต่ละข้อความจะมีให้เลือกตอบ ๕ ช่วง ตั้งแต่เห็นด้วยมาก เห็นด้วย ไม่แน่ใจหรือยังไม่ตัดสินใจ ไม่เห็นด้วย ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง

มาตรการวัดเจตคติแบบนี้ได้รับความนิยมใช้กันมาก เพราะใช้ง่ายกว่าแบบของเทอร์สโตน และในระยะหลัง ๆ ก็มีการดัดแปลงไปบ้าง เช่น ตัดคำตอบที่เป็นกลาง (ไม่แน่ใจ หรือยังไม่ตัดสินใจ) ออกไป ด้วยเหตุผลที่ว่า ผู้ตอบไม่แน่ใจในการประเมินของตน หรือผู้ตอบไม่ต้องการแสดงความคิด ความรู้สึกที่แท้จริงมักจะเลือกคำตอบนี้ และในบางครั้งก็มีการเพิ่มช่วงคำตอบเป็น ๖-๗ ช่วง หรือ ๘-๙ ช่วง แล้วแต่จุดประสงค์ของการวัด

๓) มาตรการจำแนกลักษณะ (Semantic Differential Scale) ชาลส์ ออสกู๊ด ซัคซี และแพนเนนเบอร์ม (Charl E.Osgood, Suci and Tannenbaum) เสนอการวัดเจตคติโดยให้ผู้ตอบประเมินคุณสมบัติที่อาจจะมีได้ในทางตรงข้าม เช่น ดี เลว อ่อนแอ เข้มแข็ง เกียจคร้าน และความขยันของบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายของเจตคติ ด้วยการให้ผู้ตอบเลือกทำเครื่องหมายระหว่างช่วง ๑- ช่วง ๗ ที่อยู่ระหว่างคุณสมบัติหรือลักษณะที่ตรงกันข้ามนั้น

๔) มาตรการวัดเจตคติระยะทางสังคม (Social Distance Scale หรือ Midimensional Scale) คือการวัดเจตคติต่อผู้คน โดยจัดให้ข้อความที่แสดงถึงความสัมพันธ์ และความรู้สึกของบุคคลที่จะมีต่อผู้ที่เป็นเป้าหมายของเจตคติ ๗ ข้อความ แต่ละข้อความจะบ่งบอกถึงความสัมพันธ์ในสังคมในระดับต่าง ๆ กัน ตั้งแต่ความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกันมาก ไปจนถึงความสัมพันธ์กับบุคคลหรือกลุ่มคนที่เป็นเป้าหมายของเจตคติในระดับใดใน ๗ ระดับ คือ ยอมรับถึงขั้นแต่งงาน ยอมรับเป็นเพื่อนสนิท ยอมรับเป็นเพื่อนบ้าน ยอมรับเป็นเพื่อนร่วมอาชีพ ยอมรับเป็นพลเมืองของประเทศ ยอมรับในฐานะผู้มาเยือนประเทศ และไม่ยอมให้เข้าประเทศ มาตรการนี้เสนอโดย โบการ์ดีส (Bogaardus)

๕) มาตรการวัดเจตคติของกัทท์แมน (Guttman) คือ การจัดให้มีข้อความชุดหนึ่งซึ่งแต่ละข้อความจะแสดงเจตคติในทิศทางเดียวกัน แต่มีความเข้ม หรือมีปริมาณของความรู้สึกแตกต่างกัน ข้อความชุดนี้เรียงลำดับความเข้มของเจตคติที่มีอยู่ในแต่ละข้อความไว้ แล้วให้ผู้ตอบเลือกตอบด้วยข้อความใดข้อความหนึ่ง โดยถือว่าคำตอบหรือข้อความที่ผู้ตอบเลือก จะเป็นการยืนยันคำตอบหรือข้อความที่แสดงความเข้มขึ้นระดับรองลงมาด้วย เช่น ถ้ามีข้อความที่คล้าย ๆ กับมาตรการระยะทางสังคม คือ ยอมรับเป็นเพื่อนร่วมงาน ยอมรับเป็นพลเมืองของประเทศ รวม ๕ ข้อความซึ่งแสดงถึงเจตคติในระดับความเข้มต่าง ๆ กัน ตั้งแต่มากไปหาน้อย ถ้าผู้ตอบเลือกตอบว่า

ยอมรับเป็นเพื่อนสนิท ก็จะสรุปว่า ผู้ตอบยืนยันไปจนถึงการยอมรับเป็นเพื่อนบ้าน ยอมรับเป็นเพื่อนร่วมอาชีพ และยอมรับเป็นพลเมืองของประเทศด้วย ปัจจุบันมาตรวัดแบบนี้ไม่ได้รับความนิยมนัก เพราะพบว่า มีสภาพความเป็นจริงขัดกับหลักของมาตรวัดนี้ คือพบว่า การที่เรายอมรับคนหนึ่ง เป็นเพื่อนสนิทนั้นไม่ได้หมายความว่าเราจะยอมรับเขาเป็นเพื่อนบ้านและเพื่อนร่วมงานด้วยเสมอไป

หลุยส์ เอช กัทท์แมน (Louis H. Guttman)^{๑๔} เสนอวิธีการวิเคราะห์สเกล ซึ่งสามารถนำไปใช้วัดเจตคติและความคิดเห็น โดยใช้หลักของรูปแบบแนวคำถามที่มีลักษณะต่อเนื่องกัน แล้วนำมาสร้างเป็นสเกลสะสมต่อเนื่องกันไป คือจะทำการเรียงลำดับของข้อความหรือข้อความตามระดับของค่าเจตคติ โดยเริ่มจากข้อความที่ถามอย่างกว้าง ๆ ก่อนแล้วค่อย ๆ แคบลงไปเรื่อย ๆ อย่างต่อเนื่องกันไป ถ้าบุคคลใดมีเจตคติที่เห็นด้วยมากกว่าคนอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้ว บุคคลนั้นจะต้องตอบคำถามในเชิงเห็นด้วยมากกว่าข้ออื่น ในแต่ละข้อความที่เรียงลำดับนั้น และถ้าแบบคำถามชุดใดที่มีลักษณะหรือคุณสมบัติดังกล่าวแล้ว จะเรียกได้ว่า สเกลมิติร่วม (Unidimensional Scale) เช่น ถ้าบุคคลใดเห็นด้วยหรือยอมรับกับข้อความหรือข้อความที่ ๒ แล้วแสดงว่าต้องผ่านการยอมรับข้อความหรือข้อความที่ ๑ มา แล้ว และถ้ายอมรับกับข้อความหรือข้อความที่ ๓ ก็แสดงว่าต้องผ่านการยอมรับข้อความหรือข้อความที่ ๑ และ ๒ มา แล้ว ในลักษณะที่ต่อเนื่องกันนี้ ถ้ามีคำถามหรือข้อความอยู่ ๑๐ ข้อ ถ้าบุคคลใดยอมรับหรือเห็นด้วยกับข้อความข้อที่ ๘ ก็แสดงว่าเขาผู้นั้นจะต้องผ่านการยอมรับข้อความหรือข้อความที่ ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ และ ๗ มาแล้ว แล้วนำข้อความเหล่านั้นมาวิเคราะห์เพื่อหา ‘ค่าสัมประสิทธิ์แห่งประสิทธิภาพการถ่ายทอด’ (Coefficient of Reproducibility)

ถ้าแนวคำถามทั้งหมดมี ‘ค่าสัมประสิทธิ์แห่งประสิทธิภาพการถ่ายทอด’ สูง ก็แสดงว่าแนวคำถามนี้จะมีสเกลใช้เร็วบุคคลและจะทำให้บุคคลนั้นแสดงพฤติกรรมออกมา ถ้าแนวคำถามใดมี ‘ค่าสัมประสิทธิ์แห่งประสิทธิภาพการถ่ายทอด’ สูงเกิน ๐.๘๕ ก็ถือว่าคำถามนั้นมี ‘ค่าสัมประสิทธิ์แห่งประสิทธิภาพการถ่ายทอด’ มากพอที่จะใช้วัดเจตคติของบุคคลได้

ดังนั้น เจตคติคือ ความสามารถในการเรียนรู้ได้เหมือนกับลักษณะอื่นๆ ของคน คนแสวงหาข้อมูลและข้อเท็จจริง เพื่อสร้างสมการการเรียนรู้ เขาเรียนรู้ความรู้สึกและค่านิยมต่าง ๆ ได้จากข้อเท็จจริง และในการวิจัยนี้ ผู้วิจัยนำเอามาตรวัดเจตคติของลิเคิร์ท มาใช้เป็นแนวทางการสร้างแบบสอบถามวัดเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

^{๑๔} ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ สุนทรเสณี, เจตคติ, หน้า ๘๑ - ๘๒.

๒.๑.๓ ความสำคัญของเจตคติ

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความสำคัญของเจตคติ ไว้ดังนี้
อวยชัย ชบาและคณะ^{๓๕} ได้แบ่ง ความสำคัญของเจตคติ ๒ ประการ คือ

๑) เจตคติ เป็นปฏิสัมพันธ์ คือ เจตคติใช้เป็นฐานสำหรับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลและระหว่างบุคคลต่อสังคม เมื่อบุคคลมีความสัมพันธ์ติดต่อกับบุคคลอื่น เขาจะเรียนรู้ไปด้วยว่า เจตคติของผู้ที่ติดต่อดังนั้น เหมือน หรือแตกต่างไปจากเจตคติของเขาเอง การประเมินเจตคติระหว่างกันในลักษณะนี้ ช่วยกำหนดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันกันในอนาคต นอกจากนี้เจตคดียังเป็นฐานของปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับสังคมด้วย เช่น เจตคติที่บุคคลมีต่อประเด็นต่าง ๆ ในสังคม อาทิ การทำแท้ง จะทำให้เขามีแนวโน้มที่จะเลือก หรือไม่เลือกผู้สมัครรับเลือกตั้งที่มีนโยบายสนับสนุนการออกกฎหมายเกี่ยวกับการทำแท้งในรัฐสภา

๒) เจตคติ เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ คือ เจตคติใช้เป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ของสังคม เช่น ในช่วงการเลือกตั้ง มักจะมีการสำรวจเจตคติของผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง คะแนนเสียงที่มีต่อผู้สมัครเลือกตั้ง การสำรวจนี้สามารถพยากรณ์ผลการเลือกตั้งได้ค่อนข้างแม่นยำ ในองค์การ การสำรวจเจตคติต่องานว่า คนทำงาน มีความพึงพอใจในงานหรือไม่ เพียงใด อย่างไร สามารถที่จะใช้เป็นข้อมูลทำนายอัตราการเข้า - ออกของพนักงาน และการขาดงานได้

เจตคติเกิดจากการเรียนรู้และประสบการณ์บุคคล เจตคติของคนต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งเกิดขึ้นได้ตามเงื่อนไข ๔ ประการ คือ

(๑) กระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการเพิ่มพูนและบูรณาการของการตอบสนอง แนวความคิดต่าง ๆ เช่น เจตคติจากครอบครัว โรงเรียน ครู การเรียนการสอนและอื่น ๆ

(๒) ประสบการณ์ส่วนตัว ขึ้นอยู่กับความแตกต่างของบุคคล ซึ่งมีประสบการณ์ที่แตกต่างกันไป นอกจากประสบการณ์ของคนจะสะสมขึ้นเรื่อย ๆ และยังทำให้มีกระสวน (Pattern) เป็นของตัวเองด้วย ดังนั้น เจตคติบางอย่างจึงเป็นเรื่องเฉพาะของแต่ละบุคคล แล้วแต่พัฒนาการและความเจริญเติบโตของคน ๆ นั้น

(๓) การเลียนแบบ การถ่ายทอดเจตคติของคนบางคนได้มาจากการเลียนแบบเจตคติของคนอื่นที่ตนพอใจ เช่น พ่อ แม่ ครู พี่น้อง และบุคคลอื่น ๆ

(๔) อิทธิพลของกลุ่มสังคม คนย่อมมีเจตคติคล้ายคลึงตามกลุ่มสังคมที่ตนอาศัยอยู่ตามสภาพแวดล้อม เช่น เจตคติต่อศาสนา สถาบันต่าง ๆ เป็นต้น^{๓๖}

^{๓๕} อวยชัย ชบาและคณะ, พฤติกรรมมนุษย์ในองค์การ, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๔๑), หน้า ๕๐๔.

ดังนั้น เจตคติจึงมีความสำคัญ ต่อกระบวนการเรียนรู้ และการตอบสนองแนวความคิดของคนที่ต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง

๒.๑.๔ ลักษณะของเจตคติ

จากการศึกษาทบทวนเอกสาร พบว่า มีนักวิชาการได้แบ่ง ลักษณะของเจตคติ ไว้ดังนี้ **เชดคักดี โฆวาสิทซ์^{๓๖}** ได้แบ่งลักษณะของเจตคติเป็น ๓ ประการ คือ

๑) เจตคติ เป็นสภาวะก่อนที่พฤติกรรมจะโต้ตอบเหตุการณ์หรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง โดยเฉพาะ หรือเรียกว่า เป็นสภาวะที่พร้อมจะมีพฤติกรรมจริง

๒) เจตคติ มีความคงตัวอยู่ในช่วงระยะเวลา คือ มีความมั่นคงพอที่จะเปลี่ยนแปลงได้ยาก แต่มิได้หมายความว่า จะไม่มีการเปลี่ยนแปลง

๓) เจตคติ มีคุณสมบัติของแรงจูงใจในการที่บุคคลประเมิน และเลือกสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เจตคติเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้สังคม เรียนรู้บุคคล วัตถุต่าง ๆ ตลอดจนเหตุการณ์และสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ความรู้สึกที่บุคคลมีต่อการรับรู้ สิ่งที่กำลังจะมีอิทธิพล ต่อพฤติกรรมที่จะแสดงออกในโอกาสต่อไปได้

จิตยา สุวรรณะชญ^{๓๗} ได้แบ่งลักษณะของเจตคติออกเป็น ๒ มิติ คล้ายวัตถุมีมิติ กว้างคูณ ยาว คือ

๑) ทิศทางมี ๒ ทิศทาง คือ ทางบวกและทางลบ ทางบวก ได้แก่ ความรู้สึกในทางที่ดีชอบและพึงพอใจ ส่วนทางลบ ได้แก่ ความรู้สึกหรือทำที่ในทางที่ไม่ดี ไม่ชอบและไม่พึงพอใจ

๒) ความเข้มข้น มี ๒ ขนาด หมายถึง ความเข้มข้นมาก และความเข้มข้นน้อย ความเข้มข้นมาก เช่นบางคนชอบความสะอาด มีระเบียบเรียบร้อย แต่บางคนสกปรกไม่มีระเบียบ เป็นต้น ถ้าบุคคลมีเจตคติที่มีความเข้มข้นมาก จะเป็นอุปสรรคในการเปลี่ยนแปลงเจตคติ

^{๓๖} Ernest R. Hilgard, **Introduction to Psychology**, Harcourt, (New York : Brace and World Inc, 1962), p. 614, อ้างใน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ สุนทรเสณี, **เจตคติ**, หน้า ๔.

^{๓๗} เชดคักดี โฆวาสิทซ์, **การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์**, (กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๒๑), หน้า ๕๓ - ๕๔.

^{๓๘} จิตยา สุวรรณะชญ, **สังคมวิทยา**, (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕), หน้า ๖๐๒.

๒.๑.๕ องค์ประกอบของเจตคติ

จากการศึกษาเอกสารปรากฏว่า องค์ประกอบของเจตคติ มีดังนี้

ประภา เพ็ญสุวรรณ^{๓๕} ได้แบ่งองค์ประกอบของเจตคติเป็นระบบที่มีลักษณะมั่นคง ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ ๓ ประการ คือ

๑) องค์ประกอบทางด้านพุทธิปัญญา (การรู้) (Cognitive Component) ได้แก่ การรู้ของบุคคลในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกี่ยวกับวัตถุ สิ่งของ บุคคล หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ว่ารู้ได้อย่างไร ในทางที่ดีหรือไม่ดี ทางบวกหรือทางลบ ซึ่งจะก่อให้เกิดเจตคติขึ้น ถ้าเรารู้สิ่งใดสิ่งหนึ่งในทางที่ดี ก็จะมีเจตคติต่อสิ่งนั้นในทางที่ดี และถ้ารู้ในทางที่ไม่ดี ก็จะมีเจตคติไม่ดีต่อสิ่งนั้นด้วย ถ้าไม่รู้จักสิ่งใด เจตคติก็จะไม่เกิดขึ้น

๒) องค์ประกอบทางด้านความรู้สึก (Affective Component) เป็นส่วนประกอบ ทางด้านอารมณ์ ความรู้สึก ซึ่งเป็นตัวเร้าความคิดอีกต่อหนึ่ง ถ้าบุคคลมีสภาวะความรู้สึกหรือไม่ดี ขณะที่คิดถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งอาจออกมาในรูปลักษณะที่แตกต่างกัน (ดีหรือไม่ดี) แสดงว่าบุคคล นั้นมีความรู้สึกด้านบวก (Positive) และมีความรู้สึกในด้านลบ (Negative) ตามลำดับต่อสิ่งนั้น

๓) องค์ประกอบทางด้านปฏิบัติ (Behavioral Component) เป็นองค์ประกอบ ที่มีแนวโน้มทางปฏิบัติ ถ้ามีสิ่งเร้าที่เหมาะสมจะเกิดการปฏิบัติและปฏิกิริยาอย่างใดอย่างหนึ่ง คือพร้อมที่จะสนับสนุน ส่งเสริม ช่วยเหลือหรือในทางตรงข้าม ทำลาย ขัดขวาง ต่อสู้ เป็นต้น

ดังนั้น องค์ประกอบทั้ง ๓ องค์ประกอบนี้มีความสัมพันธ์กันบางครั้งจะแยกกัน ไม่ออก เช่น ถ้าบุคคลมีประสบการณ์เคยประสบอุบัติเหตุรถคว่ำเขาอาจมีความรู้สึกทางด้านลบ แต่ในขณะที่เดียวกันเขาอาจจะยอมรับว่าเขาจำเป็นต้องใช้รถยนต์ในการเดินทางไปในที่ต่าง ๆ ซึ่งแสดงว่าเขามีองค์ประกอบด้านปฏิบัติในด้านบวกและมีแนวโน้มที่จะใช้รถยนต์

๒.๒ แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับความเข้าใจ

ความเข้าใจ แปลว่า รู้ความ โดยหมายถึง กระบวนการทางจิตวิทยา ความสามารถ จับใจ ความสำคัญ ของเรื่องราวต่าง ๆ ได้ ทั้งภาษา รหัส สัญลักษณ์ ทั้งรูปธรรมและนามธรรม ซึ่งทำให้ บุคคลสามารถรุ่นคิด และสามารถซึมโน้ททัศน์ (concept) แปลความ ตีความ ขยายความ ในสิ่งนั้น

^{๓๕} ประภา เพ็ญสุวรรณ, เจตคติการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : พีระพัฒนา, ๒๕๓๐), หน้า ๓.

จากการศึกษาในพระไตรปิฎกและเอกสารของนักวิชาการได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ดังนี้

๒.๒.๑ ความหมายเกี่ยวกับความเข้าใจ ในพระไตรปิฎก

ในพระวินัยปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ ในสิกขาบทที่ ๘ ว่าด้วยการให้ผู้อื่นโพนทนาไว้ดังนี้

๑) สิกขาบทที่ ๘^{๔๐}

เรื่องภิกษุณีอันเวทาสินี เข้าใจผิดว่า พระภัททกาปิลาณีจะให้จีวรเธอ แต่ภิกษุณีนั้นเข้าใจผิดเมื่อไม่ได้จึงให้ผู้อื่นโพนทนาว่า “แม่เจ้าว่าดิฉันไม่ได้อุปัฏฐากโดยเคารพ จะไม่ให้จีวรแก่ดิฉัน” บรรดาภิกษุณีผู้มกน้อยๆ พวกกันตำหนิว่า “โฉนภิกษุณีจึงให้ผู้อื่นโพนทนาเพราะเข้าใจผิด เพราะใคร่ครวญผิดเล่า” พวกภิกษุได้นำเรื่องนี้ไปกราบทูลพระพุทธองค์ ทรงมีพระพุทธานุญาตว่า ภิกษุณีใด เพราะเข้าใจผิด เพราะใคร่ครวญผิด ให้ผู้อื่นโพนทนา ต้องอาบัติปาจิตตีย์

ดังนั้น ความเข้าใจผิดคิดว่าจะได้จีวร เมื่อไม่ได้จึงให้ผู้อื่นโพนทนาทำให้เกิดพระพุทธานุญาต

ในพระสุตตันตปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ ในพรหมชาลสูตร ว่าด้วยชายแห่งพระศัพพัญญุตญาณอันประเสริฐ ดังนี้

๒) พรหมชาลสูตร^{๔๑}

ในสมัยหนึ่ง พระพุทธเจ้าเสด็จทางไกลระหว่างกรุงราชคฤห์กับเมืองนาลันทา ทรงตรัสเรื่องความเข้าใจ (ในทิกฺขุ ๖๒) ครั้งพุทธกาลว่า แบ่งเป็น ๒ พวก คือ

ปุพฺพพันตักปิกวาตะ ๑๘ ความเห็นกำหนดขันธส่วนอดีต ปรรักษันธส่วนอดีต ประกาศวาตะแสดงทิกฺขุ (ลัทฺธิ) ๑๘ ลัทฺธิ ด้วยมูลเหตุ ๑๘ ประการ

อปฺรันตักปิกวาตะ ๔๔^{๔๒} ความเห็นกำหนดขันธส่วนอนาคต ได้แก่ สมณพราหมณ์ อีกพวกหนึ่งที่กำหนดขันธส่วนอนาคต ปรรักษันธส่วนอนาคต ประกาศวาตะแสดงทิกฺขุ (ลัทฺธิ) ๔๔ ลัทฺธิ ด้วยมูลเหตุ ๔๔ ประการ รวมเป็นทิกฺขุ (ลัทฺธิ) ๖๒ ลัทฺธิ

^{๔๐} วิ.ภิกขุณี. (ไทย) ๓/๘๖๕/๑๓๖.

^{๔๑} ที.สี. (ไทย) ๕/๒๘-๑๐๐/๑๑-๑๕.

^{๔๒} ที.สี. (ไทย) ๕/๒๘-๖๗/๑๑-๒๘, อปรันตักปิกวาตะ ๔๔ ได้แก่ สัตฺยญฺีวาทะ ๑๖ เห็นว่า อตฺตาทลฺงจากตฺตายแล้วมิตฺตัญญา อสัตฺยญฺีวาทะ ๘ เห็นว่า อตฺตาทลฺงจากตฺตายแล้วมิตฺตัญญา เนวสัตฺยญฺีนาสัตฺยญฺีวาทะ ๘ เห็นว่า อตฺตาทลฺงจากตฺตายแล้วมิตฺตัญญากิมิไซฺไม่มีสัตฺตัญญากิมิไซฺ อจฺเจทวาทะ ๗ เห็นว่าลฺงจากตฺตายแล้วมิตฺตัญญาตฺตัญญา ทิกฺขุชฺมมณีพพาน- วาทะ ๕ เห็นว่า มีสภาพบางอย่างเป็นนิพพานในปัจจุบัน, ที.สี. (ไทย) ๕/๖๗-๕๓/๕๓-๕๖.

ดังนั้น ความเข้าใจในทฎฐิ ๖๒ แบ่งเป็น ๒ พวก คือ ปุพพันตกับปีกาวะ ๑๘ และ
อปันตกับปีกาวะ ๔๔

ในพระสูตรต้นตปิฎกได้กล่าวถึง ความเข้าใจ ไว้ ใน มหานิทานสูตร ว่าด้วยสิ่งที่เป็นต้นเหตุ
ใหญ่แห่ง ‘ปฏิจสมุปบาท’

๓) มหานิทานสูตร^{๔๓}

พระพุทธเจ้าตรัสกับพระอานนท์ เรื่องความเข้าใจปฏิจสมุปบาท ครั้งประทับ
ณ กัมมาสัมมณนิคม แคว้นกุรุ พระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลว่า “...ปฏิจสมุปบาทนี้
เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง^{๔๔} สุดจะคาดคะเนได้ แต่ถึงกระนั้น ก็ยังปรากฏแก่ข้าพระองค์เหมือนกับว่า
เป็นธรรมง่าย ๆ ..” ตรัสว่า “อย่าพูดอย่างนั้นอานนท์...ปฏิจสมุปบาทนี้เป็นธรรมที่ลึกซึ้ง
สุดจะคาดคะเนได้ ก็เพราะไม่รู้ไม่เข้าใจปฏิจสมุปบาทนี้ หมูสัตว์จึงยุ่งเหมือนขอด้ายของช่างหูก
เป็นปมม้วนงมเหมือนกระจุกด้าย เหมือนหม้อมุงกระต่าย และหม้อปล้อง ไม่ข้ามพ้นอบาย^{๔๕} ทุกคติ
วินิบาตและสงสาร

ดังนั้น ความไม่เข้าใจปฏิจสมุปบาทหมูสัตว์จึงไม่สามารถข้ามพ้นอบาย ทุกคติ
วินิบาตและสงสาร

ในพระสูตรต้นตปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ใน ปาสาทิกสูตร ว่าด้วยเหตุให้เกิด
ความเลื่อมใส ดังนี้

๔) ปาสาทิกสูตร^{๔๖}

พระพุทธเจ้าตรัสกับพระจุนทะ สมณูเทศ^{๔๗} เรื่องความเข้าใจผิดใน ‘อัตตาและ
โลกเที่ยง’ ของพวกนิครนถ์ ครั้งประทับ ณ ปราสาทในอัมพวัน แคว้นสักกะ ทรงแสดงความคิด
ความเข้าใจของพวกนิครนถ์ พระพุทธองค์ตรัสว่า

“...เราไม่ยอมรับคำของสมณพราหมณ์เหล่านั้น ชื่อนั้น เพราะสัตว์แต่ละพวกมีความ
เข้าใจในเรื่องนี้แตกต่างกัน เราไม่เห็นผู้ที่เสมอกับเราในเรื่องบัญญัติ^{๔๘} ผู้ที่เหนือกว่าเรา
จะมีแต่ ที่ไหน ความจริงเราเท่านั้นเป็นผู้เหนือกว่าใครในบัญญัติ คือ อธิบัญญัติ...”

^{๔๓} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๕/๕๗.

^{๔๔} ลึกซึ้ง หมายถึง ลึกซึ้งโดยอาการ ๔ คือ ๑) อรรถ (ผล) ๒) ธรรม (เหตุ) ๓) เทศนา (วิธีการแสดง)

๔) ปฏิเวธ (การบรรลุ), ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๕/๕๗.

^{๔๕} อบาย หมายถึง ภาวะหรือที่อันปราศจากความเจริญ ๔ คือ ๑) นรก ๒) กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
๓) แคนเปอต ๔) อสุรกาย, ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๕/๕๗.

^{๔๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๕๒/๑๕๒.

^{๔๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๕๒/๑๕๒.

ดังนั้นพระพุทธองค์ไม่ทรงยอมรับความเข้าใจผิดของพวกนิครนถ์ในเรื่อง ‘อิตตา และโลกเที่ยง’

ในพระสูตรต้นตปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ใน ภัยภรวสูตร ว่าด้วยความฉลาดกลัว ดังนี้

๕) ภัยภรวสูตร^{๔๕}

พระพุทธเจ้าตรัสกับชาณูสโสนิพราหณ์ เรื่องความเข้าใจผิดของเหล่าสมณพราหณ์พวกหนึ่ง เมื่ออาศัยในเสนาสนะอันเจียบสงบแล้วสะดุ้งกลัว ๆ เพราะประพฤติกายไม่บริสุทธิ์ ครั้งประทับ ณ พระเชตะวัน อารามอนาถบิณฑิกเศรษฐีกรุงสาวัตถีว่ามีสมณพราหณ์พวกหนึ่ง เข้าใจกลางคืน เป็นกลางวัน การมีความเข้าใจเช่นนี้เพราะอยู่ด้วยความหลง ส่วนเราเข้าใจกลางคืน เป็นกลางวันเข้าใจกลางวันเป็นกลางวัน บุคคลเมื่อจะกล่าวให้ถูกต้องควรกล่าวกับเราว่า ‘สัตว์ผู้ไม่มี ความหลงได้อุบัติแล้วในโลก เพื่อเกื้อกูลแก่คนหมู่มากเพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์ แก่ชาวโลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูลเพื่อความสุขแก่ เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย’

ดังนั้น พระพุทธองค์ตรัสถึงความหลง เข้าใจผิดของสมณพราหณ์พวกหนึ่ง เมื่ออาศัยในเสนาสนะอันเจียบสงบแล้วสะดุ้งกลัว เพราะประพฤติกายไม่บริสุทธิ์

ในพระสูตรต้นตปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ในจุพโคปาลสูตร ว่าด้วยคนเลี้ยงโค สุตรเล็ก นายโคบาลผู้ไม่ฉลาด ดังนี้

๖) จุพโคปาลสูตร^{๔๖}

พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องความเข้าใจ ถ้อยคำที่ควรฟัง ควรเชื่อแก่ภิกษุทั้งหลาย ขณะประทับอยู่ที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา เมืองอุกกเจลา แคว้นวัชชี ว่า นายโคบาลผู้ไม่ฉลาดมิได้พิจารณา ฝั่งแม่น้ำคงคา ดอนฝูงโคข้ามที่ไม่ใช่ท่าทำให้ฝูงโคพินาศในวังน้ำวน ส่วนนายโคบาลผู้ฉลาด พิจารณาฝั่งนี้และฝั่ง โนนของแม่น้ำ แล้วดอนจำฝูงไปก่อน จากนั้นจึงต้อนพวกที่มีกำลัง โคหนุ่มสาว และลูกโคกำลังน้อย ทรงเปรียบเทียบว่า สมณหรือพราหณ์^{๔๗}ผู้ฉลาด..ฉลาดในธรรม

^{๔๔} บัญญัติ มี ๒ อย่าง คือ ๑) บัญญัติ ๒) อธิบัญญัติ บัญญัติ หมายถึง ทิฏฐิบัญญัติ อธิบัญญัติ หมายถึง ขันธบัญญัติ ธาตุบัญญัติ อายตนะบัญญัติ อินทริยบัญญัติ สัจจบัญญัติ และบุคคลบัญญัติ ในที่นี้หมายถึง เอาทั้งบัญญัติและอธิบัญญัติ, คุรยละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๑๕๒/๑๕๒.

^{๔๕} ม.ญ. (ไทย) ๑๒/๕๐/๔๑.

^{๔๖} ม.ญ. (ไทย) ๑๒/๓๒๕/๓๘๗.

^{๔๗} พราหณ์ หมายถึง บุคคลที่ประพฤติปฏิบัติชอบจนบรรลุพระโศคานันถึงพระอรหัตผล บางท่านมาจากวรรณะพราหณ์ที่เข้ามานับถือ พระรัตนตรัย มิใช่พวกพราหณ์ที่เป็นนามและโคตรที่มนุษย์ได้ บัญญัติขึ้นมา, อ้างใน สมบัติ มณฑา, “ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพราหณ์ กับพระพุทธเจ้า ในคัมภีร์ที่ฆนิกาย สิลขันธวรรค”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต. (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

ก็ฉันทันเหมือนกัน ทรงสรุปว่า ...ชนเหล่าใด จักเข้าใจถ้อยคำของเรานั้นว่าเป็นถ้อยคำที่ตนควรฟัง ควรเชื่อ ความเข้าใจของชนเหล่านั้นจักเป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขตลอดกาลนาน

ดังนั้น พระพุทธองค์ตรัสสอนเรื่องความเข้าใจ ถ้อยคำที่ควรฟัง ควรเชื่อ แก่ภิกษุทั้งหลาย

ในพระสูตรคณปิฎกได้กล่าวถึงความเข้าใจไว้ ในอรรถตสูตร ว่าด้วยอรรถตผล ดังนี้

๗) อรรถตสูตร^{๕๒}

พระพุทธเจ้าตรัสเรื่องความเข้าใจ แก่ภิกษุทั้งหลายว่า ภิกษุยังละกรรม ๖ ประการไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรรถตผลได้ คือ

๑. มานะ (ความถือตัว)
๒. โอฆมานะ (ความถือตัวว่าค้อยกว่าเขา)
๓. อติมานะ (ความดูหมิ่นเขา)
๔. อธิมานะ (ความเข้าใจผิด)
๕. ถัมภะ (ความหัวดี)
๖. อคินิปาตะ (ความดูหมิ่นตนเองว่าเป็นคนเลว)

ดังนั้น ภิกษุละกรรม ๖ ประการ ที่ภิกษุ และบุคคลทั่วไปยังละไม่ได้ ความถือตัวว่าค้อยกว่าเขา ความดูหมิ่น ความเข้าใจผิด ความหัวดี ความดูหมิ่นตนคิดว่าตนเลว จึงอาจทำให้แจ้งอรรถตผลได้

กล่าวโดยสรุป ความเข้าใจในคัมภีร์พระพุทธศาสนานั้น มีปรากฏในเรื่อง ความเข้าใจผิดของภิกษุที่ทำให้เกิดพระพุทธรูปบุญญิตี ความเข้าใจในทิลกฐิ ๖๒ แบ่งเป็น ๒ พวก คืออุปพันตกับปีกาวะ ๑๘ และอปันตกับปีกาวะ ๔๔ เพราะความไม่รู้ไม่เข้าใจในปฏิจสมุขปาท ทำให้หมู่สัตว์จึงยุ่งุ่นวาย ไม่อาจข้ามพ้นอบายทุกคติ วินิบาตและสงสาร ความเข้าใจผิด เป็นธรรมข้อหนึ่งใน ๖ ข้อ ถ้ายังละไม่ได้ ก็ไม่อาจทำให้แจ้งอรรถตผล

๒.๒.๒ ความหมายเกี่ยวกับความเข้าใจในทางวิชาการ

จากการศึกษาเอกสารพบว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมายเกี่ยวกับความเข้าใจไว้หลายท่านดังนี้

ราชบัณฑิตยสถาน^{๕๓} ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ เป็นกิริยา แปลว่า รู้ความ

^{๕๒} อจ.นกก. (ไทย) ๒๒/๗๖/๕๕๕.

^{๕๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพมหานคร : นาน-มีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๕๖), หน้า ๒๑๒.

สารานุกรมเสรี^{๕๔} ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ คือ ความรู้ (Knowledge) ในเรื่องบางเรื่อง หรือสิ่งบางสิ่ง ซึ่งอาจจะรวมไปถึงความสามารถในการนำสิ่งนั้นไปใช้เพื่อเป้าหมายบางประการ ความสามารถในการรู้อย่างนี้เป็นสิ่งสนใจหลักของวิชาปรัชญา (ที่หลายครั้งก็เป็นเรื่องที่มีการโต้เถียงอย่างมาก) และมีสาขาที่ศึกษาด้านนี้โดยเฉพาะเรียกว่าญาณวิทยา (epistemology) ความรู้ในทางปฏิบัติมักเป็นสิ่งที่ทราบกันในกลุ่มคน และในความหมายนี้เองที่ความรู้นั้นถูกปรับเปลี่ยนและจัดการในหลาย ๆ แบบ

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี^{๕๕} ได้กล่าวว่า ความเข้าใจ คือ กระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งทำให้บุคคลสามารถครุ่นคิดถึงสิ่งนั้น และสามารถใช้มโนทัศน์ (concept) เพื่อจัดการกับสิ่งนั้นได้อย่างเพียงพอ สิ่งที่ถูกกล่าวถึงนี้อาจจะมีลักษณะเป็นนามธรรม หรือเป็นสิ่งทางกายภาพก็ได้ เช่น บุคคล สถานการณ์ และสาร

จักรกริช ใจดี^{๕๖} ได้แยกความเข้าใจออกเป็น ๓ ลักษณะ ดังนี้

๑. การแปลความ คือ ความสามารถในการจับใจความให้ถูกต้องกับสิ่งที่สื่อความหมาย หรือความสามารถในการถ่ายเทความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง หรือจากการสื่อสารรูปแบบหนึ่งไปสู่อีกรูปแบบหนึ่ง

๒. การตีความ คือ ความสามารถในการอธิบาย หรือแปลความหมายหลาย ๆ อันมาเรียบเรียง โดยทำการจัดระเบียบ สรุปลงเป็นเนื้อความใหม่ โดยยึดเป็นเนื้อความเดิมเป็นหลัก ไม่ต้องอาศัยหลักเกณฑ์อื่นใดมาใช้

๓. การขยายความ คือ ความสามารถที่ขยายเนื้อหาข้อมูลที่รับรู้มาให้มากขึ้น หรือเป็นความสามารถในการทำนาย หรือคาดคะเนเหตุการณ์ล่วงหน้าได้อย่างดี โดยอาศัยข้อมูลอ้างอิง หรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

ประกา เพ็ญสุวรรณ^{๕๗} ให้ความหมายว่า ความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการสื่อสารความหมายของสิ่งที่เรารู้ โดยไม่จำเป็นต้องนำไปสัมพันธ์กับสิ่งอื่น ๆ ได้แก่

๑. การแปลความ (Translation) สามารถสื่อความหมายของสิ่งที่เรารู้แล้ว โดยวิธีสื่อความหมายแบบอื่น เข้าใจความหมายของความรู้ที่ปรากฏในการสื่อความหมายแบบต่าง ๆ

^{๕๔} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia> [๑๕ ต.ค. ๒๕๕๔].

^{๕๕} วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org> [๑๑ ก.ค. ๒๕๕๔].

^{๕๖} จักรกริช ใจดี, “ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตร”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๑๒.

^{๕๗} ประกา เพ็ญสุวรรณ, ทัศนคติ : การจัดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, ๒๕๒๖.) หน้า ๕.

๒. การตีความ (Interpretation) สามารถอธิบายหรือสรุปความ เกี่ยวกับสิ่งที่เรารู้

๓. การขยายความ (Extrapolation) สามารถพิจารณาถึงสิ่งที่นอกเหนือไปจากเรื่องที่เราเรารู้ทั้งด้าน โอกาสที่จะนำไปใช้ ผลที่เกิดขึ้น แนวโน้มในอนาคตต่อไป

ค่าย เชียงฉี^{๕๘} ได้ให้ความหมายของความเข้าใจ หมายถึง ความสามารถในการจับใจความสำคัญของเนื้อหา อันได้แก่ การแปลความแล้วเปรียบเทียบย้อนลงเอาแต่ใจความสำคัญออกมาได้

วลัยทิพย์ สาขลวิจารณ์^{๕๙} ได้กล่าวถึง ความเข้าใจ ว่าเป็นระดับหนึ่งของพฤติกรรมที่จัดอยู่ในกลุ่มของความรู้ ซึ่งประกอบด้วย

๑. การแปลความหมาย เป็นการจับใจความให้ถูกต้องเกี่ยวกับสิ่งที่สื่อความหมายหรือจากภาษาหนึ่งของการสื่อสารไปสู่รูปแบบหนึ่ง

๒. การตีความหมาย เป็นการอธิบายความหมายหรือ สรุปเรื่อง โดยการจัดระเบียบรวบรวมเรียงเนื้อหาใหม่

๓. การขยายความว่า เป็นการขยายเนื้อหาที่เหนือไปกว่าขอบเขตที่รู้ เป็นการขยายใจความหมายอ้างอิงหรือแนวโน้มที่เกินเลยจากข้อมูล

ดังนั้น ความเข้าใจของนักวิชาการ คือกระบวนการทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งทำให้บุคคลสามารถรู้ถึงสิ่งนั้น เพื่อจัดการกับสิ่งนั้นได้อย่างเพียงพอ

วาสนา บุญสม^{๖๐} ได้กล่าวว่า ความรู้ความเข้าใจ หมายถึง ความทรงจำในเรื่องราวข้อเท็จจริงรายละเอียดต่าง ๆ และความสามารถในการนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้ตัดแปลงอธิบาย เปรียบเทียบในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล และความรู้ความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและรวมถึงการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามขั้นตอน ทักษะต่าง ๆ ทางสมอง ๖ ชั้น คือ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์และการประเมินผล ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

^{๕๘} ค่าย เชียงฉี, หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา,ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๓ หน้า ๒๐.

^{๕๙} วลัยทิพย์ สาขลวิจารณ์, นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ. ในมัดลิกามัดโก. (บรรณาธิการ). คู่มือการวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ ชุดที่ ๑ : แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ. กรุงเทพฯ ฯ: โครงการข่างานวิจัยสุขภาพ ศูนย์ประสานงานทางการแพทย์และสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

^{๖๐} วาสนา บุญสม, “อัครมหาราช”. พิมพ์ครั้งที่ ๑.(กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ปริมิต, ๒๕๔๗), หน้า ๗.

สุพิน บุญชูวงศ์^{๖๑} ได้ให้ความหมายของความเข้าใจว่า หมายถึง การเข้าใจความหมายของเนื้อหาสาระ ไม่ได้จำแต่เพียงอย่างเดียว สามารถแสดงพฤติกรรมความเข้าใจในรูปของการแปลความหมาย ดีความหรือสรุปใจความสำคัญได้

สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา^{๖๒} ให้ความหมายของความเข้าใจไว้ว่า หมายถึง ความสามารถในการจับใจความสำคัญจากสิ่งที่ได้เรียนรู้มาแล้ว จนสามารถถ่ายทอดความรู้นั้นเป็นข้อความใหม่ได้

กล่าวโดยสรุป ความเข้าใจ หมายถึง ความรู้ความทรงจำในเรื่องราว ข้อเท็จจริง รายละเอียดต่าง ๆ และความสามารถในการนำความรู้ที่เก็บรวบรวมมาใช้คิดแปลง อธิบาย เปรียบเทียบ ในเรื่องนั้น ๆ ได้อย่างมีเหตุผล และความรู้ความเข้าใจเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและรวมถึงการนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในสถานการณ์จริงได้ตามขั้นตอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ

๒.๓ แนวคิดเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

๒.๓.๑ ความหมายของเบญจกัลยาณธรรม ทางพระพุทธศาสนา

เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมดีหรือธรรมที่สะอาด เพราะกำจัดธรรมที่ไม่สะอาด มีราคะ โทสะ โมหะได้ อีกนัยหนึ่ง หมายถึง เบญจธรรม ธรรม ๕ ประการ คือ (๑) เมตตา กรุณา (๒) สัมมาอาชีวะ (๓) กามสังวร (สำรวมในกาม) (๔) สัจจะ (๕) สติสัมปชัญญะ^{๖๓}

พระมหาสมปอง มุทิตโต^{๖๔} ได้กล่าวถึง เบญจกัลยาณธรรม เกิดจากคำว่า กัลยาณ + ธรรม กัลยาณ มีวิเคราะห์ศัพท์ว่า

กฺลฺยาณ (กฺลฺยสทฺทฺอุปฺปท + อณฺ คมเน + ณ) แปลว่า ความดี ความงาม มงคล ไพเราะ

กฺลฺยํ นิโรคํ อณฺติ คจฺจนฺติ กฺลฺยํ วา หิตํ อณฺยติ ปาปยตีติ กฺลฺยาณํ แปลว่า ความดีที่ถึงความปราศจากโรค หรือความดีที่ให้ประโยชน์แก่กุลชื่อว่า กัลยาณะ(ลบ ณ, วุทธิ อ เป็น อา ลบสระหน้า)

ธรรม มาจาก ฐมฺม (ฐร ธารณ + ฐมฺม) แปลว่า ธรรม บุญ ความดี กุศล

^{๖๑} สุพิน บุญชูวงศ์, หลักการสอน ๒๐๔๒๓๐๕, พิมพ์ครั้งที่ ๒. (กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์, ๒๕๓๑), หน้า ๑๒.

^{๖๒} สุภาพ วาดเขียน และอรพินธ์ โกชนดา, การประเมินผลการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ ๑. (กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘), หน้า ๒๑.

^{๖๓} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๑/๑๓๔.

^{๖๔} พระมหาสมปอง มุทิตโต, คัมภีร์อภิธานวรรณนา, หน้า ๑๔๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส^{๖๕} ตรัสไว้ใน ธรรมคดีว่า เมื่อรับศีล ๕ หรือเบญจศีล คือ ความประพฤติชอบทางกายและวาจา เป็นข้อปฏิบัติในการเว้นจากความชั่วอันได้แก่ ๑) เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน ๒) เว้นจากการลัก ขโมย โกง ละเมิดกรรมสิทธิ์ ทำลายทรัพย์สิน ๓) เว้นจากการประพฤติดิฉันในกาม การล่วงละเมิดสิ่งที่ผู้อื่นรักใคร่ หวงแหน ๔) เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง ๕) เว้นจากน้ำเมา คือสุราเมรัย และสิ่งเสพติดให้โทษ อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ถ้าตั้งใจเว้นจริง าก็ได้ชื่อว่า เป็นผู้มศีล สมควรประพฤติธรรมอันดีงามอีกส่วนหนึ่ง ก็จะได้เป็นผู้มีธรรมเป็นดีงาม เป็นคู่กัน (จึงได้ชื่อว่าเป็นเบญจกัลยาณธรรม) ธรรมอันดีงามนั้น อนุโลมตามศีล ๕ มีดังนี้

ข้อ ๑ เมื่อรับศีลว่า จะไม่ล้างผลาญชีวิตและทำร้ายร่างกายของกันและกันแล้ว ก็ควรมีเมตตา ปราบณาความสุขให้แก่กันและกัน อะไรที่เป็นเหตุทำให้เกิดความสุขและความเจริญ ก็ควรชวนชวยให้กันและกันตามกำลัง ถ้าเห็นเขาตกทุกข์ได้ยาก ก็มีจิตใจสงสาร ที่เรียกว่า กรุณา ถ้าสามารถช่วยปลดเปลื้องทุกข์ยากอย่างใดอย่างหนึ่งของเขาได้ ก็พึงทำ หรือถ้าเขามีอันตรายถึงแก่ชีวิต อาจช่วยเหลือได้ ก็พึงทำโดยไม่เพิกเฉยเสีย เช่นนี้ชื่อว่า มีธรรมอันดีงามอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๑

ข้อ ๒ เมื่อรับศีลว่า จะเคารพในกรรมสิทธิ์ ในทรัพย์สินของผู้อื่น จะไม่ถือเอาด้วยการขโมย ก็ต้องหากินด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเองในทางที่ชอบ ได้ทรัพย์มาแล้ว ก็ต้องเก็บรักษาไว้ให้ดี รู้จักประหยัดใช้ ใช้สอยกินอยู่พอสมควร ไม่สุร่ยสุร่าย เมื่อถึงคราวต้องจ่ายเพื่อเกื้อกูลแก่กันก็พึงทำตามกำลัง ตามสมควร ไม่ตระหนี่หวงแหนจนเกินไป เช่นนี้ชื่อว่า มีธรรมอันดีงามอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๒

ข้อ ๓ เมื่อรับศีลว่า จะระวังความประพฤติของตน ไม่ให้ผิดในทางกาม ชายหญิงผู้เป็นสามีภรรยา มีสุขและทุกข์ร่วมกันก็ควรพึงพอใจในกันและกัน ปรงดองไม่ละทิ้งกันเช่นนี้ชื่อว่า มีธรรมอันดีงามอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๓

ข้อ ๔ เมื่อรับศีลว่า จะไม่พูดปด ล่อลวง ทำลายประโยชน์ของผู้อื่น ก็ควรรักษาสัตย์ ซื่อตรงต่อกันระหว่างบุตรธิดากับมารดาบิดา ภรรยาสามี จนถึงคนภายนอก เมื่อสัญญากับผู้ใดแล้ว ก็ควรทำตามสัญญา แม้จะเสียประโยชน์ส่วนตน เช่นนายช่างรับเหมาแล้วขาดทุน ก็ควรทำต่อจนสำเร็จ ไม่ควรทิ้งงาน หรือรับคำของผู้ใดแล้ว ไม่ควรกลับคำ เว้นแต่ไม่เป็นธรรม รู้จักรักษาสัตย์เช่นนี้ชื่อว่า มีธรรมอันดีงามอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๔

^{๖๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, ธรรมคดี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔), หน้า ๒๒๕ - ๒๒๗, อ้างใน อภ. จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๑/๑๓๔.

ข้อ ๕ เมื่อรับศีลว่า จะไม่ให้เสียดิเพราะคิมน้ำเมา ก็ควรเป็นผู้รักษาศติจะทำการใด จะพูดอะไร ควรพิจารณาคุณโทษผิดชอบก่อน ถ้าเห็นว่าเป็นโทษ เป็นผิด ยังไม่ได้กระทำก็อย่าทำ ยังไม่ได้พูดก็อย่าพูด หากกำลังทำกำลังพูด ก็พึงงดเสีย ถ้าทำแล้วพูดไปแล้ว ก็พึงตั้งใจว่าจะ ไม่ทำ ไม่พูดอีก ต่อเมื่อเห็นว่า เป็นคุณเป็นชอบ ยังไม่ได้ทำไม่ได้พูด ก็พึงเริ่มทำเริ่มพูด หรือกำลังทำกำลังพูด ก็พึงทำพึงพูดต่อให้สำเร็จ เมื่อทำแล้วพูดแล้ว ก็พึงตั้งใจเพื่อจะทำเพื่อจะพูดอีก เช่นนี้ชื่อว่า มีธรรมอันดีงามอนุโลมตามสิกขาบทที่ ๕

เมื่อเราทำทั้งหลาย ละเว้นการควรละเว้น จักได้ชื่อว่า เป็นผู้มึศีล ประพฤติในสิ่งที่ควร ประพฤติ จักได้ชื่อว่า เป็นผู้มึธรรมอันดีงามเป็นของคู่กัน เรียกว่า ‘เบญจกัลยาณธรรม’ สมควร เป็นผู้นับถือในพระพุทธศาสนา

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๖๖} ได้กล่าวถึง เบญจกัลยาณธรรม หรือ กัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมดีงาม ธรรมของกัลยาณชน ธรรม ๕ ประการ ความดี ๕ อย่างที่ควร ประพฤติคู่ไปกับการรักษาเบญจศีลคือ ๑) เมตตากรุณา ๒) สัมมาอาชีวะ ๓) กามสังวร ๔) สัจจะ ๕) สติสัมปชัญญะ

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๖๗} เบญจกัลยาณธรรม เรียกอีกอย่าง กัลยาณธรรม หรือ เบญจธรรม เราจะพบว่าเบญจธรรมกับเบญจศีลเป็นธรรมอันดีงามทั้งคู่ กล่าวคือ เป็นธรรม ที่เกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้ที่รักษาเบญจศีลควรมีเบญจธรรมไว้ประจำใจ

ศีล ข้อที่ ๑ เว้นจากการฆ่า ประทุษร้ายกัน คู่กับ

ธรรม ข้อที่ ๑ เมตตาและกรุณา (ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุข)

ศีล ข้อที่ ๒ เว้นจากการเอาของที่เขาไม่ได้ให้ คู่กับ

ธรรม ข้อที่ ๒ สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต)

ศีล ข้อที่ ๓ เว้นจากการประพฤติดิในกาม คู่กับ

ธรรม ข้อที่ ๓ กามสังวร (ความสังวรในกาม)

ศีล ข้อที่ ๔ เว้นจากการพูดเท็จ โกหก หลอกลวง คู่กับ

ธรรม ข้อที่ ๔ สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรง)

ศีล ข้อที่ ๕ เว้นจากน้ำเมา คือสุราและเมรัย คู่กับ

ธรรม ข้อที่ ๕ สติสัมปชัญญะ (ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ)^{๖๘}

^{๖๖} พระธรรมปิฎก(ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๑, ๑๔๐ - ๑๔๑.

^{๖๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗), หน้า ๑๕๖.

เบญจกัลยาณธรรม คู่กับเบญจศีล จึงมักเรียกว่า เบญจศีลเบญจธรรม เพราะทั้งสองอย่างนี้เป็นของคู่กันและมีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อที่จะทำให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ผู้ที่รักษาเบญจศีลคือ ไม่ละเมิดข้อห้าม ก็ควรปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ซึ่งเป็นหลักความดีที่ควรปฏิบัติควบคู่กัน

พระธรรมกิตติวงศ์^{๖๕} ได้กล่าวถึง เบญจกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันดีงาม หมายถึง คุณธรรมที่ดีงาม ธรรมที่เป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณชน ผู้ประพฤติเบญจกัลยาณธรรม ชีวิตย่อมสงบสุข ไม่มีเวรภัย ไม่มีศัตรู โดยตรงคือการเว้นจากฆ่าสัตว์ จากลักทรัพย์ จากพูดเท็จ จากดื่มสุราเมรัย และประพฤติพรหมจรรย์ คือเว้นจากเมถุนธรรม โดยอ้อมได้แก่ เบญจศีลเบญจธรรม เป็นหลักปฏิบัติเบื้องต้นที่ทำให้เป็นมนุษย์สมบูรณ์ และต่างจากสัตว์โลกประเภทอื่น เรียกเบญจกัลยาณธรรม ว่ามนุษย์ธรรม

พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์)^{๖๖} ได้กล่าวถึง เบญจกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันงามหรือ ธรรมอันทำให้บุคคลเป็นผู้งดงาม เป็นข้อปฏิบัติพิเศษยิ่งขึ้นไปกว่าศีลและส่งเสริมให้ประพฤติศีลมั่นคง

วิชัย ธรรมเจริญ^{๖๗} ได้ให้ความหมายของคำว่า เบญจกัลยาณธรรม ในธรรมศึกษาตรี หมายถึง ธรรมอันงาม คือ ข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งไปกว่าศีล พระบาลีแสดงคุณของกัลยาณชนว่า เป็นผู้ที่มีศีล มีเบญจกัลยาณธรรม ศีลกับธรรมต้องคู่กัน ผู้เว้นจากข้อห้ามทั้ง ๕ ข้อได้ชื่อว่า ผู้มีศีล แต่ผู้ที่มีศีลจะชื่อว่า มีเบญจกัลยาณธรรม ทุกคนหาไม่ได้ เบญจกัลยาณธรรม มี ๕ อย่างเรียกว่า เบญจกัลยาณธรรม จัดตามสิกขาบทในเบญจศีล ดังนี้ เมตตากับกรุณา ในสิกขาบทที่ ๑ สัมมาอาชีวะ ในสิกขาบทที่ ๒ ความสำรวมในกาม ในสิกขาบทที่ ๓ ความมีสัจย์ ในสิกขาบทที่ ๔ ความมีสติรอบคอบในสิกขาบทที่ ๕ ดังนั้น ผู้ที่ตั้งอยู่ในเบญจกัลยาณธรรม ได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณชน คือ ประพฤติดีงาม เป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไป

^{๖๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, หน้า ๑๕๕ - ๒๐๗.

^{๖๖} พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ. ๙ ราชบัณฑิต), *พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ คำจำกัด*, หน้า ๔๑.

^{๖๗} พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์), *เบญจศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตของมนุษย์*, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๕.

^{๖๘} วิชัย ธรรมเจริญ เรียบเรียง, *ธรรมศึกษาตรี*, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑๒๒.

เบญจกัลยาณธรรม^{๑๒} แปลว่า ธรรมอันงาม ๕ ประการ คำว่า ธรรม หมายถึง สภาพที่ทรงหรือดำรงรักษาไว้ ในที่นี้หมายถึงส่วนที่ดีมี ๕ ประการคู่กับศีล ๕ เรียกว่า เบญจกัลยาณธรรม จึงมีความหมายว่า ธรรมอันงามเป็นเครื่องบำรุงจิตใจให้คงาม สร้างอหยาตยนิสัยที่ดีและปราณีต ศีลเป็นเหตุให้คงเว้นไม่ทำสิ่งที่ เป็นโทษ ถ้ามีเพียงศีล ก็มีเพียงการงดเว้นจากโทษ แต่ยังไม่ทำความดีอะไรให้กับตัวเอง ต่อเมื่อมีธรรมอยู่ด้วย จึงจะเป็นเหตุให้ทำความดี เช่น รักษาศีล ไม่ฆ่าสัตว์ ตัดชีวิต เกิดไปพบคนนอนหลับอยู่บนทางรถไฟ มีรถไฟแล่นมาแต่ไกล ควรจะปลุกหรือบอกเขาได้ แต่ไม่ปลุก จนเขาถูกรถไฟทับตาย อย่างมีศีลไม่ขาด เพราะไม่ได้ฆ่าเขา แต่ขาดธรรมคือเมตตา ต่อเมื่อปลุกให้เขารีบหนีออกจากทางรถไฟด้วยเมตตาจิต จึงได้ชื่อว่า มีเบญจกัลยาณธรรม ซึ่งมี ๕ ประการ คือ

๑. เมตตากรุณา	คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๑
๒. สัมมาอาชีวะ	คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๒
๓. ความสำรวมในกาม	คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๓
๔. ความมีสติจะ	คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๔
๕. ความมีสติรอบคอบ	คู่กับศีลสิกขาบทที่ ๕

เบญจกัลยาณธรรม นี้ ไม่ต้องสมาทานอย่างศีล เพียงแต่ปฏิบัติอบรมปลูกฝังให้มีขึ้น ประจำจิตใจด้วยตนเองก็พอ พูดให้เข้าใจง่าย ได้แก่ ข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งขึ้นไปกว่าศีลนั่นเอง

ดังนั้น เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดี ธรรมที่ดีงาม ธรรมของกัลยาณชน เพราะกำจัดธรรมที่ไม่สะอาดมีราคะ โทสะ โมหะได้ และธรรมทั้ง ๕ ประการที่นี้คือ เมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และ สติสัมปชัญญะเป็นหลักธรรมที่ควรประพฤติคู่ไปกับการรักษาเบญจศีล

๒.๓.๒ ความสำคัญของเบญจกัลยาณธรรม

หลักธรรมสำคัญของการมีเบญจกัลยาณธรรม กัลยาณศีล กัลยาณปัจฉัยในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวถึง มรรค เป็นจุดสำคัญเริ่มต้นของการประยุกต์ความรู้ในกฎธรรมชาตินามาสร้างเป็นวิถีปฏิบัติซึ่งทำหน้าที่อยู่ภายในตัวบุคคลเมื่อมีทัศนคติที่ดีงามถูกต้อง เป็นความคิดดี พูดดี ทำดี เป็นหลักคำสอนที่เป็นพื้นฐานทางจิตใจ และแนวทางปฏิบัติของพุทธศาสนิกชน

^{๑๒} เบญจกัลยาณธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.jariyatam.com/th> [๑๖.๑๒.๒๕๕๔].

^{๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกรุงเทพมหานคร, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑๔.

หลักของการมีเบญจกัลยาณธรรม ที่สำคัญเป็นต้นนั้น ได้แก่ทฤษฎีปัจจัยการตามทฤษฎีนี้ สอนว่าเป็นอาการที่เป็นปัจจัยแก่กัน ได้แก่ ปฏิจสมุปบาท^{๓๓} การสืบทอดของสัตว์เปรียบเหมือนกับวงล้อแห่งเหตุผล นั่นคืออวิชชาเป็นปัจจัยให้เกิดสังขาร สังขารเป็นปัจจัยให้เกิดวิญญาณ วิญญาณเป็นปัจจัยให้เกิดนามรูป นามรูปเป็นปัจจัยให้เกิดอายตนะ ๖ อายตนะ ๖ เป็นเหตุให้เกิดผัสสะ ผัสสะเป็นเหตุให้เกิดเวทนา เวทนาเป็นเหตุให้เกิดตัณหา ตัณหาเป็นเหตุให้เกิดอุปาทาน อุปาทานเป็นเหตุให้เกิดภพ ภพเป็นเหตุให้เกิดชาติ ชาติเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้ากำจัดผลอันสุดท้ายให้หมดสิ้นได้ ก็เท่ากับได้กำจัดเหตุเบื้องต้นด้วย

ส่วนหลักปฏิบัติที่สำคัญนั้นที่พระศาสดาองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงสั่งสอนชาวโลก เพื่อให้รู้แจ้งเห็นจริงในอมฤตธรรม^{๓๔} สามารถดำเนินชีวิตไปสู่ความพ้นทุกข์ได้ซึ่งเป็นหลักใหญ่ของพระพุทธเจ้า เรียกว่า “โอวาทปาฏิโมกข์” มี ๓ ข้อคือ^{๓๕}

- ๑) การไม่ทำความชั่วทั้งปวง
- ๒) การบำเพ็ญความดีให้เทียบพร้อม
- ๓) การทำจิตของตนให้ผ่องใส

๒.๓.๓ หลักเบญจกัลยาณธรรม ๕ ประการ

เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดีงามห้าอย่าง หรือคุณธรรมห้าประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่คู่กับเบญจศีล เป็นธรรมเกื้อกูลแก่การรักษาเบญจศีล ผู้รักษาเบญจศีลควรมีไว้ประจำใจ ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ๕ ประการ ได้แก่

๑. เมตตาและกรุณา หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์
๒. สัมมาอาชีวะ หมายถึง การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต
๓. กามสังวร หมายถึง ความสังวรในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส
๔. สัจจะ หมายถึง ความสัตย์ ความซื่อตรง
๕. สติสัมปชัญญะ หมายถึง ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยั้งคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท

^{๓๓} ดูรายละเอียดใน พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (๒๕๓๘), หน้า ๑๔๗.

^{๓๔} ดูรายละเอียดใน พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์. (๒๕๓๘), หน้า ๑๘๒.

^{๓๕} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๕๔/๕๗.

หลักธรรมทั้ง ๕ ประการนี้ มีส่วนสำคัญในการดำรงชีวิต และและช่วยให้สังคมแห่งการอยู่ร่วมกันเกิดความสงบร่มเย็น ซึ่งผู้วิจัยจะได้ยกขึ้นอธิบายแต่ละข้อ พอให้เห็นความสำคัญและประโยชน์ในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้

๒.๓.๓.๑. เมตตากรรณา

หมายถึง ความรักใคร่ปรารถนาให้มีความสุขความเจริญและความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์

จากการการศึกษาเอกสาร มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย เมตตากรรณา ไว้ดังนี้ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต)^{๖๖} ได้อธิบายถึงเมตตากรรณา ในคำแปลสามัญ หมายถึง ความรัก ความมีไมตรี ความปรารถนาดี ความอยากให้ผู้อื่นมีความสุขและประสบสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในสังคมที่อยู่ร่วมกันมาช้านาน เมตตากรรณา เป็นลักษณะของความดี เป็นความปรารถนาดี ที่มีมนุษย์พึงมีต่อผู้อื่น เป็นไปเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสันติ ร่มเย็น เป็นสุข มีความเป็นมิตรต่อกัน เมตตากรรณา จึงเป็นธรรมที่เป็นสากล สาธารณะกับบุคคลทั่วไปทั้งหมด โดยไม่มีประมาณ ไม่มีขอบเขต ไม่ใช่ธรรมที่จำกัดเฉพาะศาสนาใดศาสนาหนึ่ง เมตตากรรณา เป็นหลักธรรมที่สำคัญที่พระพุทธเจ้าทรงเจริญอยู่เป็นนิตย์ หมายถึง ไมตรี ความรัก ความหวังดี ความปรารถนาดี ความเข้าใจดีต่อกัน ความเอาใจใส่ หรือต้องการที่จะสร้างเสริมประโยชน์สุขให้แก่เพื่อนมนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย เมตตากรรณา เป็นธรรมพื้นฐานของใจในขั้นแรกในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งทำให้มองเห็นในแง่ดีและหวังดีต่อกัน พร้อมทั้งที่จะรับฟังและพุดจา ฟังเหตุผลของกันและกัน ไม่ยึดเอาความเห็นแก่ตัว หรือความเกลียดชังเป็นที่ตั้ง

พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ)^{๖๗} กล่าวว่า ความเมตตากรรณา คือการมีจิตปรารถนาให้สรรพสัตว์เป็นสุขให้พ้นจากความทุกข์กันทั่วหน้า ปัญหาเรื่องความโหดร้ายรุนแรง ที่มีกรณีเช่นฆ่าประทุษร้ายกันตลอดถึงการประกอบอาชญากรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเกือบทุกหัวระแหง ชาวคราวต่าง ๆ ในหน้าหนังสือพิมพ์เพราะจิตใจของบุคคลขาดฐานใจที่มีความสำคัญคือเมตตาคธรรม ได้แก่ความรู้สึกยอมรับนับถือสิทธิในชีวิต ในทรัพย์สิน ในคุ้มครองของกันและกัน

อรพิมล จินดาเวช ชูเศย์รัตน์^{๖๘} กล่าวว่าไว้ว่า ความสมบูรณ์หรือความสัมฤทธิ์ผลของความเมตตากรรณา หรือผลที่ได้รับจากการเจริญเมตตากรรณา ที่ถูกต้อง คือ ความปราศจากความแค้นเคือง

^{๖๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พุทธธรรมฉบับปรับปรุงและขยายความ, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑๕๓-๑๕๔.

^{๖๗} พระเทพดิลก (ระแบบ จิตญาโณ), เรือนใจชาวพุทธ, (กรุงเทพมหานคร : พระสงฆ์ธรรม, ๒๕๔๔), หน้า ๕.

^{๖๘} อรพิมล จินดาเวช ชูเศย์รัตน์, เมตตากรรณา, (กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๒), หน้า ๑๑.

ไม่พอใจ แต่หากปฏิบัติผิดพลาด ผลที่อาจเกิดคือ เกิดเสนาหา รักใคร่ ยึดติด หรือผูกพัน ดังนั้นต้องรู้จักการใช้เมตตา

อภิวัดณ์ โปธิสถาน^{๓๕} เมตตา คือ ความมีไมตรีจิต คิดปรารถนาให้ผู้อื่นมีสุขบุคคลที่มีน้ำใจ เมื่อตนได้รับความสุขแล้วก็มีใจคิดอยากให้อื่นได้รับความสุขบ้าง คุณธรรมข้อนี้จะเป็นสาเหตุ ทำให้บุคคลคิดเพื่อแผ่ความปรารถนาดี คิดเกี่ยวเนื่องกัน ทำได้ ๒ แบบคือแบบเจาะจงเฉพาะบุคคล สัตว์ เพศ วัย เจาะหมู่ พวก หรือคณะ และแบบไม่เจาะจงไม่มีประมาณไม่เลือกมิตรหรือศัตรู การแผ่เมตตาเป็นหน้าที่ของมนุษย์ทุกคนที่ควรแสดงออก กรุณา คือ ความสงสาร คิดช่วยเหลือให้ผู้อื่นพ้นทุกข์บุคคลที่มีน้ำใจเมื่อเห็นคนอื่น สัตว์ ประสบทุกข์ก็พลอยหวนไหวไปด้วย จึงคิดหาทางช่วยเหลือเท่าที่ตนจะทำได้ คุณธรรมนี้จึงเป็นสาเหตุให้บุคคลคิดช่วยเหลือเกี่ยวเนื่องแสดงออกซึ่งน้ำใจอันงามต่อคนอื่นหรือสัตว์อื่น

กล่าวโดยสรุป เมตตากรุณา ในความหมายของนักวิชาการ หมายถึง การปฏิบัติเพื่อต้องการช่วยให้ผู้อื่นมีความสุข ให้พ้นจากทุกข์ มีความสุขความเจริญ ด้วยการแสดงความ มีน้ำใจเอื้ออาทรต่อผู้อื่นด้วยความเต็มใจ แสดงอาการทางวาจาต่อผู้อื่นอย่างนุ่มนวล การไม่เอาเปรียบ ไม่เบียดเบียนผู้อื่น การรู้จักให้อภัยร่วมบริจาการทรัพย์สินเพื่อส่วนรวม และเสียสละเวลาปฏิบัติกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมตามสมควรตามสถานการณ์ และตามความสามารถของตน โดยไม่หวังผลตอบแทน

พระไตรปิฎกได้กล่าวถึง เมตตากรุณา ใน ปุสสเถรคาถา ไว้ดังนี้

(๑) ปุสสเถรคาถา^{๓๖}

ฤทธิปัญทรสโคตรพบเห็นภิกษุมารูปสำรวม นำเลื่อมใส จึงสอบถามพระปุสสเถระว่า ภายหน้า ภิกษุทั้งหลายในพระศาสนานี้ จะมีความพอใจ มีความประสงค์ มีอกัมปกริยาอย่างไร พระปุสสเถระกล่าวภยิตว่า

ในกาลภายหน้า ภิกษุส่วนมากจักเป็นผู้มักโกรธ ลบหลู่คุณท่าน โอ้อวด ริษยา มีวาตะ ขัดแย้งกัน สำคัญในสังฆกรรมที่ยังไม่รู้ไม่เห็น ว่ารู้ว่าเห็น มีความคิดในธรรมที่ลึกซึ้งว่าดี.. ไม่หนักแน่นในธรรม ไม่เคารพกันและกัน พวกกันยินดี เงิน ทอง.. ครั้นพระปุสสเถระแสดงภัยจะมาถึงในกาลภายหน้า ได้กล่าว ขอท่านทั้งหลายจงเป็นผู้ว่าง่าย พุดจาอ่อนหวาน มีความเคารพกันและกัน มีจิตเมตตากรุณา สำรวมในศีล ปรารถนาความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว บากบั่นมันคง

^{๓๕} อภิวัดณ์ โปธิสถาน, พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, (มหาสารคาม : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๖.

^{๓๖} พ. เถร. (ไทย) ๒๖/๕๔๕-๕๘๐/๔๕๖ - ๕๐๐.

เป็นประจำ จึงเห็นความประมาทเป็นสิ่งที่น่ากลัว และเห็นความไม่ประมาทโดยเป็นสิ่งที่เกษม
แล้วบำเพ็ญอุ้งจักษุกรรมที่ ทำให้จะบรรลุอมตบท (นิพพาน) ได้

(๒) สัพพกิตติเกราปทาน^{๑๑}

พระสัพพกิตติเกระ กล่าวประวัติในอดีตชาติของท่านว่า...พระสัมมา
สัมพุทธเจ้าเป็นสรณะของผู้ที่มีภัย เป็นจุดมุ่งหมายของผู้ต้องการความหลุดพ้น ทรงประกอบด้วย
พระเมตตา กรุณา..ไม่ทรงหวั่นไหว ..พระปทุมุตตรพุทธเจ้า... ได้ตรัสพยากรณ์ว่าผู้ที่สรรเสริญศีล
ปัญญา และธรรมของเรา..จักรัณมัยอยู่ในเทวโลก ตลอด ๖๐,๐๐๐ กัปจักรองอิสิริยศปกครอง
เทวดาเหล่าอื่น ภายหลังจักบวชในศาสนาของพระผู้มีพระภาคพระนามว่าโคดม...แล้วนิพพาน

กล่าวโดยสรุป พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงประกอบด้วยพระเมตตา กรุณา.. พระปุสสเถระ
กล่าวภาษิตกับฤๅษีปัทมสโคตรว่าในอนาคตกิณุกัณเป็นผู้นำโคจร ลบลูกุณของท่าน โอ้อวด ริษยา
มีวาทะ ขัดแย้งกัน สำคัญในสัทธรรมที่ยังไม่รู้ ว่ารู้ มีความคิดในธรรมที่ลึกซึ้งว่าดี..ไม่หนักแน่น
ในธรรม ไม่เคารพกันและกัน พวกกันยินดีในเงินทอง จึงเป็นผู้ว่าง่าย พุดจาอ่อนหวาน เคารพกันและกันมี
จิตเมตตา กรุณา สำนวมในศีลจะทำให้บรรลุพระนิพพานได้

๒.๓.๓.๒. สัมมาอาชีวะ

หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ หรือการหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต

จากการศึกษาเอกสาร มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ ความหมาย สัมมาอาชีวะไว้ดังนี้

พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๒} ได้กล่าวไว้ในพจนานุกรมพุทธศาสตร์ว่า “สัมมาอาชีวะ”

ประกอบด้วยคำ ๒ คำ คือ “สัมมา” และคำว่า “อาชีวะ”

คำว่า “สัมมา” หมายถึง โดยชอบ ดี ถูกต้อง ถูกถ้วน สมบูรณ์ จริงแท้

คำว่า “อาชีวะ” หมายถึง อาชีพ การเลี้ยงชีพ ความเพียรพยายามในการแสวงหาปัจจัย
ยังชีพ การทำมาหากิน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน^{๑๓} ได้ให้ความหมายของสัมมาอาชีวะว่า ‘สัมมาอาชีวะ’
หมายถึง การเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ

อภิญฺเฐน โปธิสถาน^{๑๔} กล่าวไว้ว่า สัมมาอาชีวะคือการหาเลี้ยงชีพในทางที่ชอบ ดี สุจริต

^{๑๑} บุ. อป. (ไทย) ๓๒/๓๐๔-๓๓๒/๖๒๓ - ๖๒๗.

^{๑๒} พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๗,
(กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๓๒๕.

^{๑๓} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน, พ.ศ. ๒๕๔๒. (กรุงเทพมหานคร :
นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์, ๒๕๔๖), หน้า ๑,๑๗๐.

ไร้โทษ คุณธรรมข้อนี้เป็นธรรมอุคหุณผู้มีศีลให้รักษาศีลได้อย่างมั่นคงยั่งยืน นอกจากนี้เว้นมิจฉาชีพแล้วยังประพฤตินในการหาเลี้ยงชีพ ๓ อย่าง คือ ๑) ประพฤติเป็นธรรมในกิจการงาน ๒) ประพฤติเป็นธรรมในบุคคล ๓) ประพฤติเป็นธรรมในวัตถุ

กล่าวโดยสรุป สัมมาอาชีวะ หมายถึง การเว้นจากมิจฉาชีพทุกชนิด ประกอบแต่การงานที่สุจริต ไม่ผิดกฎหมาย ไม่ผิดศีลธรรม ไม่ก่อให้เกิดความเดือดร้อนทั้งแก่ตนเองและบุคคลอื่น เพราะฉะนั้นคำว่าสัมมาอาชีวะต้องมีความหมายที่นอกเหนือจากอาชีพที่สุจริตทั่วไป

พระไตรปิฎกได้กล่าวถึง สัมมาอาชีวะ ใน มหาจัตตาริสกสูตรและอนาลปิณฑโกวาทสูตรไว้ดังนี้

๑) มหาจัตตาริสกสูตร^{๕๕}

พระพุทธองค์ทรงแสดงสัมมาสมาธิอันเป็นอริยะ^{๕๖} ทรงมีพุทธาธิบาย สัมมาอาชีวะ ได้แก่

๑. สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปธิ

๒. สัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะ ที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์แห่งมรรค

สัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะ เป็นส่วนแห่งบุญ ให้ผลคืออุปธิ คืออริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมละมิจฉาอาชีวะ เลี้ยงชีพด้วยสัมมาอาชีวะ

สัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะ ที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์แห่งมรรค คือ การงด การเว้น การเว้นขาด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะของภิกษุผู้มีจิตไกลจากข้าศึก มีจิตหาอาสวะมิได้ เพียบพร้อมด้วยอริยมรรค เจริญอริยมรรคอยู่ นี้เป็นสัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตระ เป็นองค์แห่งมรรค ภิกษุนี้ย่อมพยายามเพื่อละมิจฉาอาชีวะยังสัมมาอาชีวะให้ถึงพร้อม ความพยายามของภิกษุนี้เป็นสัมมาวายามะ ภิกษุนี้มีสติละมิจฉาอาชีวะ มีสติเข้าถึงสัมมาอาชีวะ สติของภิกษุนี้เป็นสัมมาสติ ธรรม ๓ นี้ คือ (๑) สัมมาทิฐิ (๒) สัมมาวายามะ (๓) สัมมาสติ ย่อมห้อมล้อมคล้อยตามสัมมาอาชีวะของภิกษุนี้ไป

๒) อนาลปิณฑโกวาทสูตร^{๕๗}

พระสารีบุตรให้โอวาทแก่นาลปิณฑกคหบดีที่ป่วยหนักให้พึงสำเหนียกว่า

๑) ไม่ให้ยึดมั่นในอายคนะภายใน ๖

^{๕๕} อภิญญวัฒน์ โพธิ์สถาน, พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, (มหาสารคาม : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัยมหาสารคาม, ๒๕๕๑), หน้า ๒๒๗.

^{๕๕} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๓/๑๘๒.

^{๕๖} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๔๐/๑๘๐.

^{๕๗} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๓-๓๘๘/๔๓๓-๔๔๑.

๒) ไม่ให้ยึดมั่นในอายคนะภายนอก ๖

๓) ไม่ให้ยึดมั่นวิญญาณ ๖

๔) ไม่ให้ยึดมั่นผัสสะ ๖

๕) ไม่ให้ยึดมั่นเวทนา ๖

๖) ไม่ให้ยึดมั่นธาตุ ๖

๗) ไม่ให้ยึดมั่นขันธ ๕

๘) ไม่ให้ยึดมั่นอรูปรูปาน ๔

๙) ไม่ให้ยึดมั่นโลกและอารมณ์ในโลก

เมื่อพระสารีบุตรให้อโวกาจบ อนาคตนิมิตกคหบดีร้องไห้ น้ำตาไหล ท่านกล่าวว่า
ว่ามีได้ยึดติด ได้นั่งใกล้พระศาสดาและหมู่ภิกษุมานานแล้วไม่เคยได้สดับธรรมิกถาปานนี้
พระอนนทก์กล่าวว่า “ธรรมิกถานี้ ไม่แจ่มแจ้งแก่คฤหัสถ์ผู้นั่งขามขาม แต่แจ่มแจ้งแก่บรรพชิต
ทั้งหลาย” เมื่อพระสารีบุตรและพระอนนทก์จากไปแล้วไม่นาน อนาคตนิมิตกคหบดี ก็ถึงแก่กรรม
แล้วไปเกิดในหมู่เทพชั้นดุสิต อนาคตนิมิตกคหบดี ไปเฝ้าพระพุทธองค์กราบทูลว่า

พระเชตะวัน มีหมู่ญาติพำนักอยู่^{๘๘} พระผู้เป็นธรรมราชาที่ประทับอยู่ การงาน ๑
วิชา ๑ ธรรม ๑ ศิล ๑ ชีวิตอันสูงสุด ๑^{๘๙} สัตว์ทั้งหลายย่อมบริสุทธ์ด้วยธรรม หาใช่บริสุทธ์ด้วย
โคตรหรือทรัพย์ไม่ คนฉลาดเมื่อเห็นประโยชน์ตน ควรเลือกเฟ้นธรรมโดยแยกคายเพราะเมื่อเลือก
เฟ้นย่อมหมดจดในธรรมพระสารีบุตรเป็นผู้ยอดเยี่ยมกว่าภิกษุผู้ถึงฝั่งด้วยปัญญา ศิลและความสงบ”

กล่าวโดยสรุป สัมมาอาชีวะ มี ๒ ประการคือสัมมาอาชีวะที่ยังมีอาสวะ เป็นส่วนแห่ง
บุญ ให้ผลคืออุปธิ และสัมมาอาชีวะอันเป็นอริยะ ที่ไม่มีอาสวะ เป็นโลกุตตระ เป็นองค์แห่งมรรค
คือการงด เว้นขาด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากมิจฉาอาชีวะ และสัมมาอาชีวะ คือชีวิตอันสูงสุด
หมายถึงชีวิตของผู้ดำรงอยู่ในศีล

นอกจากสัมมาอาชีวะ ๒ ประการที่ได้กล่าวไว้ในพระสูตรข้างแล้ว ผู้วิจัยได้ยกหลักการ
ของสัมมาอาชีวะที่ท่านกล่าวไว้ในพระพุทธศาสนาอธิบายไว้ดังนี้

หลักการของสัมมาอาชีวะ ๓ ประการ

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนามีอยู่ ๓ ประการหลัก คือ การเลี้ยงชีพ
ชอบทางกาย การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา และการเลี้ยงชีพชอบทางใจ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

๑. การเลี้ยงชีพชอบทางกาย

^{๘๘} ม.อ. (ไทย) ๓/๓๖๓/๒๓๖.

^{๘๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๘๘/๔๔๐.

หลักการของสัมมาอาชีวะในพระพุทธศาสนา สอนให้งดเว้นการเลี้ยงชีพในทางที่ไม่สมควร เรียกว่า มิจฉาณิชา คือการเลี้ยงชีพในทางที่ผิด เพราะเป็นอาชีพที่ส่งเสริมการเบียดเบียนและการทำลายชีวิต หลักการของสัมมาอาชีวะจะต้องเว้นจากการประกอบอาชีพทั้ง ๕ ประการ คือ

๑) สัตถวนิชา การค้าขายสัตว์ตราอันเป็นเครื่องประหาร เช่น หอก ดาบ ปืน ระเบิด เป็นต้น

๒) มังสวานิชา การค้าขายสัตว์มีชีวิต

๓) มัชชวานิชา การค้าขายสิ่งมีเนเมา

๔) วิสวานิชา การค้าขายยาพิษ^{๕๐}

การค้าขายดังกล่าวมานี้ ตามทัศนะของพระพุทธศาสนาถือเป็นการประกอบกิจการที่มีโทษ คือ มีโทษต่อผู้อื่นและต่อสังคมส่วนรวมด้วย หากอาชีพเหล่านี้เข้าสู่กระบวนการทางธุรกิจย่อมเป็นการส่งเสริมให้คนในสังคมกระทำผิดทางจริยธรรมได้ง่ายขึ้นเป็นการทำลายพื้นฐานทางจริยธรรมที่ดีงามของสังคม และส่งผลกระทบต่อสังคมเป็นวงกว้าง ดังนั้นหลักการเลี้ยงชีพชอบทางกาย จึงต้องงดเว้นจากการประกอบอาชีพที่ส่งเสริมหรือสนับสนุนให้กระทำผิดศีลธรรมดังกล่าว การเลี้ยงชีพชอบทางกายยังครอบคลุมไปถึงการเว้นจากการเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมย การทุจริต การคดโกง ทั้งจากโดยอาชีพและสามัญสำนึกแม้ว่าจะมีโอกาสให้กระทำได้หรือไม่ก็ตาม เพราะเป็นการเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเดือดร้อน และทำให้สังคมเกิดความไม่สงบสุข คนในสังคมอยู่อย่างรู้สึกไม่ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การเลี้ยงชีพด้วยการลักขโมยหรือทุจริตคดโกงจึงเป็นการดำเนินชีวิตอยู่บนความทุกข์ความเดือดร้อนของผู้อื่น และของสังคมเป็นการทำลายศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองหมดสิ้น

๒. การเลี้ยงชีพชอบทางวาจา

ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางวาจาจัดเป็นกุศลกรรมและเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นสัมมาอาชีวะ โดยยึดหลักการคือ

๑) การไม่โกหกหลอกลวงเลี้ยงชีพ โดยดำเนินชีวิตอย่างมีสัจจะรักษาความสัตย์

๒) การไม่พูดส่อเสียดเลี้ยงชีพ คือ การเว้นจากการใช้คำพูดยุยงให้คนอื่น

แตกแยกกันหรือเข้าใจผิดกัน เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๓) การไม่พูดคำหยาบเลี้ยงชีพ

^{๕๐} อภ.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๓/๑๘๖.

๔) การไม่พูดเพื่อเจือเลียงชีพ คือ ให้เว้นจากการดำเนินชีวิตด้วยอาศัยวาจาที่ไร้สาระ ไร้แก่นสาร ไม่เป็นธรรมและไม่ประกอบด้วยประโยชน์เนื่องจากคำพูดที่เพื่อเจือเลี้ยงชีพทำให้ผู้ฟังหลงผิด เข้าใจผิดได้

๕) การไม่ประจบเจือเลี้ยงชีพคือเว้นจากการใช้วาจาประจบสอพอผู้อื่น เพื่อผลประโยชน์ของตนเอง

๖) การไม่บังคับขู่เจือเลี้ยงชีพ วาจานั้นย่อมไม่เป็นไปเพื่อการข่มขู่ หรือบังคับขู่เจือเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นด้วยความไม่ชอบธรรม^{๕๑}

๓. การเลี้ยงชีพชอบทางใจ

ตามหลักพระพุทธศาสนา การเลี้ยงชีพชอบทางใจเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศล ซึ่งเป็นแนวทางที่นำไปสู่ความสุขสงบภายใน เป็นการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาอาชีวะโดยยึดหลักการ คือ

๑) การไม่โลภอยากได้ทรัพย์คนอื่นเลี้ยงชีพ มีสภาพจิตที่สามารถควบคุมความโลภไว้ได้ คือไม่โลภอยากได้ของคนอื่นในทางที่ไม่ชอบไม่ควร คิดเลี้ยงชีพวางแผนดำเนินชีวิตในแนวทางที่ถูกต้องชอบด้วยกฎหมาย ศีลธรรม

๒) การไม่คิดเบียดเบียนคนอื่นเลี้ยงชีพ เป็นการควบคุมสภาพจิตใจต่อความพยายาม ปองร้ายผู้อื่นเพื่อหวังเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน ให้มีจิตเมตตา คิดเอื้อเพื่อประโยชน์แก่ผู้อื่น อันจะนำไปสู่การแสวงหาประโยชน์ที่ถูกต้องเหมาะสม และไม่ส่งผลกระทบต่อผู้อื่นให้เกิดความเดือดร้อนเสียหาย

๓) การไม่คิดเอาใจเปรียบคนอื่นเลี้ยงชีพ คือเว้นจากการคิดหาโอกาสเพื่อตัดดวงเอาผลประโยชน์จากบุคคลอื่นเพื่อเลี้ยงชีพตนเอง^{๕๒} การเลี้ยงชีพชอบทางใจจัดเป็นมโนกรรมฝ่ายกุศลที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นต้นตอให้การดำเนินชีวิตภายนอกเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องชอบธรรม เพราะการกระทำภายนอกต่าง ๆ สืบเนื่องมาจากภายในจิตใจ ดังที่พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า

...ธรรมทั้งหลายมีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จแล้วด้วยใจ ถ้านุคคล ใจใจร้ายแล้ว พุคอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี ทุกข์ยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น ถ้านุคคล ใจใจผ่องใสแล้ว พุคอยู่ก็ดี ทำอยู่ก็ดี สุขยอมไปตามเขาเพราะเหตุนั้น เหมือนเงาไปตามตัว ฉะนั้น...^{๕๓}

^{๕๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๒๘๔.

^{๕๒} ม.มู. (ไทย) ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

^{๕๓} บ.ม. (ไทย) ๔๐/๑๑/๑.

กล่าวโดยสรุป หลักการของสัมมาอาชีวะ ด้วยการเลี้ยงชีพชอบทางกาย ทางวาจาและทางใจ ก็คือการดำเนินชีวิตตามหลักกุศลกรรมบถนั่นเอง หรือเรียกอีกอย่างหนึ่ง การดำเนินชีวิตสุจริตทางกาย ทางวาจา และทางใจ ซึ่งเป็นหลักการของสัมมาอาชีวะในทางพระพุทธศาสนา

๒.๓.๓.๓ กามสังวร

หมายถึง ความสังวรในกาม, ความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส

จากการศึกษาเอกสาร มีนักวิชาการได้อธิบายและให้ความหมาย กามสังวรไว้ดังนี้

พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต)^{๔๔} ได้กล่าวถึง กามสังวร คือความสำรวมระวังรู้จักยับยั้งควบคุมในทางกามารมณ์ มิให้หลงไหลในรูป เสียง กลิ่น รสและสัมผัส มีความยินดีพอใจในคูครองของตนคู่กับศีลข้อที่สาม ผู้มีธรรมข้อนี้ ย่อมมีความสุขในชีวิต ไม่ก่อปัญหาให้ครอบครัวหรือสังคม ตรงกันข้ามกับผู้ที่ขาดกามสังวร เช่น ครอบครัวที่บิดาเจ้าชู้ มีภรรยาหลายคน หรือเป็นชู้กับภรรยาผู้อื่น ย่อมทำให้เกิดปัญหาทั้งในครอบครัวของตนเองและผู้อื่น ลูกขาดความอบอุ่นและอาจหันไปพึ่งยาเสพติด ทำให้เกิดปัญหาสังคมต่อเนื่องกันไปเป็น ลูกโซ่ ปัญหาเยาวชนติดยาเสพติดที่แพร่หลายในปัจจุบันนี้มีสาเหตุมาจากครอบครัวแตกแยก บิดามารดาหย่าร้างกัน และสาเหตุใหญ่ของการหย่าร้างก็เนื่องมาจากบิดามารดาขาดกามสังวร บางครอบครัวบิดาเจ้าชู้ และหลายครอบครัวโชคร้ายหนักไปกว่านั้นคือทั้งบิดามารดาเจ้าชู้พอๆกันผู้ที่รับเคราะห์กรรม คือ ลูกผู้รู้จักเป็นกำลังของชาติต่อไปในอนาคต เมื่อครอบครัวขาดความอบอุ่นเยาวชน มักหันไปพึ่งยาเสพติด อนาคตของชาติก็จะมีคน ผู้เป็นบิดามารดาพึงตระหนักในเรื่องนี้ให้มาก และโดยเฉพาะ เรื่อง กามสังวร ซึ่งได้แก่ กิริยาที่ระมัดระวังไม่ประพฤติ มักมากในกาม รู้จักยับยั้งควบคุมตนในทางกามารมณ์ไม่ให้หลงไหลหมกมุ่นในรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัส ธรรมข้อนี้แบ่งตามเพศของบุคคล ดังนี้

๑. **สทาร์สันโดษ** ความพอใจด้วยภรรยาของตน

๒. **ปติวัตร** ความจงรักในสามี ความซื่อสัตย์และภักดีต่อสามี ชายผู้ไม่สันโดษด้วยภรรยาของตน เที้ยวชุกชนคบหญิงแพศยา แม้ไม่เป็นกามสุมิฉฉาจาร ก็เป็นเหตุแห่งความเสื่อมเสียมีประการต่าง ๆ คือ

๑) **ต้องเสียทรัพย์** เป็นคำบ่าเรอหญิงนั้นทุกคราวไป

^{๔๔} พระราชวรมุนี (ประยูร ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. (กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๘), หน้า ๓๒.

๒) ย่อมเกิดโรคอันทำให้ร่างกายวิการไปต่าง ๆ เสียกำลังไม่แข็งแรงที่สุดเสียชีวิต และโรคนี้อาจต่อถึงภรรยาและบุตรได้

๓) ใกล้เคียงอันตรายต่าง ๆ เพราะหญิงแพศยาย่อมผูกสมักรักกับชาย หลายคน ฝ่ายชาย ต่างคนก็จะเกิดหึงหวงเกลียดกันขึ้นเอง เป็นฐานะที่จะทำให้เขาเกิดวิวาทกันขึ้นแล้วทำร้ายกันและกัน สรรพโทษเหล่านี้มีมูลมาแต่ความไม่สันโดษด้วยภรรยาของตน ฝ่ายหญิงได้สามีแล้วก็เอาใจใส่บำเรอสามีของตนทุกอย่างไปตามที่ภรรยาจะทำได้ดีที่สุด ผูกสมักรักใคร่แต่ในสามีของตน ความมักมากในกาม อีกอย่างหนึ่ง ที่ไม่ควรแก่หญิงทั้งหลาย คือประพฤติกดเป็นหญิงแพศยา หาเลี้ยงชีวิตในทางกาม ข้อนี้เป็นที่น่าบัดสี ดูเหมือนสตรีผู้สิ้นคิดแล้ว จึงต้องลงเป็นอย่างนั้น หญิงทั้งหลาย ควรชวนขวยหาเลี้ยงตัวในทางอื่นที่ปราศจากโทษจนสุดกำลัง ยังดีกว่ายอมตนลงเป็นหญิงแพศยาที่น่าบัดสีเช่นนี้ ความสำรวมในกาม ส่องความประพฤติดีงามของชายหญิงผู้มีศีลยิ่งขึ้น จึงได้ชื่อว่า เบญจกัลยาณธรรม ในสิกขาบทที่ ๓

อภิญฺวัตน์ โทฐีสาน^{๕๕} ได้กล่าวถึง กามสังวร คือ การสำรวมกาม โดยระมัดระวังตนมิให้ประพฤติกดมากในกามารมณ์ คุณธรรมข้อนี้เป็นสาเหตุให้เกิดความบริสุทธิ์ผุดผ่องแห่งชายหญิง ทำให้ไรร่มลทิน พ้นจากการตำหนินินทา ผู้มักมากในกามย่อมไม่มีสง่าราศี สำหรับชายสทวารสันโดษ คือความพอใจในภรรยาตน เป็นคุณธรรมอันดีตรงข้ามกับผู้ชอบเจ้าชู้คบหาหญิงอื่นหรือโสเภณี เป็นเหตุให้เสียทรัพย์ คิดโรคร้ายและครอบครัวแตกแยก

ดังนั้น กามสังวร หมายถึง การสำรวมระวัง ควบคุมตนในเรื่องกามารมณ์ ความต้องการทางเพศให้พอเหมาะพอดี ไม่ให้หลงไหลในรูปเสียง กลิ่น รส สัมผัส ตามกระแสแห่งอำนาจที่ผิดธรรมชาติทางหรือเกินพอดี จนทำให้ตนเอง ครอบครัว และสังคมต้องเดือดร้อน พอใจยินดีในคู่ครองตัว ไม่มัวเมาเจ้าชู้ ควบคุม และยับยั้งอารมณ์ที่ก่อให้เกิดปัญหา รักษาจิตของตนให้ดีไม่ให้อารมณ์อยู่เหนือเหตุผล เพราะบางครั้งอำนาจของอารมณ์อาจทำให้อารมณ์พองทลายลงได้ในพริบตา นำมาซึ่งความน่ารังเกียจต่อผู้พบเห็น ฉะนั้นจะทำอะไรก็ให้อยู่ในความพอดี เมื่อพอดีก็จะพองาม ความงามที่แท้จริงก็จะตามมา

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึง กามสังวร ใน อนุโสตตสูตร ไว้ดังนี้

อนุโสตตสูตร

ว่าด้วยบุคคลผู้ไปตามกระแส พระพุทธเจ้าตรัสกับภิกษุทั้งหลายว่า บุคคล ๔ จำพวก^{๕๖} คือ

๑. บุคคลผู้ไปตามกระแส
๒. บุคคลผู้ไปทวนกระแส

^{๕๕} อภิญฺวัตน์ โทฐีสาน, พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, หน้า ๒๒๗.

^{๕๖} อภ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕/๕.

๓. บุคคลผู้มีภาวะตั้งมั่น ๔. บุคคลผู้ลอยบาปข้าม^{๕๗} ถึงฝั่งดำรงอยู่บนบก^{๕๘}

บุคคลผู้ไปตามกระแส คือบุคคลบางคนผู้เสพงาม^{๕๙} และทำบาปกรรม^{๖๐}

บุคคลผู้ไปทวนกระแส คือ บุคคลบางคนผู้ไม่เสพงามและไม่ทำบาปกรรม แม้มีทุกข์ทางกายและทางใจ ร้องไห้หน้าตานองหน้า ก็ยังประพุดิพรหมจรรย์ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์ได้

บุคคลผู้มีภาวะตั้งมั่น คือ บุคคลบางคนผู้ละโอรัมภาคียสังโยชน์ (สังโยชน์เบื้องต้น) ๕ ประการได้ เป็นโอบปาติกะ ปรินิพพานแล้วไม่หวนกลับจากโลกนั้นอีก

บุคคลผู้ลอยบาปข้ามถึงฝั่งดำรงอยู่บนบก คือ บุคคลบางคนในโลกนี้ทำให้แจ้งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติอันไม่มีอาสวะ เพราะอาสวะสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ในปัจจุบัน พระพุทธเจ้าตรัสต่อว่า

ในโลกนี้ ผู้ไม่สำรวมในกาม ยังไม่ปราศจากราคะ บริโภคกาม ถูกตัณหาครอบงำ เข้าถึงชาติและชราเสมอ ชื่อว่าผู้ไปตามกระแส บุคคลผู้เป็นนักปราชญ์ มีสติตั้งมั่นไม่เสพงามและไม่ทำบาปกรรม แม้มีทุกข์ก็ยังละกามได้ เรียกว่า ผู้ไปทวนกระแส นรชนผู้ละกิเลส ๕ ประการได้ มีสิกขาบริบูรณ์ เป็นผู้ไม่เสื่อม ถึงความเชี่ยวชาญในจิต มีอินทรีย์ตั้งมั่น เรียกว่า ผู้มีภาวะตั้งมั่น บุคคลผู้ประกอบด้วยญาณกำจัดกรรมทั้งกุศลและอกุศลให้สิ้นไป เป็นผู้ถึงเวท อยู่จบพรหมจรรย์ บัณฑิตเรียกว่าผู้ถึงฝั่ง

กล่าวโดยสรุป ผู้ไม่สำรวมในกาม บริโภคกาม ถูกตัณหาครอบงำ ชื่อว่าผู้ไปตามกระแส ผู้มีสติตั้งมั่นไม่เสพงาม ละกามได้ เรียกว่า ผู้ไปทวนกระแส ผู้ละกิเลสมีสิกขาบริบูรณ์ มีอินทรีย์ตั้งมั่น เรียกว่า ผู้มีภาวะตั้งมั่น ผู้กำจัดกรรมทั้งกุศลและอกุศลให้สิ้นไป เรียกว่า ผู้ถึงฝั่ง

๒.๓.๓.๔. สัจจะ

หมายถึง ความมีสัตย์ ความซื่อตรง

จากการศึกษาเอกสารมีนักวิชาการได้ให้ความหมาย สัจจะ ไว้ดังนี้

^{๕๗} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕/๗.

^{๕๘} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕/๗.

^{๕๙} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕/๗.

^{๖๐} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕/๗.

บุญมี แทนแก้ว^{๑๑๑} กล่าวถึง สัจจะ ว่าหมายถึง “ความจริง ความซื่อตรง ความจริงใจ” เป็นคุณธรรมที่สำคัญยิ่งของผู้ประกอบกิจการทุกอย่าง เช่นการอุตสาหกรรม เริ่มตั้งแต่การตั้งโรงงาน ต้องตั้งให้ถูกต้องตามแบบแปลนที่ยื่นขออนุญาตต่อทางราชการไว้ ไม่ต่อเติมโดยไม่ได้รับการควบคุม ผู้รับเหมาก่อสร้าง ต้องมีความจริงใจทำทันตามกำหนดเวลาที่ทำไว้ในสัญญาไม่ไ้ช้อรโกลีหมค หรือหมดเวลาสัญญาแล้วจึงลงมือทำ โดยให้ผู้ว่าจ้างไปฟ้องศาล ยอมเสียค่าปรับ เพื่อให้ได้รับการยกเว้น ภาษี คู่มีค่ากว่ากัน ได้ทั้งงานและเงิน ซื่อตรงต่อการผลิตโดยผสมปัจจัยในการผลิตให้ถูกต้องส่วน ได้คุณภาพจริง ๆ และการส่งไปขายครบบรรจุนานะให้ปลอดภัยไม่ปลอมปนวัสดุอื่น ๆ หรือวัสดุ อย่างเดียวกัน แต่มีคุณภาพต่ำกว่าลงไปด้วย เพราะจะทำให้ขาดความเชื่อถือในสินค้าที่ผลิตได้ ความเสียหายมิใช่จะเกิดแก่ผู้ประกอบการอุตสาหกรรม ผู้ว่าจ้าง ผู้รับจ้าง เท่านั้น แต่จะตกมาถึง ประเทศชาติบ้านเมืองด้วย โดยมีลักษณะการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน

สุชีพ ปุญญานุภาพ^{๑๑๒} ได้กล่าวถึง สัจจะ ความมีสัตย์ ได้แก่ “กิริยาที่ประพฤติตน เป็นคนตรง ความจริง” คือ “สภาวะหรือธรรมชาติที่ตรงตัว เป็นของแท้ เทียง ตรง ไม่เป็นอย่างอื่น ทางใจ จริงใจ ได้แก่ ซื่อตรง ความบริสุทธิ์ใจ ทางวาจา จริงวาจา ได้แก่ พูดจริง”^{๑๑๓} และทางกาย “จริงกาย ได้แก่ ทำจริง” มีอาการที่จะพึงเห็นในข้อต่อไปนี้

สุเชาวน์ พลอยชุม^{๑๑๔} ได้แสดงมุมมองและท่าทีเกี่ยวกับความกตัญญูในพระนิพนธ์ ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ว่า ความกตัญญู คือ “ความรู้อุปการะ ที่ท่านได้ทำแล้วแก่ตน”^{๑๑๕} เป็นคู่กับความกตเวทิตี คือ “ความตอบแทนให้ท่านทราบว่าคุณรู้อุปการะ ที่ท่านได้ทำแล้ว”^{๑๑๖} ประสงค์เฉพาะแต่ว่าบุคคลได้รับอุปการะเช่นนั้นจากท่านผู้ใดแล้ว ยกย่อง นับถือท่านผู้นั้นตั้งไว้ในที่ผู้มีบุญคุณ เช่น มารดา บิดา อาจารย์ และไม่ยกตนเทียบเสมอ ที่เข้าใจว่า เป็นอาการของความรักชาติอย่างหนึ่ง ขอยกตัวอย่างพระสารีบุตร เมื่อท่านยังบวชเป็น ปริพาชกนอกพระศาสนา ได้สดับธรรมภาษิตแสดงใจความหลักแห่งพระพุทธศาสนาในสำนัก

^{๑๑๑} บุญมี แทนแก้ว, จริยศาสตร์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐), หน้า ๒๑๑.

^{๑๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์กรรมกรราชวิทยาลัย., ๒๕๓๘), หน้า ๒๖๖.

^{๑๑๓} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๑๘/๒๒๕.

^{๑๑๔} สุเชาวน์ พลอยชุม, สารานุกรมพระพุทธศาสนา, ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิมพ์กรรมกรราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๕๒๑ - ๕๒๕.

^{๑๑๕} พ.ช. (ไทย) ๒๗/๕๒๘/๑๑๒.

^{๑๑๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, คำอธิบาย ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑ ในนวกวาท, หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗), หน้า ๑ - ๔.

ของพระอัสสชิเถระที่นับเนื่องในพระภิกษุเบญจวัคคีย์ ได้ความรู้ความเข้าใจ เกิดศรัทธาเลื่อมใสแล้ว จึงได้มาเฝ้าพระบรมศาสดา ได้รับอุปสมบทด้วยพระวาทรงอนุญาตให้เป็นภิกษุ ตามวิธีอุปสมบทในชั้นแรก ภายหลังได้เป็นพระอัครสาวกเบื้องขวา มีปรีชาสามารถในการแสดงธรรมสั่งสอน เป็นที่สอรองจากพระบรมศาสดาลงมา ถึงดั่งนั้น ท่านก็ยังแสดงความเคารพนับถือพระอัสสชิเถระ ยกย่องไว้ในที่เป็นอาจารย์อยู่เสมอ ถูกรู้จักคุณมารดาบิดา ศิษย์รู้จักคุณอาจารย์ ชำรูลูกคุณเจ้านาย และเคารพนับถือได้ชื่อว่าคนกตัญญู ความมีสัจย์ทำให้ผู้มีศรัทธาให้บริบูรณ์ด้วยคุณสมบัติยิ่งขึ้นดั่งนี้ จึงได้ชื่อว่าเป็น “กัลยาณมิตร”

ในฝ่ายอาณาจักร สัจจะจัดเป็นราชธรรมประการหนึ่ง โดยชื่อว่า “อาชชวะ คือ ความเป็นผู้ตรง”^{๑๑๗} ในทศพิธราชธรรม สำหรับพระราชชาติในเรื่องโบราณกล่าวถึงพระราชบิดาบางพระองค์ พลังพระราชทานพรแก่ผู้ใดผู้หนึ่งแล้วทรงรู้สึกภายหลังว่าเป็นการเกินสมควร ย่อมกระอักกระอ่วนพระราชหฤทัยไม่น้อยในที่สุดต้องปล่อยเลยตามเลย เพื่อจะแสดงว่า “พระราชบิดาทรงหนักอยู่ในการรักษาสัจย์ อันท่านผู้เป็นพระราชากรองแผ่นดิน”^{๑๑๘} ไม่ใช่เพียงตั้งอยู่ในสัจจะด้วยพระองค์เองยังชักนำพสกนิกรให้ตั้งอยู่ในสัจจะด้วย เช่น ตั้งกฎหมายป้องกันการหลอกลวงและเบียดเบียนเท็จ เป็นต้น เอกชนก็ดี ชุมชนชนก็ดี ผู้มีฐานะเกี่ยวกัน ทำสัญญากันเนื่องด้วยกิจการนั้น

อภิญญวัฒน์ โปธิ์สถาน^{๑๑๙} ได้กล่าวถึง สัจจะ ว่าการยึดถือความสัจย์จริง ซื่อตรง จริ่งใจ ทั้งในการกระทำและการพูดจาด้วยการพูดจริงทำจริงในเรื่อง ความเที่ยงธรรม ในการทำหน้าที่ไม่ลำเอียง ไม่มีอคติ ความซื่อตรงต่อมิตรสหาย ผู้ร่วมงาน โดยแสดงออกในลักษณะคิดเกื้อหนุนร่วมทุกข์ร่วมสุข คอยตักเตือนให้สติ และมีความรักใคร่ จริ่งใจ

ดั่งนั้น สัจจะ หมายถึงความจริงใจ คือประพฤติสิ่งใดก็ได้จริง คือการเอาใจใส่ไม่ทอดธุระ ในคำพูดในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ทำด้วยความเต็มใจและตั้งใจทำเพื่อต้องการความสำเร็จในการประพฤติสิ่งนั้น ๆ เช่นนี้เรียกว่ามีความจริงใจ

เพื่อความเข้าใจในคำว่า ‘สัจจะ’ ยิ่งขึ้น ผู้วิจัยได้ยก ประเภท และ ลักษณะ ของสัจจะ ในทางพระพุทธศาสนาที่นักวิชาการ ผู้มีความรู้และความเข้าใจได้กล่าวไว้ อธิบายเพิ่มเติม ดังนี้

ก. ประเภทของสัจจะในพระพุทธศาสนา

^{๑๑๗} จ้านงค์ ทองประเสริฐ, พระมหาธรรมมิกราชาริราช, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า ๑๕.

^{๑๑๘} พุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๒๕๐/๘๖.

^{๑๑๙} อภิญญวัฒน์ โปธิ์สถาน, พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, หน้า ๒๒๗.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานได้ให้ความหมายและประเภทของคำว่า สัจจะเอาไว้ว่า “สัจจะ แปลว่า ความจริง ความจริงใจ เช่นทำงานร่วมกันต้องมีสัจจะต่อกัน”^{๑๑๐} คำว่า “ความจริง (สัจจะ) ความซื่อสัตย์” ในคำสอนของพระพุทธศาสนาใช้ใน ๒ ประเภท คือ

๑) **สมมติสัจจะ** **จริงตามสมมติ** ก็คือ คนที่เกิดมาตั้งแต่เป็นผู้หญิง เป็นผู้ชาย เป็นเด็กเล็ก เด็กใหญ่ เป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นผู้ใหญ่ เป็นคนแก่ หรือเป็นคนสามัญ เป็นคนชั้นกลาง เป็นเจ้าหน้าที่ต่างๆ เป็นเสมียน เป็นพนักงาน เป็นปลัดกระทรวงเป็นเจ้ากรม เป็นรัฐมนตรี เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นผู้สำเร็จราชการ เป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นผู้อยู่ใต้ปกครองเขา เป็นผู้ปกครองเขาต่างๆ เหล่านี้ เป็น “สมมติสัจจะ”^{๑๑๑} สภาพที่เป็นจริงโดยสมมติ เพราะเขาสมมติ ให้เป็นอย่างไรมากก็เป็นอย่างนั้น จนถึงผู้ที่บวชเป็นภิกษุสามเณรนี้ ก็เป็นสมมติสัจจะ เพราะอะไร? เพราะแต่ก่อนเราเป็นคนที่ยังไม่ได้บวช ครั้นต่อมาขอบวชแล้ว แสดงคำขอแล้ว สงฆ์ประกาศกัน ยอมยกให้เป็นผู้บวช ก็เป็นภิกษุหรืออุปสัมบันขึ้น นี่เป็นสมมติสัจจะ จริงโดยสมมติ เหมือนกัน เป็นชาติกษัตริย์ เป็นชาติพราหมณ์ เป็นชาติเวศ เป็นชาติปุกกุสะ เป็นชาติจันทาลก็เป็นสมมติสัจจะ แต่สมมติสัจจะ สภาพที่จริงโดยสมมติ จะไม่ถือก็ไม่ได้ เพราะถ้าไม่ถือก็ยุ่งกันหมด คนโง่มีอายตะ ภายใต้อายนอกเป็นต้น เหมือนกันก็จริง แต่ถ้าจะไปเป็นพระเจ้าแผ่นดินหรือนายกรัฐมนตรี ก็ผิด สมมติสัจจะ เป็นไปไม่ได้ พวกโจร พวกขโมย พวกปล้น พวกฉ้อฉลต่าง ๆ โดยปรมัตตสัจจะ จริงโดยปรมัตต ก็มีขันธ ชาติ อายตะ เหมือนกันกับคนซื่อสัตย์สุจริต คนซื่อสัตย์สุจริตก็มีขันธ ชาติ อายตะ เหมือนกันกับคนขโมย ปล้น ฉ้อฉลเบียดบัง อะไรต่างๆ แต่โดยสมมติแล้ว ไม่เหมือนกัน เพราะพวกขโมยเป็นพวกผู้ร้าย

อีกอย่างหนึ่ง ความจริงโดยสมมติ หมายถึง ความจริงชั้นนอก หรือความจริง ผิดเพี้ยนที่ชาวโลกสมมติกันต่าง ๆ มากมาย เป็นไปในคนบ้าง ในสัตว์บ้าง ในสถานที่บ้าง ในสิ่งของต่าง ๆ บ้าง สมมติ แปลว่า รู้พร้อม คือตกลงกันตามสมมติ เมื่อสมมติแล้ว ก็เป็นไปตาม สมมติกันว่าเป็นจริงหรือที่มนุษย์ส่วนมากยอมรับและใช้ดำเนินชีวิตประจำวัน เพื่อความสะดวกสบาย ในการติดต่อ สัมพันธ์กันในสังคม แต่ถ้าศึกษาค้นคว้าให้ละเอียดล่อล่งไปแล้ว ความจริงชั้นนี้จะไม่ใช่ ความจริงเลย เช่น ชาวโลกสมมติกันว่า พระอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก และยอมรับกันโดยทั่วไป แต่ไม่ได้ใคร่ครวญพิจารณาสอบสวนวิเคราะห์หิววิจัยให้ถ่วงถ่วงตามความเป็นจริง เพราะชาวโลก ยอมรับกันโดยทั่วไปมาเป็นเวลานานแล้วนี่เป็นความจริงชั้น “สมมติสัจจะ”^{๑๑๒} แต่ถ้าจะพูดกันตาม

^{๑๑๐} ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖), หน้า ๑๑๑๐.

^{๑๑๑} อภ.ก.(บาลี) ๓๗/๑๐๖๒/๔๒๓.

^{๑๑๒} อภ.ก.(บาลี) ๓๗/๑๐๖๓/๔๒๓.

ความเป็นจริงแล้ว พระอาทิตย์หาได้ขึ้นทางทิศตะวันออกไม่ พระอาทิตย์ไม่ได้ขึ้นดังที่เราเข้าใจหรือเราคิดกันแต่โลกเราหมุนรอบตัวเองอยู่ตลอดเวลา เมื่อโลกด้านใดด้านหนึ่งหันเข้าหาดวงอาทิตย์ เราจึงเห็นดวงอาทิตย์โผล่ขึ้นมาจากขอบฟ้า เราจึงเรียกว่าพระอาทิตย์ขึ้นทางทิศตะวันออก ความจริงชนิดนี้คนทั่วไปศึกษากันจนเป็นวิชาการอยู่ในชีวิตประจำวัน

เนื่องจากหลักของพระพุทธศาสนามุ่งถึงความบริสุทธิ์หลุดพ้น จากกิเลสและกองทุกข์ทั้งปวงเป็นสิ่งสำคัญ และสมมติสังขจะไม่สามารถจะทำให้บุคคลผู้ศึกษาถึงที่สุดแห่งทุกข์ได้ เพราะพระพุทธศาสนานิยมความจริงขั้นสูงกว่านั้นอีก จึงไม่นิยมชื่นชมว่าสมมติสังขจะนี้เป็นสิ่งสูงสุด พระพุทธเจ้ามิได้ทรงห้ามมิให้ชาวโลก โดยเฉพาะชาวพุทธศึกษากันแต่พระองค์ก็มีได้ทรงสรรเสริญยกย่องความจริงดังกล่าวแล้ว และพระองค์มิได้ทรงชี้แนะสั่งสอนให้ชาวพุทธทุ่มเทชีวิตจิตใจให้แก่การศึกษาค้นคว้า

๒) **ปรมัตตสังขจะ** “จริงโดยปรมัตต”^{๑๑๓} ก็คือจะเป็นอะไรก็ตาม จะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน เป็นพระมหากษัตริย์ เป็นผู้สำเร็จราชการเป็นนายกรัฐมนตรี เป็นอะไรต่ออะไรทั้งหมด จนถึงเป็นคนขอทาน ก็มีอายุขณะภายใน ๖ แล้ว ก็ประสพอายุขณะภายนอก ๖ แล้วก็มิวิญญาณ มีผัสสะ มีเวทนา มีสัญญา มีสังขาร เหมือนกันหมดไม่ต่างกันเลย พระเจ้าแผ่นดินมีอย่างไร คนขอทานก็มีอย่างนั้น ไม่แปลก เท้ากันหมด นี้เป็นปรมัตตสังขจะ สภาพที่จริงโดยปรมัตต เมื่อว่าโดยปรมัตต จักขุ โสตะ ฉานะ ชิวหา กายะ มนะ ท่านแสดงว่าไม่ใช่คน เพราะเป็นอาการของธาตุรู้หรือจิตกับกายที่รวมกันอยู่ จึงทำหน้าที่ “เห็นรูป ฟังเสียง ดมกลิ่น ลิ้มรส ถูกต้องโผฏฐัพพะ เท่านั้น น้อมนึกถึงธรรม”^{๑๑๔}

ความจริงตามปรมัตต เป็นความจริงแท้ที่ไม่แปรผันซึ่งความจริงแท้แล้ว ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ที่เรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา นั้น เรียกกันตามสมมติ ที่ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ก็เพราะว่าถ้ากระจายหรือแยกแยะสิ่งที่ประกอบเป็นสัตว์เป็นบุคคลแล้ว ก็จะมีแต่ขันธ์ ๕ หรือธรรม ๕ ส่วน คือร่างกายเป็นรูปส่วนหนึ่ง ความเสวยอารมณ์ทุกข์ สุข อุเบกขา เป็นเวทนา ส่วนหนึ่ง ความกำหนดจำได้หมายรู้เป็นสัญญาส่วนหนึ่ง ความดำริคิดอ่านเป็นสังขารส่วนหนึ่ง ดวงจิตเป็นวิญญาณส่วนหนึ่ง ส่วนทั้ง ๕ นี้แหละที่เรียกว่า เบญจขันธ์ เบญจขันธ์นี้เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่คนหรือสัตว์ เพราะถ้าเป็นตัวเป็นตนแล้วต้องมีอำนาจบังคับบัญชาว่ากล่าวได้ว่า “อย่าแก่เลย อย่าเจ็บเลย อย่าตายเลย”^{๑๑๕} รวมทั้งความจริงเกี่ยวกับสิ่งที่อยู่เหนือวิสัยของประสาท

^{๑๑๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๖๕๗/๔๕๕.

^{๑๑๔} อ.จ.ปญจก.(ไทย) ๒๒/๑๙๒/๒๔๑.

^{๑๑๕} ม.ม. (บาลี) ๑๕/๒๕๗/๘๐.

สัมผัสของมนุษย์ เช่น ความจริงเกี่ยวกับจิตหรือวิญญาณ พระเป็นเจ้า นรก สวรรค์ นิพพาน เป็นต้น ที่นักปรัชญาสนใจในความจริงชนิดนี้ โดยเรียกว่า “อภิปรัชญา หรือ ปฐมปรัชญา” หรือ ภววิทยา

จริงตามอริยสัจจ์ คือความจริงอย่างยิ่งความจริงอันประเสริฐ ความจริงของพระอริยเจ้า อันได้แก่ ทุกข์ เหตุให้เกิดทุกข์ ความดับทุกข์ และทางดำเนินปฏิบัติเพื่อความดับทุกข์ ถ้าผู้ใดประจักษ์แจ้งความจริงอย่างนี้ ผู้นั้นก็เป็นพระอริยบุคคล เป็นบุคคลผู้ประเสริฐ เป็นบุคคลผู้ห่างไกลจากข้าศึกคือกิเลส อริยสัจจ์ ๔ ประการนี้ พระพุทธเจ้าทรงสรรเสริญยิ่งและทรงแนะนำชี้แนะ ให้พุทธศาสนิกชนสนใจและศึกษากันอย่างจริงจัง เพราะการรู้อริยสัจจ์นี้ สามารถนำไปสู่การพ้นทุกข์ได้จริง “เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าก็ได้ หรือสามารถตรัสรู้เป็นพระอรหันต์ก็ได้”^{๑๑๖}

สรุปได้ว่า คำว่าสัจจะในคำสอนทางพระพุทธศาสนา หมายถึง ความจริง ที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มต้นจากกายสัจจะ วจิตสัจจะ มโนสัจจะ และนิพพานอันเป็นปรมาตตสัจจะ เมื่อพบความจริงซึ่งเป็นสัจจะแล้ว ก็ต้องรักษาสัจจะ คือความจริงไว้ และเมื่อพิจารณาเห็นว่า อย่างไรดี อย่างไรไม่ดี อย่างไรถูก อย่างไรผิด ความจริงที่พิจารณาเห็น ต่อเมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นว่า อย่างไรเป็นจริง ถึงคราวทำก็ต้องทำตามความจริง ไม่ลู่อำนาจของอคติ นี้ถือว่าเป็นความจริงตามคำสอนทางศาสนาที่เห็นด้วย

ข. ลักษณะของสัจจะในพระพุทธศาสนา

วคิน อินทสระ^{๑๑๗} ได้กล่าวถึงลักษณะของสัจจะที่ปรากฏใน พระไตรปิฎก ถือคัมภีร์เป็นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง สำหรับพระพุทธศาสนาในนิคายเถรวาทซึ่งใช้เป็นเครื่องมือมาตรฐาน ในการตรวจสอบพุทธธรรมเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ถูกต้องแม่นยำเป็นบรรทัดฐาน ในการก้าวเดินไปสู่ประตูแห่งสัจธรรม เป็นแหล่งข้อมูลให้แก่บุคคลผู้มีความเพียรเพ่งพินิจพิจารณา ธรรมะด้วยใจรักใฝ่รู้ศึกษา คัมภีร์พระไตรปิฎก แสดงสาระสำคัญของเรื่องสัจจะเอาไว้ อย่างมีนัยยะสำคัญ โดยความเป็นจริงแล้ว การดำเนินชีวิตที่ง่ายที่สุดคือชีวิตที่ดีที่สุดและการดำเนินชีวิต โดยความจริงใจ จริงวาจา จริงการกระทำ หรือมีสัจจะเป็นทางชีวิตที่ง่ายที่สุดและดีที่สุด โดยเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิต ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนกระทั่งถึงระดับสูงสุด นั่นคือสัจจะสามารถกำจัดกิเลสทั้งหลายได้โดยเฉพาะ ความโลภ ความโกรธ ความหลง ซึ่งจะทำให้ชีวิตเกิดความงดงาม มีอิสรภาพที่สมบูรณ์

^{๑๑๖} ส.บ. (ไทย)๑๗/๒๕๗/๑๕๖.

^{๑๑๗} วคิน อินทสระ, **พุทธปรัชญาเถรวาท**, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๑๕),

การปฏิบัติศีลปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนาต้องมีสัจจะ มีความจริงต่อการปฏิบัติ ไม่หลงมายาโลก จนกระทั่งเกิด “ความรู้ในสัจธรรม รู้ความจริง ตามความเป็นจริง”^{๑๑๘} เข้าใจ สมมติสัจจะและปรมาตม์สัจจะ สามารถดำเนินชีวิตอย่างประเสริฐ ตามลักษณะสัจธรรมที่แต่ละบุคคลเข้าถึงได้ ความจริง คือ “สภาวะหรือธรรมชาติที่ทรงตัว เป็นของแท้ เทียง ตรง ไม่เป็นอย่างอื่น ทางใจ จริงใจ ได้แก่ ซื่อตรง ความบริสุทธิ์ใจ ทางวาจา จริงวาจา ได้แก่ พูดจริง และทางกาย จริงกาย ได้แก่ ทำจริง”^{๑๑๙} สัจจะเป็นวาจาที่เป็นถ้อยคำ หรือที่แปลตามรูปศัพท์ วาจาว่า คำเปล่ง ซึ่งเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่า คือคำพูด เป็นสื่อในการถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิดของบุคคล ให้ผู้อื่นได้รับรู้ความคิดของตน “ลักษณะของสัจจะเป็นคำพูด เป็นทางแห่งทุกข์และสุขทั้งหลาย”^{๑๒๐} ทางแห่งกุศลกรรมบถ คือความประพฤติเป็นกุศล และความประพฤติสม่าเสมอดี และ “กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่สุคติ”^{๑๒๑} ว่าโดยหัวข้อ ดังนี้

๑. ลักษณะสัจจะทางกายกรรม ๓

การรักษาสัจจะใน “กายกรรม”^{๑๒๒} หมายถึง การกระทำทางกายทั้งทางดีทั้งทางชั่ว สร้างสัจจะกายกรรมทางดี เช่น การประพฤติปฏิบัติภาวนา การทำบุญตักบาตร ช่วยเหลือคนถูกรถชน เป็นต้น ไม่สร้างสัจจะในกายกรรมทางชั่ว เช่น ฆ่าคน หรือสัตว์ เบียดเบียน รังแกคนอื่น ดังนี้

๑) การเว้นจากการฆ่าสัตว์ การมีความจริงกายที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการปลงชีวิตให้ตกลงหรือการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลง หรือการล้างผลาญชีวิตสัตว์ “การบีบคั้นเบียดเบียน วางกระบองลง วางศัตรูลง มีความละเอียดรอบคอบด้วยความเอ็นดูเป็นผู้มีความเอื้อเฟื้อมีเมตตากรุณาสงสาร ช่วยเหลือเกื้อกูลสงเคราะห์กันและกัน และในสัตว์ทั้งหลายอยู่”^{๑๒๓}

๒) การเว้นจากการลักทรัพย์ การมีความจริงกายที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของเขามีได้ให้โดยอากรขโมย หรือละเว้นการแย่งชิงลักขโมยและการเอา

^{๑๑๘} พุ.สุ. (บาลี) ๒๕/๓๑๑/๓๖๑.

^{๑๑๙} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๐.

^{๑๒๐} สมศรี ประทุมสูตร, ประชงค์ วิริยวิทย์ และอาภรณ์ ผูกกะมาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, งานวิจัย “เรื่อง จรณะ ๑๕ ทางเอกแห่งการบรรลุอย่างพระพุทธเจ้า มีผลจริง พิสูจน์ได้ แม้ในปัจจุบัน, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๕), หน้า ๕๖.

^{๑๒๑} อจ.สตุตค. (บาลี) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

^{๑๒๒} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสนา ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๑๓.

^{๑๒๓} อจ.สตุตค. (บาลี) ๒๓/๖๕/๑๑๔.

รัดเอาเปรียบ “เป็นผู้ไม่ถือเอาทรัพย์สินสมบัติของผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นที่ในบ้านหรือในป่า ซึ่งเขาไม่ได้ให้อันเป็นส่วนแห่งการขโมย เคารพสิทธิในทรัพย์สินของกันและกัน”^{๑๒๔}

๓) การเว้นจากการประพฤติผิดในกาม การมีความจริงทางกายที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการประพฤติผิดในกาม หรือเว้นการประพฤติผิดล่วงละเมิดในของรักของหวงแหนของผู้อื่น ละความประพฤติผิดในกามทั้งหลาย เป็นผู้เว้นขาดจากความประพฤติผิดในกามทั้งหลาย ไม่ละเมิดจารีตในผู้หญิงที่มารดาปกครอง บิดาปกครอง ทั้งบิดามารดาปกครอง พี่ชายน้องชายปกครอง พี่น้องหญิงปกครอง หญิงมีสามี หญิงที่อยู่ในเขตหวงห้าม โดยที่สุดแม้แต่หญิงที่ชายคล่องพวงมาลัยเอาไว้เป็นภรรยา “ไม่ข่มเหงจิตใจ ทำลาย ลบลู่เกียรติและวงศ์ตระกูลของกันและกัน”^{๑๒๕}

๒. ลักษณะสัจจะทางวิกรรม ๔

การรักษาสัจจะใน “วิกรรม”^{๑๒๖} หมายถึง “การกระทำทางวาจาทั้งทางดีทั้งทางชั่ว สร้างสัจจะวิกรรมทางดี” เช่น พูดคำที่เป็นประโยชน์ พูดสร้างสรรค์สังคม พูดดี เป็นต้น ไม่สร้างสัจจะในวิกรรมทางชั่ว เช่น พูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด ยุยงให้เขาแตกกัน พูดให้ร้ายป้ายสีเขา เช่น

๑) การเว้นจากการพูดเท็จ การมีความจริงวาจาที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเท็จ หรือละเว้นการพูดเท็จ โทกหลอกลวง ไม่ว่าจะอยู่ท่ามกลางญาติ อยู่ท่ามกลางพรรคพวก หรืออยู่ท่ามกลางราชตระกูล เมื่อถูกนำมาเป็นพยาน “เพราะตนเป็นเหตุ เพราะเหตุแห่งตน เพราะเหตุแห่งคนอื่น เพราะคนอื่นเป็นเหตุ หรือเพราะอามิสบางสิ่งบางอย่างเป็นเหตุ”^{๑๒๗} เป็นผู้ไม่พูดเท็จทั้งที่รู้อยู่ กล่าวคำสัตย์ ไม่จงใจพูดให้ผิดจากความจริง เพราะเห็นแก่ประโยชน์ใด ๆ

๒) การเว้นจากการพูดส่อเสียด การมีความจริงวาจาที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากพูดส่อเสียด หรือ “ละเว้นการพูดคำส่อเสียด ยุยง สร้างความแตกแยก”^{๑๒๘} คือ ไม่เป็นผู้ฟังทางนี้ไปบอกทางโน้น เพื่อทำลายพวกเหล่านี้ หรือ ไม่เป็นผู้ฟังจากทางโน้นแล้วมาบอกทางนี้เพื่อทำลายพวกโน้น “เป็นผู้เชื่อมคนที่แตกแยกกันแล้วให้สนิทกัน”^{๑๒๙} หรือเป็นผู้ส่งเสริมผู้ที่สนิท

^{๑๒๔} อัง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๗๒/๒๒๒๗.

^{๑๒๕} พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ) โฆ, เพชรในดวงใจ, พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๕, หน้า ๑๕๖-๑๕๖.

^{๑๒๖} พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๖๓.

^{๑๒๗} อัง.เอกก. (ไทย) ๒๐/๔๖๗/๑๒๒.

^{๑๒๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๗-๘๘.

^{๑๒๙} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๒๑๘/๕๑.

กันแล้วให้สนิทกันยิ่งขึ้น พอใจผู้ที่พร้อมเพียง ยินดีกับผู้ที่พร้อมเพียงกัน ชอบผู้ที่พร้อมเพียงกัน “เป็นผู้พูดแต่วาจาที่สมานไมตรี และส่งเสริมความสามัคคี”^{๑๑๐}

๓) การเว้นจากการพูดคำหยาบ การมีความจริงวาจาที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดคำหยาบ หรือละเว้นการพูดคำหยาบ ละคำพูดหยาบสกปรกเสียหาย “เป็นผู้พูดแต่วาจาไม่มีโทษ สบายหู”^{๑๑๑} น่ารัก คมคำในหัวใจ พูดแต่คำสุภาพ นุ่มนวลชวนฟัง “เป็นภาษาของชาวกรุง ที่คนส่วนมากรักใคร่ ชอบใจ”^{๑๑๒}

๔) การเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ การมีความจริงวาจาที่เจตนาเป็นเครื่องงดเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อ หรือละเว้นจากการพูดเหลวไหล ละคำพูดเพื่อเจ้อ พูดเป็นเวลา พูดคำที่เป็นจริง พูดคำที่เป็นประโยชน์ พูดเป็นธรรม พูดเป็นวินัย เป็นผู้พูดที่มีหลักฐานมีที่อ้างอิงตามเวลา มีที่สิ้นสุด ประกอบด้วยประโยชน์ พูดแต่ความจริง มีเหตุผล มีสารประโยชน์

๓. ลักษณะลัทธิทางมโนกรรม ๓

การรักษาสังขะใน “มโนกรรม”^{๑๑๓} หมายถึง “กรรมทางใจ สร้างสังขะมโนกรรมในทางดี” เช่น คิดทำบุญ ทำกุศล เป็นต้น ไม่สร้างสังขะมโนกรรมในทางชั่ว เช่น คิดอาฆาตพยาบาท คิดแต่สิ่งที่ไม่ดีไม่เกิดประโยชน์ คิดทำความชั่ว เช่น

๑) ไม่โลภอยากได้ของเขา การมีความจริงใจ ด้วยเป็นผู้ไม่มากไปด้วยความเพ่งเล็ง ความไม่คิดเพ่งเล็งอยากได้ของเป็นอุปกรณ์เครื่องปลื้มใจของเขาว่า “โอ้หนอ ของสิ่งที่เป็นของของคนอื่นนั่น พึงเป็นของเรา” ไม่ละโมภ ไม่เพ่งคิดหาทางเอาแต่จะได้ ควรให้คิดเสียละทำใจให้เผื่อแผ่กว้างขวาง

๒) ไม่พยาบาทปองร้ายเขา การมีความจริงใจโดยไม่คิดร้ายผู้อื่น ไม่เป็นผู้มีจิตพยาบาทคิดร้าย ไม่ใช่ผู้มีจิตคิดจะแก้แค้น ไม่คิดมุ่งเบียดเบียน หรือเพ่งมองในทางที่จะทำลายเขา จิตคิดปรารถนาแต่ว่า “ขอให้สัตว์พวกนี้จงเป็นผู้ไม่พยาบาท ไม่มีทุกข์ มีความสุขรักษาตนอยู่เถิด” ตั้งใจปรารถนาดี แม้ไมตรี มุ่งให้เกิดแต่ประโยชน์สุขแก่กัน”^{๑๑๔}

^{๑๑๐} พระเทพเวที (ประยูรค์ ปยุตโต), ตามทางพุทธกิจ, (กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑), หน้า ๑๑๔.

^{๑๑๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๗-๘๘.

^{๑๑๒} ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์, พูดได้พูดเป็น, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕), หน้า ๑๓๐-๑๓๒.

^{๑๑๓} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๑๓.

^{๑๑๔} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๒๕๕/๓๕๕-๓๖๕.

๓) **มีความเห็นชอบ** การเป็นผู้มีความจริงใจ มีความเห็นถูกต้องตามคลองธรรม ไม่ใช่เป็นผู้มีความเห็นคลาดเคลื่อนผิดจากคลองธรรม มีความเห็นชอบว่า ทานที่ให้ไปแล้ว มีผล การเช่น “ตรวจมีผล การบูชามีผล ผลคือวิบากของการที่บุคคลทำดีและทำความชั่วมี โลกนี้มี โลกหน้ามี มารดามีบุญคุณ บิดามีบุญคุณ”^{๑๓๕} “พวกสัตว์ที่ผุดเกิดขึ้นแล้วโตทันที่มี สมณพราหมณ์ผู้ปฏิบัติชอบ รู้แจ้งโลกนี้และโลกหน้า ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้วประกาศให้คนทั้งหลายทราบมีอยู่ มีความเห็นถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ เข้าใจในหลักธรรม ทำดีมีผลดี ทำชั่วมีผลชั่ว”^{๑๓๖}

สรุปได้ว่า หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาทั้งหลักของความเชื่อและหลักของความรู้ต่างมุ่งไปสู่หลักของสัจจะ เพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันคือสัจจะจะได้ สัจจะ ความจริง คือ ดำรงมั่นในความจริงที่รู้ชัดด้วยปัญญา เริ่มตั้งแต่จริงวจา วจาสัตย์พึงพอกพูนสัจจะ และนิพพานอันเป็นปรมัตตสัจจะ เมื่อพบความจริงซึ่งเป็นสัจจะแล้ว ก็ต้องรักษาสัจจะคือความจริงไว้เหมือนดังเราจะทำอะไร พิจารณาว่า อย่างไรดี อย่างไรชั่ว อย่างไรผิด อย่างไรถูก เมื่อเห็นจริงต้องตามรักษาความจริงที่พิจารณาเห็นไว้ ถ้าไม่เช่นนั้น ถึงคราวจะทำอะไรก็ทำไปตามอำนาจอคติไม่ทำตามสัจจะความจริงที่พิจารณาเห็นต่อเมื่อได้ใช้ปัญญาพิจารณาเห็นว่า อย่างไรเป็นจริง ถึงคราวทำก็ทำตามความจริงไม่ลู่อานาจของอคติ และสิ่งดังกล่าวจะต้องอาศัย สัจจะทางกาย สัจจะทางวาจา และสัจจะทางมโน จึงจะสำเร็จประโยชน์ได้

พระไตรปิฎก ได้กล่าวถึงสัจจะ ใน วิตตสูตรและสุนทริกสูตร ไว้ดังนี้

๑) วิตตสูตร^{๑๓๗}

เทวดาทูลถามพระพุทธเจ้าว่า ‘อะไรเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐในโลกนี้ อะไรที่บุคคลประพฤติแล้วนำความสุขมาให้ รสอะไรดีกว่ำรสทั้งหลาย บุคคลมีความเป็นอยู่อย่างไร จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ’ ครัสตอบว่า

ศรัทธา เป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลกนี้ ธรรม^{๑๓๘} ที่บุคคล ประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้ สัจจะเท่านั้นเป็นรสที่ดีกว่ำรสทั้งหลาย บุคคลมีความ เป็นอยู่ด้วยปัญญา นักปราชญ์ทั้งหลาย จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ

๒) สุนทริกสูตร^{๑๓๙}

^{๑๓๕} บุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๕๔๕/๓๓๒.

^{๑๓๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๖๐/๒๘๔.

^{๑๓๗} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๓/๘๐.

^{๑๓๘} ธรรม ในที่นี้หมายถึงกุศลกรรมบถ ๑๐., ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๓/๘๐.

^{๑๓๙} สัจจะ ในที่นี้หมายถึงปรมัตตสัจจะ, (ส.ส. (ไทย) ๑๕/๓๓/๘๐).

พระพุทธเจ้าประทับที่ฝั่งแม่น้ำสุนทรিকা แคว้นโกศล สุนทริกภรทวาชพราหมณ์เห็นพระพุทธองค์ทรงคลุมพระวรกายตลอดพระเศียรประทับนั่งที่โคนต้นไม้ จึงเข้าไปเฝ้ากล่าวว่า ‘สมณะโสดัน’ แล้วกราบทูลว่า “ท่านเป็นชาติอะไร” พระพุทธองค์ตรัสว่า

ท่านอย่าถามถึงชาติ แต่จงถามถึงความประทุษเกิดไฟย่อมเกิดจากไม้ บุคคลแม้เกิดในตระกูลต่ำก็เป็นมุนีได้ เป็นผู้เฉลียวฉลาด^{๑๑๐} กัดกันอกุศลธรรมได้ด้วยหิริ ฝีกตนด้วยสังขะ ประกอบแล้วด้วยทมะ ถึงที่สุดเวท อยู่จบพรหมจรรย์แล้ว ผู้ใดน้อมบูชามุนีนั้น ผู้นั้นชื่อว่าบูชาพระทักษิณขบุคคลอุกกกาล

สุนทริกภรทวาชพราหมณ์เลื่อมใสกราบทูลให้พระพุทธองค์สวเขี้ยวปายาสอันเหลือจากการบูชา ตรัสว่า ทรงกล่าวคาถามิใช่เพื่ออาหาร พระพุทธเจ้าทั้งหลายไม่รับอาหารที่ได้มาเพราะการกล่าวคาถา พราหมณ์กราบทูลว่าจะให้ข้าวปายาสอันเหลือจากการบูชาให้แก่ใคร ตรัสว่า “จงหิ้งข้าวปายาสที่เหลือจากการบูชา ณ ที่ปราศจากของเขียว จงหิ้งในน้ำที่ไม่มีสัตว์” แล้วตรัสสอนว่า ..สังขะ ธรรม ความสำรวม^{๑๑๑} พรหมจรรย์ การถึงธรรมอันประเสริฐ อาศัยในท่ามกลางท่านจงทำความนอบน้อมในพระชินาสพผู้ซื่อตรงทั้งหลาย เรากล่าวคนนั้นว่า ผู้มีธรรมเป็นสาระ

ต่อมาภายหลัง สุนทริกภรทวาชพราหมณ์ได้กราบทูลขอบรรพชาอุปสมบท พระสุนทริกภรทวาชะได้เป็นพระอรหันต์รูปหนึ่งในบรรดาพระอรหันต์ทั้งหลาย

กล่าวโดยสรุป พระพุทธองค์ตรัสตอบเทวดาว่า สังขะเท่านั้นเป็นรสที่ดีกว่ารสทั้งหลาย บุคคลมีความเป็นอยู่ด้วยปัญญา นักปราชญ์จึงกล่าวว่ามีชีวิตประเสริฐ พระพุทธองค์ตรัสสอนสุนทริกภรทวาชพราหมณ์ว่า วจีสังขะ ทิฏฐิ สังกัปปะ วายามะ สติ และสมาธิ เป็นพรหมจรรย์ เป็นการถึงธรรมอันประเสริฐ

๒.๓.๓.๕ สติสัมปชัญญะ

หมายถึง ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือฝีกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำ และไม่ควรรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท

จากการศึกษาเอกสารพบว่า มีนักวิชาการได้ให้ความหมาย สติสัมปชัญญะไว้ดังนี้

^{๑๑๐} เป็นผู้เฉลียวฉลาด หมายถึง เป็นผู้รู้เหตุและมีใจใหญ่., ส.ศ. (ไทย) ๑๕/๗๗/๘๐.

^{๑๑๑} สังขะ หมายถึง วจีสังขะ ธรรม หมายถึง ทิฏฐิ สังกัปปะ วายามะ สติ และสมาธิ ความสำรวม หมายถึง วาจา กัมมันตะและอาชีวะ., ส.ศ. (ไทย) ๑๕/๑๕๕/๒๗๘.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต)^{๑๔๒} ให้ความหมายของ สติสัมปชัญญะ หมายถึง ระลึกได้และรู้ตัวอยู่เสมอ คือ ฝึกตนให้เป็นคนรู้จักยังคิด รู้สึกตัวเสมอว่า สิ่งใดควรทำและไม่ควรทำ ระวังมิให้เป็นคนมัวเมาประมาท

พระมหาวิระวงศ์^{๑๔๓} ให้ความหมาย สติ คือ ความระลึกได้ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด ความยังคิด รอบคอบในกิจการ ความจำการทำและคำที่พูดแล้วแม่นยำได้ไม่หลงลืม ชื่อว่า ความไม่ประมาท บุคคลผู้ขาดสติมักทำผิด พูดผิด คิดผิด มักผลุนผลัน ไม่รอบคอบแล มักหลงลืม ไม่อาจเชื่อมโยงเหตุผลข้างหน้ากับหลังให้เนื่องถึงกัน จึงไม่อาจเปรียบเทียบพิสูจน์ผลแห่งการทำงาน ให้ถูกต้องได้ การทำงานจึงเป็นการเสี่ยง อาจได้ผลไม่เต็มที่หรือไม่ได้เลยก็เป็นไปได้ บุคคลผู้ขาดสติ เช่นนี้ จัดว่าเป็นผู้ประมาท

หลวงภิน อัดถโยธิน^{๑๔๔} ให้ความหมายของ สติ หมายถึง ความนึกเสียก่อน ในเมื่อจะทำ จะพูด จะคิดอะไร ให้การทำ การพูด การคิดนั้น ๆ ดำเนินไปแต่ในทางที่ชอบ หากว่าพลาดหรือเฉียดเข้าไปต่อความพลาดก็ยังไม่เป็นลักษณะของสติ ได้แก่ การคิดที่คอยห้าม คอยกันไม่ได้ การทำ การพูด การคิดหันไปในทางที่ผิด คุณคอยคิดคอยวาดเรือไม่ให้เหวไปผิดทาง ส่วนสัมปชัญญะ หมายถึง ความรู้ตัวในเวลาทำ เวลาพูด ให้การทำการพูดนั้นเป็นไปในสัมปชัญญะ ได้แก่ ความคิดที่คุมเอาไว้ ชะลอเอาไว้ซึ่งสตินั่นเอง ให้ใช้การได้ตลอดในเรื่องนั้น ๆ สติสัมปชัญญะย่อมมีอุปการะมากแก่บุคคล ประคองมารดาและบิดาย่อมมีอุปการะมากแก่บุตรนั้น อธิบายว่ามารดาบิดาย่อมห้ามบุตรไม่ให้ทำความชั่ว ให้ตั้งอยู่ในความดีและคอยป้องกัน เมื่อบุตรมีความประมาทพลาดพลั้ง ข้อนี้มีอุปมาฉันใด แม้สติสัมปชัญญะก็มีอุปมาฉันนั้นเหมือนกัน เพราะฉะนั้นท่าน จึงกล่าวว่า “มีอุปการะมาก”

ปิ่น มุกขนัต^{๑๔๕} กล่าวว่า สติ คือ อาการที่จิตนึกขึ้นได้ถึงการทำ คำที่พูดไว้ก่อน ตรงกันข้ามกับอาการที่เรียกว่าลึมนึกหรือเผลอ ส่วนสัมปชัญญะ แปลว่า ความรู้ตัว คือ รู้ตัวว่าตัวกำลังทำอะไร

พุทธทาสภิกขุ^{๑๔๖} ให้ความหมายของสติ แปลว่า ความระลึกได้ ระลึกได้ทันควัน

^{๑๔๒} พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ.ปยุตฺโต)พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม,กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐,หน้า ๑๘๔.

^{๑๔๓} พระมหาวิระวงศ์ , มงคลในพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, ๒๕๐๑),หน้า ๕.

^{๑๔๔} ภิน อัดถโยธิน, หลวง. อธิบายธรรมะวิภาค น.ธ.ตรี. (กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ), หน้า ๑๘.

^{๑๔๕} ปิ่น มุกขนัต,แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักธรรมตรี, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๔), หน้า ๑๐.

อมร โสภณวิษณุวงศ์ และกวี อิศริวรรณ^{๑๓๖} ให้ความหมายของ สติ แปลว่า ระลึกได้ ก่อนที่จะทำ จะพูด จะคิด เพื่อเป็นเครื่องเหนี่ยวรั้ง การทำ การพูด การคิดนั้นให้เป็นไป ในทางที่ ถูกต้อง ไม่ให้เป็นไปในทางที่ผิด สัมปชัญญะ แปลว่า ความรู้ตัว คือ รู้ตัวในขณะที่ทำ ขณะพูด การคิด ดำเนินไปในทางที่ถูกที่สุด สติสัมปชัญญะ เป็นธรรมคู่กันในกรณีที่ถูกถึงสติอย่างเดียว ก็หมายความว่า สติสัมปชัญญะด้วย สอดคล้องกับพุทธทาสภิกขุ กล่าวว่า สติสัมปชัญญะ รวมอยู่ด้วยกันทั้ง ๒ อย่าง เรียกว่า สติ สติเป็นธรรมที่จะแก้ปัญหาในทุกกรณี จนถึงกับมีหลักขึ้นมาว่า สติ สพุทฺถล ปตฺถิยา หมายถึง สติเป็นธรรมที่พึงปรารถนา

อภิญฺฐวณฺโณ โพรฺฐิสาณ^{๑๓๗} ได้กล่าวถึง สติ แปลว่า ความระลึกได้ และสัมปชัญญะ แปลว่า ความรู้ตัว สติเป็นคุณธรรมใช้ระลึกก่อนจะทำ พูด คิด เพื่อความรอบคอบ ป้องกันความผิดพลาด พลังเปลว ส่วนสัมปชัญญะเป็นคุณธรรมใช้รู้ตัวขณะกำลังทำพูด คิด เพื่อความรอบคอบ สติและ สติสัมปชัญญะ จึงได้ ชื่อว่า เป็นธรรมมีอุปการะมาก เพราะเป็นคุณธรรมทำมิให้เกิดความประมาท เกิดขึ้น เมื่อบุคคลมีสติสัมปชัญญะย่อมไม่มีความประมาท เมื่อสติสัมปชัญญะขาดหายไป ความประมาท ย่อมเข้ามาแทนที่บุคคลย่อมตกอยู่ในอันตราย

กล่าวโดยสรุป นักวิชาการได้ให้ความหมายของ คำว่า “สติสัมปชัญญะ” ไว้ว่า หมายถึง ความระลึกได้ ก่อนทำ ก่อนพูด ก่อนคิด ให้การทำการพูดการคิดเป็นไปในทางที่ชอบ และความรู้ตัวในขณะเวลาพูด เวลาทำ เวลาคิด ให้ดำเนินไปในทางที่ถูกต้องทำให้ประกอบ กิจการงาน ไม่ผิดพลาด

พระไตรปิฎกได้กล่าวถึง สติสัมปชัญญะ ในอัจฉริยพญุตัมมสูตรไว้ดังนี้

อัจฉริยพญุตัมมสูตร^{๑๓๘}

ธรรมอันนำอัสจรรย ๒๐ ประการของพระพุทธองค์ พระอรหันตอริยาธรรม อันนำอัสจรรยที่ได้สดับมาเฉพาะพระพักตร์ว่า พระโพรฐิตวั

๑. มีสติสัมปชัญญะ ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
๒. มีสติสัมปชัญญะ จึงสถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต
๓. สถิตอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตจนตลอดอายุ
๔. มีสติสัมปชัญญะตลอดตั้งแต่จุดจากสวรรค์จนถึงลงสู่พระครรภ์ พระมารดา

^{๑๓๖} พุทธทาสภิกขุ, “สติสัมปชัญญะ” ชาวพุทธ, หน้า ๕.

^{๑๓๗} อมร โสภณวิษณุวงศ์ และกวี อิศริวรรณ, พระพุทธศาสนา ส ๐๑๘ -๐๑๙(กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔), หน้า ๑๔.

^{๑๓๘} อภิญฺฐวณฺโณ โพรฺฐิสาณ, พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต, หน้า ๒๒๗.

^{๑๓๙} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๕/๒๕๕.

๕. จูติจากสวรรค์ชั้นดุสิตลงสู่พระครรภ์เกิดแสงสว่างพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เกินกว่าเทวานุภาพ
๖. เวลาลงสู่พระครรภ์ของพระมารดา เทพบุตร ๔ องค์^{๑๕๐}เข้าไปอารักขา ประจำทั้ง ๔ ทิศมิให้มนุษย์หรืออมมนุษย์ เบียดเบียนพระโพธิสัตว์หรือพระมารดา
๗. พระมารดาทรงศีล คือ เว้นจากการฆ่าสัตว์ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขา ไม่ได้ให้ การประพฤติดิฉินกาม การพูดเท็จ การเสพของมีนเมา
๘. พระมารดาไม่ทรงมีความรู้สึกทางกามารมณ์ ไม่มีผู้ใดสามารถล่วงเกินได้
๙. พระมารดาพร้อมพร้อมได้รับการบำเรอด้วยกามคุณ ๕
๑๐. พระมารดาไม่เจ็บป่วย มีความสุข มองเห็นพระโพธิสัตว์อยู่ในพระครรภ์
๑๑. เมื่อประสูติได้ ๗ วันพระมารดาสวรรคตไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิต
๑๒. พระมารดาประสูติเมื่อทรงพระครรภ์ครบ ๑๐ เดือนเท่านั้น
๑๓. พระมารดาประทับยืนประสูติเท่านั้น
๑๔. ในตอนแรกประสูติเทพจะทำพิธีต้อนรับ หลังจากนั้นเป็นหน้าที่ของมนุษย์
๑๕. เวลาประสูติจากพระครรภ์ ยังไม่ทันสัมผัสแผ่นดินเทพบุตร ๔ องค์ ช่วยกันประคองพระโพธิสัตว์ไว้เบื้องพระพักตร์ของพระมารดา
๑๖. เวลาประสูติ ไม่แปดเปื้อนด้วยน้ำเมือก เลือด
๑๗. มีธารน้ำในอากาศ เพื่อชำระล้างพระโพธิสัตว์และพระมารดา
๑๘. ประทับยืน เสด็จดำเนิน ๗ ก้าว แล้วทรงเปล่งอาสภิวาจาว่า ‘เราคือผู้เลิศ เจริญ ประเสริฐที่สุดของโลก ชาตินี้เป็นชาติสุดท้าย ภพใหม่ไม่มีอีกต่อไป
- ๑๙ . เกิดแสงสว่างพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลกในหมู่สัตว์ เกิด แผ่นดินไหวใน ๑๐ สหัสโลกธาตุ^{๑๕๑} พร้อมกับแสงสว่างนั้น เมื่อพระอานนท้อธิบายจบพระพุทธองค์ทรงเพิ่มข้อที่ ๒๐ ว่า
๒๐. เพราะเหตุนั้นเธอจงจำธรรมอันน่าอัศจรรย์ของตถาคตไว้ เวทนาของ ตถาคตย่อมปรากฏเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ถึงความดับไป สัญญาของตถาคตย่อมปรากฏเกิดขึ้น...วิตกของ ตถาคตย่อมปรากฏเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ถึงความดับไป^{๑๕๒}

^{๑๕๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๕/๒๓๗.

^{๑๕๑} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๓๑/๒๑๖) ตอนหนึ่งว่า “ทสฺหิ จ โลกธาตฺหิ เทวดา” หมายถึงเหล่าเทวดา จาก ๑๐ โลกธาตุ หนึ่ง ๑๐ โลกธาตุเท่ากับหมื่นจักรวาลซึ่งตรงกับ ๑๐ สหัสโลกธาตุในพระสูตรนี้., ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๐๑/๒๓๗).

^{๑๕๒} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๕๕/๒๓๗).

กล่าวโดยสรุป พระพุทธเจ้าทรงแนะนำให้มีสติสัมปชัญญะ เว้นจากการฆ่าสัตว์ การถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขา ไม่ได้ให้ การประพฤตินอกกรรม การพูดเท็จ การเสพของมีนเมา

ลักษณะของสติสัมปชัญญะ

ลักษณะที่ดีของสติสัมปชัญญะ สัมปชัญญะที่ถูกต้องตามธรรม และหลักคำสอนของ พุทธศาสนามี ๔ ประการ คือ

- ๑) รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเป็นประโยชน์หรือไม่
- ๒) รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเหมาะกับตนหรือไม่
- ๓) รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเป็นความทุกข์หรือสุขอย่างไร
- ๔) รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเป็นความมมงายหรือไม่
- ๕) รู้ตัวว่า การที่ตนกำลังทำอยู่นั้นเลื่อนลอยไร้สาระหรือไม่

ความรู้ตัวในขณะที่ทำนั้น มิใช่เพียงแต่รู้ตัวว่ากำลังทำอะไรๆ หากแต่ต้องเป็นความรู้ตัวซึ่งประกอบด้วยองค์ลักษณะ ๔ ประการ โดยกล่าวสรุปว่า

- ๑) มีประโยชน์หรือไม่
- ๒) เหมาะสมกับตนหรือไม่
- ๓) เป็นความทุกข์หรือความสุข
- ๔) เป็นความฉลาดหรือมมงาย เลื่อนลอย ไร้สาระ

ความรู้ตัวอย่างที่กล่าวมานี้เป็นองค์ประกอบสติสัมปชัญญะที่ถือว่ามิอุปการะมาก ก็เพราะเมื่อรู้ตัวแล้วจะได้ปรับปรุงแก้ไขในการทำงานให้ดีขึ้นมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ไม่มัวทำในสิ่งที่ไร้ประโยชน์ไม่มัวทำในสิ่งที่ไม่เหมาะสมกับเพศภาวะของตน ไม่มัวทำในวิธีการผิดๆ และไม่มัวทำในเรื่องที่มมงายไร้สาระเป็นต้น

สติกับสติสัมปชัญญะ ธรรมะ ๒ ประการนี้ต่างกันตรงที่ สติระลึกถึงเรื่องที่ล่วงมาแล้วและที่ยังมาไม่ถึง (อดีตกาลและอนาคตกาล) ส่วนสติสัมปชัญญะ รู้ตัวในขณะที่กำลังทำ พูด คิดอยู่ในปัจจุบัน แต่อย่างไรก็ตาม สติและสติสัมปชัญญะต่างก็ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คือ เมื่อสติระลึกขึ้นมาได้แล้วว่า จะทำ จะพูด จะคิด อะไร แต่เมื่อลงมือทำ พูด คิด นั้น เช่น เราจะหยิบปากกามาเขียนหนังสือ การนึกหรือการระลึกขึ้นมาได้ว่า ปากกามีรูปร่างอย่างนั้น ตัวหนังสือหรือข้อความที่จะเขียนต่อไปจะว่าด้วยเรื่องนั้นๆแล้วก็ไปหยิบปากกามาได้ถูกและเขียนหนังสือ การนึกหรือการระลึกขึ้นมาได้ว่า ปากกามีรูปร่างอย่างนั้นตัวหนังสือหรือข้อความที่จะเขียนต่อไปจะว่าด้วยเรื่องนั้นๆแล้วก็หยิบปากกามาได้ถูก และเขียนได้ถูกต้อง ขณะที่กำลังหยิบปากกาก็รู้ว่าตนกำลังหยิบปากกามาเมื่อกำลังเขียนอยู่ก็รู้ว่าตนกำลังเขียนเรื่องอะไรอยู่ ดังนั้น สติกับสติสัมปชัญญะจึงเป็นธรรมะที่มีอุปการะแก่เรามาก และเป็นธรรมะที่มากู้กันเสมอที่ได้ชื่อว่า มีอุปการะมาก เพราะช่วยเหลือ อุดหนุน

ให้กิจการทุกอย่างสำเร็จ ตามความมุ่งหมายที่ตั้งเอาไว้หากขาดคุณธรรม ๒ ประการนี้แล้ว เราจะทำ
 สิ่งต่างๆผิดพลาดเสียหาย แต่ถ้าเรามีคุณธรรมคือ สติและสัมปชัญญะแล้ว จะทำสิ่งต่าง ๆ ได้ผลดี
 และไม่พลาด

ฉะนั้น พระพุทธองค์จึงทรงสอนให้ ทำ พุค คิด ด้วยการมีสติ คือระลึกได้ และ
 สัมปชัญญะ คือรู้ตัวว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นั้นเป็นสิ่งที่ดีมีประโยชน์ กำกับอยู่เสมอ คือ ก่อนทำ ก่อนพูด
 และก่อนคิดก็ให้มีสติระลึกเสียก่อน และขณะที่กำลังทำ กำลังพูด และกำลังคิด ก็ให้รู้ตัวอยู่เสมอว่า
 ทำอะไรอยู่ แต่จะทำอะไรก็ไม่ควรรีบร้อนหรือเร่งด่วนจนเกินพอดี ควรไตร่ตรองให้รอบคอบทำ
 ด้วยความสุขุม สติจึงจะเกิดขึ้นทันและได้ผลเพิ่มขึ้น และสตินี้เมื่อว่าโดยรวบยอดแล้วก็คือความไม่
 ประมาท นั่นเอง และคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ทั้งหมดล้วนรวมลงในความไม่ประมาทคือ การมี
 สติรอบคอบนั่นเอง ชีวิตของผู้ไม่ประมาท มีสติรอบคอบระมัดระวังในทุกสถานจะมีความสมบูรณ์
 การดำเนินชีวิตจะไม่ผิดพลาด หรือผิดพลาดน้อยที่สุด และมีประสิทธิภาพมากขึ้น จึงได้ชื่อว่าเป็น
 ธรรมสำหรับส่งเสริมและพัฒนาตนเองให้มีระเบียบวินัย เพราะการมีสติ สติก็จะกำกับให้ระลึกได้
 และมีสัมปชัญญะ คือรู้ตัวว่าสิ่งที่กำลังทำอยู่นั้นผิดศีลหรือไม่ เป็นอบายมุขหรือไม่^{๕๗}

กล่าวโดยสรุป สติกับสัมปชัญญะนั้นเป็นธรรมคู่กัน คือ ความระลึกนึกรู้ หรือพิจารณา
 เห็นด้วยปัญญาอันเห็นชอบ ก่อนคิด-พูด-ทำ ว่าความคิด หรือคำที่จะพูด หรือว่ากรรมที่กำลังจะทำ
 นั้นดีหรือชั่ว เป็นบุญกุศลหรือเป็นบาปอกุศล เป็นทางเจริญหรือทางเสื่อม นี้ชื่อว่า “สติ” แต่เมื่อ
 ผลอสติคิด พูดหรือทำไปก่อนแล้วโดยไม่ทันระลึกนึกรู้ได้ ว่าดีหรือชั่ว แล้วกลับมาระลึกนึกรู้ได้
 หรือรู้สึกตัวได้ด้วยปัญญาอันเห็นชอบว่า ความคิดที่กำลังเกิด วาจาที่กำลังพูด และกรรมที่กำลัง
 กระทำอยู่นั้นถูกต้องตามทำนองคลองธรรม เป็นกุศลคุณความดี หรือว่าเป็นความชั่ว เลือกลงปฏิบัติ
 ปฏิบัติไปแต่ในทางเจริญจนเว้นความประพฤติปฏิบัติไปในทางเสื่อมนี้ชื่อว่า “สัมปชัญญะ”
 แม้สำนึกได้ภายหลังที่ได้ คิดพูดทำไปแล้ว ก็ชื่อว่า “สัมปชัญญะ” ปัญญาอันเห็นชอบนี้ จึงเป็นธรรม
 ที่มีอุปการะมากแก่การดำเนินชีวิตให้ดำเนินไปแต่ในทิศทางที่ถูกเป็นบุญกุศลคุณความดีอันจะนำ
 ชีวิตไปสู่ความสำเร็จและความเจริญสันติสุขตลอดไป

๒.๔ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๒.๔.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติกับความเข้าใจ

จากการศึกษางานวิจัย ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับเจตคติกับความเข้าใจ

^{๕๗} ลักษณะสติกับสัมปชัญญะ. [ออนไลน์], แหล่งที่มา :

พระมหาสาอังก์ สิริภาคโยทัย กล่าวใน “เจตคติของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่”^{๕๔} จากการศึกษาพบว่า ในเจตคติของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่ อยู่ในระดับเห็นด้วยอย่างยิ่ง และเห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในบทบาท ๗ อย่าง ดังนี้ ๑) ด้านข้อวัตรปฏิบัติ พระสงฆ์ต้องประพฤติปฏิบัติชอบเป็นแบบอย่างที่ดีในการจรโลงพระพุทธรูป ๒) ด้านการศึกษา พระสงฆ์ต้องศึกษาพระธรรมวินัย และปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ๓) ด้านปฏิบัติศาสนกิจ ศาสนพิธี พระสงฆ์ต้องบิณฑบาตให้พุทธศาสนิกชนได้ใส่บาตร สร้างบุญกุศล ๔) ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อชุมชน พระสงฆ์ต้องอบรมสั่งสอนเยาวชนด้านศีลธรรม จริยธรรมในสถานศึกษา ๕) ด้านการปฏิบัติหน้าที่ของพระสงฆ์ต่อบุคคล พระสงฆ์ต้องบรรพชาสามเณรทุกรุ่น แนะนำแก้ปัญหาของชาวบ้านด้วยพระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ๖) ด้านการเผยแผ่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา พระสงฆ์ต้องศึกษาพระไตรปิฎก แสดงธรรมในวันธรรมสวนะ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ๗) ด้านการอบรมสมาธิภาวนา พระสงฆ์ต้องมีความรู้ เข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน และฝึกอบรมแก่คนในชุมชนได้

พระสุวัฒน์ มหังสา กล่าวใน “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”^{๕๕} เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ โดยได้ศึกษากับกลุ่มประชากร โดยได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๔๘๑ คน ผลการวิจัยทำให้ทราบว่า ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธมีความแตกต่างกัน ตามเพศ อายุ อาชีพ ระดับการศึกษา รายได้ จำนวนครั้งที่วัด/เดือน จำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนที่ฟังเทศน์/เดือน และจำนวนครั้งที่ไปร่วมกิจกรรมทางศาสนา/เดือน ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของประชากรขึ้นอยู่กับ จำนวนครั้งที่ทำบุญ/เดือน จำนวนครั้งที่ไปวัด/เดือน จำนวนครั้งที่ฟังเทศน์/เดือน ระดับการศึกษา และตำแหน่งหน้าที่ในชุมชน อาชีพรวมทั้งมีความสัมพันธ์กลมกลืนกัน

ภูมิรัฐ สแสงทอง กล่าวใน “เจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม”^{๕๖} สรุปได้ว่า โดยภาพรวม ๑) ระดับเจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม อยู่ในระดับสูง ๒) ระดับเจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม เปรียบเทียบในเรื่องเพศ มีความแตกต่างกันในระดับ .๐๐๑ ๓) ระดับเจตคติ และการปฏิบัติ

^{๕๔} พระมหาสาอังก์ สิริภาคโยทัย , “เจตคติของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๘), หน้าบทคัดย่อ.

^{๕๕} พระสุวัฒน์ มหังสา, “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๑.

^{๕๖} ภูมิรัฐ สแสงทอง, “เจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘), หน้า บทคัดย่อ.

ของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม เปรียบเทียบในเรื่องการศึกษาไม่มีความแตกต่างกัน (๔) ระดับเจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม เปรียบเทียบในเรื่องได้รับการสนับสนุน มีความแตกต่างกันในระดับ .๐๐๑

พระมหาพิชิตชัย ยมพาลไฟ ได้ศึกษาเรื่อง “ทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”^{๕๓} เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๒ ผลการวิจัยทราบว่า การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์มีความสำคัญเพราะเป็นข้อปฏิบัติเพื่อความสงบสุข ป้องกันการเบียดเบียนชีวิตและความหวาดระแวงระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสัตว์ และในปัจจุบันประชาชนส่วนใหญ่เข้าใจหลักศีลข้อนี้ถูกต้องแต่ไม่สามารถจะปฏิบัติให้สมบูรณ์ได้ เพราะความจำเป็นในการดำรงชีวิตและเชื่อว่าการฆ่าสัตว์เป็นบาปมีผลทั้งในชาตินี้และชาติหน้า ผู้ที่ปฏิบัติที่ขาดความเข้าใจอย่างถูกต้องในการรักษาศีลจะเข้าใจว่าการรักษาศีลยากเกินไปจึงไม่รักษาศีล

ราตี ทองสวัสดิ์ ได้ศึกษาเรื่อง “การอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมตอนต้นในทัศนคติของครู”^{๕๔} การวิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์จากอาจารย์ใหญ่ ๘ ท่าน และครูสอนวิชาศีลธรรมและพระพุทธศาสนาให้นักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ ๑-๓ อีก ๗ ท่าน รวม ๑๕ ท่าน เพื่อต้องการทราบว่าทัศนคติของครูต่อการอบรม ผลที่ได้รับคือการอบรมศีลธรรมและพระพุทธศาสนาควรเริ่มจากเด็กเล็กเพราะเป็นการปลูกฝังให้เด็กมีศีลธรรมจริยธรรมที่ดีและควรเลือกวิธีอบรมธรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็ก เพื่อให้เด็กสามารถเข้าใจประพจน์และปฏิบัติตามได้

บุญน้อย มุ่งงาม กล่าวใน “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ค่านิยมแบบพุทธและการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน จังหวัดอุบลราชธานี”^{๕๕} ผลการวิจัยพบว่า ศาสนาพุทธและพระสงฆ์ยังคงมีบทบาทต่อสังคมไทยมาก แม้ว่าสังคมกำลังเปลี่ยนแปลงแต่ชาวไทยร้อยละ ๕๕.๐๒ ก็ยังนับถือพระพุทธศาสนา และชาวพุทธกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยภาคสนาม จำนวน ๓๐๐ คนจาก ๓ กลุ่มอาชีพ คือ พ่อค้าหรือนักธุรกิจ นักศึกษาวิทยาลัยครู และนักศึกษาพยาบาลในวิทยาลัยพยาบาลธรรมสิทธิสงฆ์ อุบลราชธานี มีความเชื่อและค่านิยมแบบพุทธเกี่ยวกับการให้ทาน รักษาศีล บุญและบาป การดำรงชีวิตประจำวัน ความเมตตากรุณา ความไม่ประมาท การฝึกตนเอง ความสันโดษ การใช้ปัญญาและเหตุผล ถูกต้องตรงตามหลักพระพุทธศาสนา แต่ความเชื่อเรื่องกรรมและการให้ผลของ

^{๕๓} พระมหาพิชิต ยมพาลไฟ, “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน : ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์,” วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัยมหิดล), ๒๕๔๒, บทคัดย่อ)

^{๕๔} ราตี ทองสวัสดิ์, “การอบรมศีลธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมต้นในทัศนคติของครู” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๔.

^{๕๕} บุญน้อย มุ่งงาม, “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ค่านิยมแบบพุทธและการดำเนินชีวิตของชาวพุทธในปัจจุบัน จังหวัดอุบลราชธานี”, งานวิจัย, (บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๑๑๔.

กรรมอันเป็นส่วนหนึ่งของบุญและบาปสัมพันธ์กับการดำเนินยังไม่ถูกต้องตามหลักพุทธศาสนา เพราะมีความเชื่อเบี่ยงเบนว่ากรรมจะให้ผลแก่ผู้กระทำทางลบเท่านั้น

๒.๔.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักเบญจกัลยาณธรรม

จากการศึกษางานวิจัย ปรากฏว่ามีงานวิจัยที่เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้

พระทวีป กุลยาณธมฺโม (เล็กบัณฑิตย์) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักเบญจกัลยาณธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”^{๑๖๐} พบว่าเบญจกัลยาณธรรม เป็นธรรมอันดีอันงามและเป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณบุคคัล โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือเป็นธรรมที่แสดงคุณค่าของบุคคลที่แสดงออกทาง กาย วาจา และใจที่ดี มีความสุจริต มีความเมตตากรุณา และความประพฤตินในสิ่งเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญบุคคลที่ปฏิบัติตนตามหลักของการปฏิบัติใน ๓ ชั้น ได้แก่ ๑) การปฏิบัติขั้นต้น คือการรักษา ๒) การปฏิบัติขั้นกลาง หมายถึง การบำเพ็ญจิตให้สงบ และ ๓) การปฏิบัติขั้นสูงสุด ได้แก่ การปฏิบัติขั้นวิปัสสนากรรมฐานเพื่อทำลายกองทุกข์ทั้งหมด

พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวฑฺฒโร (น้อยวัน) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”^{๑๖๑} พบว่า คำสอนเรื่องบาป เป็นคำสอนที่สำคัญมากในพระพุทธศาสนา เพราะหากไม่มีการสอนเรื่องบาปแล้วก็ไม่สามารถที่จะทำให้คนเห็นโทษของการกระทำไม่ดีต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ เช่น การเบียดเบียน การลักขโมย การล่วงสิทธิ์ของผู้อื่น การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัยว่า ผลของการกระทำเช่นนี้จะมีคุณลักษณะอย่างไร เมื่อมีคำสอนเช่นนี้ย่อมจะทำให้คนหรือสัตว์ที่มีพฤติกรรมเบียดเบียนผู้อื่น เป็นต้น รู้สึกเกรงกลัวต่อผลของการกระทำของตนนั้น และจะนำไปสู่การงดเว้นการกระทำดังกล่าวที่ไม่ดีนั้นได้

พระอุบล กตปุญฺโญ (แก้ววงษ์ล้อม) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”^{๑๖๒} พบว่า สาระของศีลสำหรับประชาชนทั่วไปกำหนดเอาข้อปฏิบัติอย่างต่ำ

^{๑๖๐} พระทวีป กุลยาณธมฺโม, “การศึกษาวิเคราะห์หลักเบญจกัลยาณธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑)-(๒).

^{๑๖๑} พระมหาไพฑูรย์ สุทฺธวฑฺฒโร (น้อยวัน), “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๑.

^{๑๖๒} พระอุบล กตปุญฺโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, *วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐.

มาเป็นพื้นฐานที่จะทำให้สังคมเกิดสงบสุข โดยปกติถือว่าศีล ๕ เป็นหลักประพจน์พื้นฐานสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะครองชีวิตอยู่ในระดับใดๆ ถือเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานของบุคคลแต่ละคน ในฐานะที่เป็นมนุษย์

พระมหาสารวย ญาณสัโร (พินดอน) ได้ศึกษา วิจัยเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”^{๖๓} พบว่า ปัญหาและผลกระทบของสุราเมรัยและของเมา สิ่งเสพติด เป็นปัญหาที่มีผลกระทบมากที่สุดในสังคมไทยปัจจุบัน พระพุทธศาสนาสอนว่าสุราเมรัยและของเมานั้นเป็นสิ่งต้องห้าม โดยชี้ให้เห็นโทษว่าสุราและสิ่งเสพติดเป็นพิษร้ายแก่สังคมทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต

พระอธิการอุทิศ โกวิท (ตาตะมิ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาหลักสติสัมปชัญญะในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ : เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนากาวนา ๗ เดือน”^{๖๔} พบว่า การปฏิบัติวิปัสสนากาวนา คือ การปฏิบัติตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ซึ่งถูกต้องสอดคล้องกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท มี ๔ หมวด คือ ๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐานที่ผู้ศึกษาวิจัยเฉพาะหมวดของสติสัมปชัญญะ ๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานและ ๔) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน โดยมีอารมณ์เป็นปรมัตถ์ เป็นภูมิของวิปัสสนามี ๖ ประการ คือจันท์ ๕ आयตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อินทรีย์ ๒๒ อริยสัจ ๔ และปฏิจตุสมุปบาท ๑๒ โดยสรุปย่อ คือ รูปและนาม

อธิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล ได้ศึกษาปัญหาพิเศษเรื่อง “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง กรุงเทพมหานคร”^{๖๕} ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีการรักษาศีลข้อ ๑ เว้นจากการฆ่าสัตว์ ศีลข้อ ๒ เว้นจากการลักทรัพย์ ศีลข้อ ๓ เว้นจากการประพฤตินอกใจ และศีลข้อ ๕ เว้นจากการดื่มสุราเมรัยในระดับมากที่สุด ส่วนการรักษาศีลข้อ ๔ เว้นจากการพูดปดอยู่ในระดับมาก โดยพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ และระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นคือ อายุ สถานภาพ สมรส อาชีพ รายได้ ไม่มีความสัมพันธ์กับการรักษาศีลห้า

^{๖๓} พระมหาสารวย ญาณสัโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้าบทคัดย่อ.

^{๖๔} พระอธิการอุทิศ โกวิท (ตาตะมิ), “ศึกษาหลักสติสัมปชัญญะ ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนากาวนา ๗ เดือน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑), หน้า ๑

^{๖๕} อธิษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล, “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวงกรุงเทพมหานคร” ปัญหาพิเศษ, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘, หน้า ๑๑๕.

จินดา อ่ำเอี่ยม^{๑๖๖} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา” พบว่า ชุมชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือต่างพื้นที่ก็ได้ แต่กลุ่มบุคคลเหล่านั้น จะต้องมีความสนใจร่วมกัน มีความสัมพันธ์กัน มีการกระทำระหว่างกัน มีความรู้สึก มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดประสานสอดคล้องกลมกลืน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันตั้งแต่ระดับครอบครัว เครือญาติ กลุ่ม ในชุมชน และมีการดำรงรักษา มรดกทางวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีถ่ายทอดไปยังบุตรหลาน

นางวิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน^{๑๖๗} ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลใน อำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” ในภาพรวมพบว่า ผู้บริหารและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยให้ความสำคัญต่อศีล ข้อ ๓ และ ๒ อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมาศีลข้อ ๔ และข้อที่ ๑ จากการวิเคราะห์ปัญหาและแนวทางแก้ไขพบว่า ปัญหาการนำศีลข้อ ๑ ไม่มีทางเลือกในการเลี้ยงชีพ จึงมีการฆ่าสัตว์นำมาทำอาหารเลี้ยงชีพ ปัญหาของศีลข้อที่ ๒ คือ ความยากจนหาทางเอาตัวรอดจึงทำผิด แก้ด้วยการให้ขังเกล้าจิตใจแต่ด้วยเด็กด้วยการใช้ธรรมะ ปัญหาของศีล ข้อที่ ๓ คือการขาดจิตสำนึกไม่รู้จักพอ ทางแก้คือปลูกจิตสำนึก ให้นึกถึงปัญหาที่จะตามมา ปัญหาของศีลข้อที่ ๔ คือพูดเท็จเพื่อเอาตัวรอดจนเป็นนิสัย แก้ด้วยการเข้มงวดทางวัฒนธรรมด้านภาษา และข้อที่ ๕ คือการดื่มสุราในงานเทศกาลงานต่าง ๆ ทำให้ขาดสติ แก้ด้วยการรณรงค์ให้รู้จักพิษภัยของสุรา

กล่าวโดยสรุป ความรู้สึกและความเข้าใจในหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังกล่าวมานี้ จะทำให้พุทธศาสนิกชนได้เห็นเนื้อหาของศีลธรรมชัดเจนขึ้น เพราะโดยปกติแล้ว ถ้าไม่ทำความเข้าใจกันให้ดีแล้ว ย่อมชี้ไม่ชัดว่าอะไรเป็นศีล อะไรคือธรรม และแตกต่างกันอย่างไร คนที่ร้องโทษว่า คนอื่นเป็นผู้ไม่มีศีลธรรมนั้น ถ้าให้อธิบายว่า ศีลธรรม คืออะไร ก็คงจะตอบลำบาก เพราะไปสนใจในคำว่า ศีลธรรม ต่อเมื่อมีความทุกข์เกิดความเดือดร้อนขึ้นมาแล้วเท่านั้น ถ้าได้ช่วยกันทำความเข้าใจและเผยแพร่ความหมายที่ถูกต้อง อย่างน้อยก็จะทำให้มีความเห็นออกเห็นใจคนอื่น ไม่คิดที่จะเอาแต่ได้ฝ่ายเดียว ผู้ที่จะรู้สึกถึงคุณค่าของศีลธรรม โดยเฉพาะเบญจกัลยาณธรรม นั้น ถ้ายังเป็นฝ่ายที่ได้เปรียบอยู่ ก็ยังมองไม่เห็นความสำคัญมากนัก แต่ถ้าเมื่อใดตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ

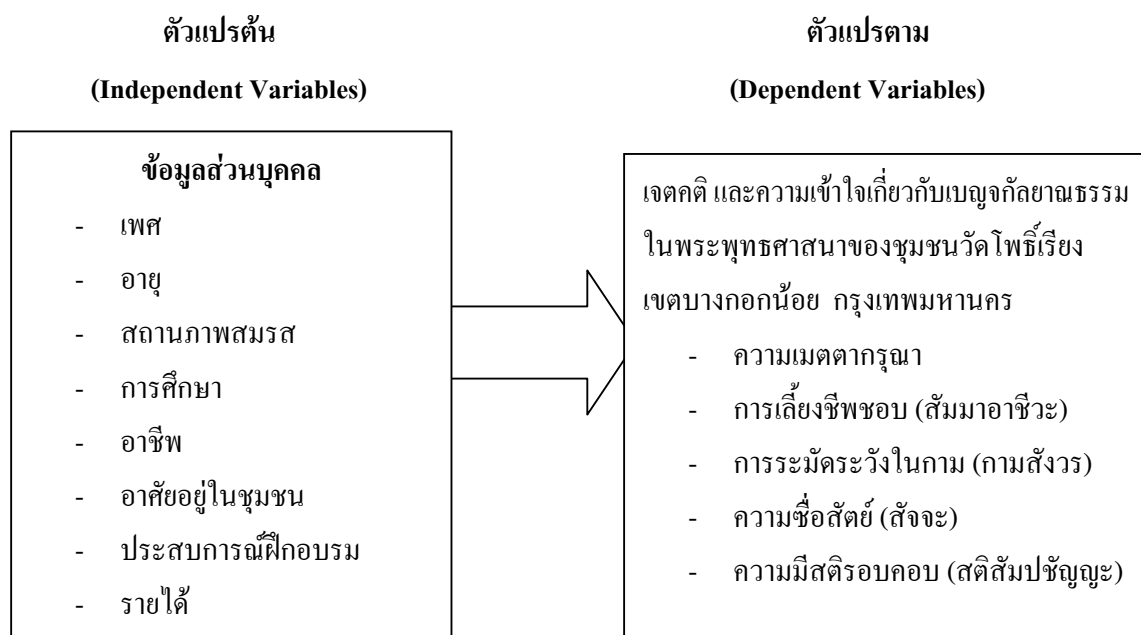
^{๑๖๖} จินดา อ่ำเอี่ยม, “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา”, **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘), หน้า ๖.

^{๑๖๗} วิไลพร อุ้นเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

ถูกเบียดเบียน ถูกข่มเหงรังแก ถูกลักขื้อ ล่อลวง เป็นต้น เมื่อนั้นจะวิ่งวุ่นเรียกร้องหาศีลธรรม หาความยุติธรรมอยู่สับสน ตัวอย่างง่าย ๆ กล่าวคือ เมื่อเวลาไปล่าสัตว์ ถือว่าเป็นเกมกีฬาหรือความสนุก รู้สึกตื่นเต้นคึกคัก แต่เมื่อมีคนมาทำร้ายไม่ต้องถึงกับเอาปืนมาไลยิง หรือทำร้าย เพียงแค่การเอาก้อนอิฐขว้างหลังคาบ้าน ก็จะมีความรู้สึกว่า ต้องการให้ผู้อื่นอยู่ในศีลธรรมขึ้นมาในทันที เพราะฉะนั้น จึงสมควรยินดีที่พระพุทธองค์ทรงมีพระพุทธบัญญัติ เบญจกัลยาณธรรม เพื่อให้ทุกฝ่ายในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างผาสุก ไม่รังแก ข่มเหง หลอกลวง เบียดเบียนกัน ให้มีความเมตตา กรุณาต่อกันนั้น เป็นการสอนให้พุทธบริษัทมองอย่างรอบคอบ ไม่ให้มองเพียงด้านเดียว ให้มองอย่างกว้างขวางในหลายแง่มุมมากยิ่งขึ้น เป็นการช่วยส่งเสริมหลักศีลธรรม ที่ให้เอาใจเขามาใส่ใจเรา หรือการรู้จักคิดถึงความรู้สึกของผู้อื่นบ้าง ก็จะทำให้ผู้คนในสังคม หรือในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างสงบสุข เกิดสันติสุขที่ร่มเย็นอย่างยั่งยืนได้ร่มเงาพระพุทธศาสนาสืบต่อไป

๒.๕ กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังแผนภาพที่ ๒.๑

แผนภาพที่ ๒.๑ แสดงกรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” ผู้วิจัยได้วิจัยตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

วิธีการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

๓.๒ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๕๓ คน จากประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง จำนวน ๕๐๐ หลังคาเรือน ๓๐๐ กว่าครอบครัว ประชากรประมาณ ๕,๐๐๐ กว่าคน^{๖๖}

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยการเปิดตาราง กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างของ เครซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง

^{๖๖} สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร, [ออนไลน์]. แหล่งที่มา

จำนวน ๓๕๗ คน และเพื่อป้องกันการเก็บข้อมูลได้ไม่สมบูรณ์ ผู้วิจัยได้เก็บเพิ่มเติมอีก จำนวน ๒๐ คน รวมเป็นกลุ่มตัวอย่าง ที่ใช้ทั้งหมด ๓๗๗ คน

วิธีสุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรชุมชน วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ได้กลุ่มประชากรตัวอย่างทั้งหมด จำนวน ๓๗๗ คน

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม (Questionnaires) ซึ่งสร้างขึ้นเอง โดยศึกษาจาก เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดกรอบให้ครอบคลุม วัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ อาศัยอยู่ในชุมชนวัดโพธิ์เรียงกี่ปี ประสบการณ์ ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (พึงบรยายธรรม) และรายได้เฉลี่ย ซึ่งมีลักษณะการถามเป็นแบบ ปลายปิดมีคำตอบ ให้เลือก (Check List) จำนวน ๘ ข้อ

ตอนที่ ๒ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครประกอบด้วย ๑.ด้านเมตตา กรุณา ๒. ด้านสัมมาอาชีวะ ๓. ด้านกามสังวร ๔. ด้านสัจจะ และ ๕. ด้านสติสัมปชัญญะ

โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีเจตคติกับข้อความนี้ในระดับ มากที่สุด
- ๔ หมายถึง มีเจตคติกับข้อความนี้ในระดับ มาด
- ๓ หมายถึง มีเจตคติกับข้อความนี้ในระดับ ปานกลาง
- ๒ หมายถึง มีเจตคติกับข้อความนี้ในระดับ น้อย
- ๑ หมายถึง มีเจตคติกับข้อความนี้ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๓ เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ๑ .ด้านเมตตากรุณา ๒.ด้านสัมมาอาชีวะ ๓. ด้านกามสังวร ๔. ด้านสัจจะ ๕. ด้านสติสัมปชัญญะ

โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ๕ ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ดังนี้

- ๕ หมายถึง มีความเข้าใจกับข้อความนี้ในระดับ มากที่สุด
 ๔ หมายถึง มีความเข้าใจกับข้อความนี้ในระดับ มาก
 ๓ หมายถึง มีความเข้าใจกับข้อความนี้ในระดับ ปานกลาง
 ๒ หมายถึง มีความเข้าใจกับข้อความนี้ในระดับ น้อย
 ๑ หมายถึง มีความเข้าใจกับข้อความนี้ในระดับ น้อยที่สุด

ตอนที่ ๔ แบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นคำถามปลายเปิด (Open Ended Question) เพื่อให้ผู้ตอบได้แสดงความคิดเห็นปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะของตนตามเจตคติและความเข้าใจได้อย่างอิสระ โดยแบ่งเป็น

๔.๑ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

๔.๒ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

๓.๔ การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

๓.๔.๑ หากความเที่ยงตรง (Validity) ตามเนื้อหา โดยนำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จแล้วเสนอประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์เพื่อขอความเห็นชอบ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้อง เที่ยงตรงและครอบคลุมตามเนื้อหาที่ต้องการศึกษาตามวัตถุประสงค์ แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องของคำถาม (Index of Item Objective Congruence : IOC) ได้ค่าดัชนีความสอดคล้องมากกว่า ๐.๕ ทุกข้อ

สำหรับผู้เชี่ยวชาญที่ตรวจสอบความเที่ยงตรงของแบบสอบถามจำนวน ๕ ท่าน ประกอบด้วย

๑) ดร. ประมูล สารพันธ์ พธ.บ.(พุทธศาสตรบัณฑิต) ครุศาสตร์ M.Ed. (Education) Measurement and Evaluation in Education M.S.University of baroda India Ph.D (Education) Doctor of Philosophy M.S. university of Baroda India ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒) ผศ.ดร.มนตรี สืบด้วง ป.ธ. ๙, พธ.บ., พธ.ด. (พระพุทธศาสนา) อาจารย์ประจำภาควิชาปรัชญา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๓) ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน ผู้ช่วยคณบดีฝ่ายนโยบายและแผนคณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

๔) ดร. ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาและสังคม คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรมสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง

๕) ผศ. ดร. เรียงชัย หมีนชนะ ป.ธ.๗, พธ.บ.(ครุศาสตร์) M.Ed., Ph.D.(Psy) ตำแหน่งหัวหน้าศูนย์การศึกษามหาบัณฑิต ม.ราชภัฏสวนสุนันทา - อาจารย์พิเศษ พธ.บ.(มานุษยสังเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔.๔.๒ หาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับประชากรชุมชน ซอยตรอกไผ่ จำนวน ๒๐ คน เพื่อการหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) หรือค่าของความเชื่อมั่นตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) ได้ค่าสัมประสิทธิ์หรือค่าความเชื่อมั่น = ๐.๘๕

๔.๔.๓ นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอต่อคณะกรรมการผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์ เพื่อขอความเห็นชอบ และจัดพิมพ์ให้เป็นแบบสอบถามที่สมบูรณ์สำหรับใช้จริงต่อไป

๓.๕ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจริงกับประชากรกลุ่มเป้าหมาย โดยขอหนังสือรับรองจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความร่วมมือไปยัง นายรินทร์ เป็นประเสริฐ ประธานชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เพื่อขอความอนุเคราะห์อนุญาตให้ทำการแจกแบบสอบถามและเก็บรวบรวมข้อมูล จำนวนแบบสอบถามจำนวน ๓๕๗ ชุด ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปเก็บข้อมูลด้วยตนเอง เมื่อได้รับคืนแบบสอบถามทั้งหมด ตรวจสอบความสมบูรณ์แล้วจึงนำข้อมูลบันทึกลงในคอมพิวเตอร์ ด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป เพื่อประมวลผลต่อไป

๓.๖ การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล

การวิเคราะห์ข้อมูลและประมวลผล ผู้วิจัยได้บันทึกข้อมูล โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติคำนวณหาค่าสถิติ ต่าง ๆ ดังนี้

๓.๖.๑ ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพทั่วไป ของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ โดยการหาค่าความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอในรูปแบบของการพรรณนาข้อมูลประกอบด้วยตาราง

๓.๖.๒ ข้อมูลเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test)

๓.๖.๓ ข้อมูลความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean)

และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร วิเคราะห์ โดยการทดสอบค่าที (t-test)

๓.๖.๔ เปรียบเทียบเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาครธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร วิเคราะห์ โดยการทดสอบที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance) และในกรณีที่พบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยตั้งแต่ ๓ กลุ่มขึ้นไป ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference : LSD)

๓.๖.๕ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัณฑ์ชาครธรรมของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์ โดยการเขียนความเรียง และจัดกลุ่ม

๓.๖.๖ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัณฑ์ชาครธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่ได้จากแบบสอบถามวิเคราะห์ โดยการเขียนความเรียง และจัดกลุ่ม

๓.๖.๗ เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยเกี่ยวกับเจตคติต่อหลักเบญจกัณฑ์ชาครธรรม และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาครธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ตามหลักอิทธิบาท ๔ มีดังนี้^{๖๕}

ช่วงค่าเฉลี่ย	การแปลความหมาย
๔.๒๑ – ๕.๐๐	มีเจตคติอยู่ในระดับมากที่สุด/มีความเข้าใจอยู่ในระดับมากที่สุด
๓.๔๑ – ๔.๒๐	มีเจตคติอยู่ในระดับมาก/มีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก
๒.๖๑ – ๓.๔๐	มีเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง/มีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง
๑.๘๑ – ๒.๖๐	มีเจตคติอยู่ในระดับน้อย/มีความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย
๑.๐๐ – ๑.๗๙	มีเจตคติอยู่ในระดับน้อยที่สุด/มีความเข้าใจอยู่ในระดับน้อยที่สุด

๓.๗ สถิติที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป ดังนี้

๑. ค่าร้อยละ (Percentage)
๒. ค่าเฉลี่ย (Mean)
๓. ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

^{๖๕}ชูศรี วงศ์รัตนะ, เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต, ๒๕๔๑), หน้า ๗๕.

๔. การทดสอบ (t-test)
๕. การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One way analysis of variance)
๖. ค่าเฉลี่ยรายคู่

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “เจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร” ใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม (questionnaire) จำนวนทั้งสิ้น ๓๕๗ ชุด จากนั้นผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เป็น ๕ ตอน ดังนี้

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๒ ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๓ ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในการสื่อความหมายตรงกัน ผู้วิจัยจึงได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

n	หมายถึง	จำนวนกลุ่มตัวอย่าง
\bar{x}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่าง
S.D.	หมายถึง	ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

t	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ๒ ตัวแปร (t - distribution)
F	หมายถึง	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาความแตกต่างของค่าเฉลี่ย มากกว่า ๒ ตัวแปร (F - distribution)
p-value	หมายถึง	ค่าความน่าจะเป็น (Probability)
df	หมายถึง	ระดับชั้นแห่งความอิสระ (Degree of Freedom)
SS	หมายถึง	ค่าผลรวมของคะแนนเบี่ยงเบนแต่ละตัว ยกกำลังสอง (Sum of Squares)
MS	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยของความแปรปรวน ยกกำลังสอง (Mean Squares)
*	หมายถึง	ค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ตอนที่ ๑ สถานภาพทั่วไปของชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์สถานภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ/สมรส การศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง(ปี) และรายได้เฉลี่ย/เดือน รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๑-๔.๘

ตารางที่ ๔.๑ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ

เพศ	จำนวน	ร้อยละ
หญิง	๑๘๑	๕๐.๖๐
ชาย	๑๗๖	๔๙.๓๐
รวม	๓๕๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๑ พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๖๐ รองลงมาเพศชาย จำนวน ๑๗๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙.๓๐

ตารางที่ ๔.๒ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอายุ

อายุ	จำนวน	ร้อยละ
๑๕-๑๙ ปี	๑๑๕	๓๓.๓๓
๒๐ - ๕๙ ปี	๑๑๔	๓๑.๕๓
๖๐ ปีขึ้นไป	๑๒๔	๓๕.๑๔
รวม	๓๕๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๒ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๓ คน ส่วนใหญ่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๑๔ รองลงมา อายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี จำนวน ๑๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๓๓ และอายุระหว่าง ๒๐ - ๕๙ ปี จำนวน ๑๑๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๕๓

ตารางที่ ๔.๓ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสถานภาพ/สมรส

สถานภาพ/สมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	๑๖๓	๔๕.๖๖
สมรส	๑๔๓	๔๑.๑๘
หย่าร้าง	๔๗	๑๓.๑๖
รวม	๓๕๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๓ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๖ รองลงมา มีสถานภาพสมรส จำนวน ๑๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๑๘ และมีสถานภาพหย่าร้าง จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑๖

ตารางที่ ๔.๔ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ประถม - มัธยมศึกษา	๑๕๑	๕๓.๕๐
ปวส.- อนุปริญญา	๘๔	๒๓.๕๓
ปริญญาตรี	๗๒	๒๐.๑๗
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๑๐	๒.๘๐
รวม	๓๕๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๔ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๐ รองลงมา มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา จำนวน ๘๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๕๓ การศึกษาปริญญาตรี จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑๗ และอื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก) จำนวน ๑๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๒.๘๐

ตารางที่ ๔.๕ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	จำนวน	ร้อยละ
รับจ้าง	๑๓๑	๓๖.๖๕
ค้าขาย	๗๒	๒๐.๑๗
นักเรียน - นักศึกษา	๗๐	๑๙.๖๑

ข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ	๔๕	๑๓.๗๓
อื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน พนักงานบริษัท)	๓๕	๙.๘๐
รวม	๓๕๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๕ รองลงมา มีอาชีพค้าขาย จำนวน ๗๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๐.๑๗ อาชีพพนักงานเรียน - นักศึกษา จำนวน ๓๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๕.๖๑ อาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๓ และมีอาชีพอื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน ครูอัตราจ้าง ธุรกิจส่วนตัว พนักงานบริษัท) จำนวน ๓๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๙.๘๐

ตารางที่ ๔.๖ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (พึงบรรยายธรรม)

ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (พึงบรรยายธรรม)	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	๒๐๐	๕๖.๐๒
เคย	๑๕๗	๔๓.๙๘
รวม	๓๕๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๖ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (พึงบรรยายธรรม) จำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๒ รองลงมา เคยมีประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (พึงบรรยายธรรม) จำนวน ๑๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๓.๙๘

ตารางที่ ๔.๗ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวมุขณวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียง	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๑๖๘	๔๗.๐๖
๑๑ - ๒๐ ปี	๑๑๒	๓๑.๓๗
๒๑ - ๓๐ ปี	๒๕	๗.๑๒
๓๑ - ๔๐ ปี	๓๗	๑๐.๓๗
มากกว่า ๔๐ ปี	๑๑	๓.๐๘
รวม	๓๕๓	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๗ พบว่า ชาวมุขณวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๓ คน ส่วนใหญ่อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียงต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐๖ รองลงมา อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียงระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี จำนวน ๑๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑.๓๗ อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียงระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๓๗ อาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียงระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี จำนวน ๒๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๗.๑๒ และอาศัยในมุขณวัดโพธิ์เรียงมากกว่า ๔๐ปี จำนวน ๑๑ คนคิดเป็นร้อยละ ๓.๐๘

ตารางที่ ๔.๘ จำนวนและร้อยละ สถานภาพทั่วไปของชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	จำนวน	ร้อยละ
ต่ำกว่า ๓, ๐๐๐ บาท/เดือน	๕๘	๑๖.๒๕
๓, ๐๐๑ - ๖, ๐๐๐ บาท/เดือน	๖๖	๑๘.๔๕
๖, ๐๐๑ - ๙, ๐๐๐ บาท/เดือน	๙๘	๒๗.๔๕
๙, ๐๐๑ - ๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน	๘๘	๒๔.๖๕
๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป	๔๗	๑๓.๑๖
รวม	๓๕๗	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๘ พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน ส่วนใหญ่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖, ๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๙๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๔๕ รองลงมา รายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๔.๖๕ รายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓, ๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๖๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๕ รายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓, ๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๒๕ และรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป จำนวน ๔๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๑๖

ตอนที่ ๒ ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมประกอบด้วย ด้านเมตตา กรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะ รายละเอียดดังแสดง ในตารางที่ ๔.๕ - ๔.๑๔

ตารางที่ ๔.๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม จำแนกรายด้าน

ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. ด้านเมตตา กรุณา	๓.๔๓	๐.๕๗	มาก
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	๒.๘๓	๐.๖๐	ปานกลาง
๓. ด้านกามสังวร	๓.๓๓	๐.๕๑	ปานกลาง
๔. ด้านสัจจะ	๒.๔๕	๐.๕๒	น้อย
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก
รวม	๓.๑๓	๐.๓๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๕ พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมโดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๒.๔๕$) ได้แก่ ด้านสัจจะ รองลงมา อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓ - ๓.๓๓$) ได้แก่ ด้านสัมมาอาชีวะ และด้านกามสังวร สำหรับด้านที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๐ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาณธรรม
ด้านเมตตากรุณา จำแนกรายข้อ

ด้านเมตตากรุณา	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. การค้าสุนัขข้ามชาติ เพื่อนำไปบริโภคนั้น ถือว่าเป็นเรื่องปกติ	๓.๕๔	๑.๓๐	น้อย
๒. การทำบุญด้วยเงินมากๆ จะทำให้ได้บุญมาก ตามไปด้วย	๓.๓๑	๑.๑๕	ปานกลาง
๓. ศาสนาพุทธสอนให้ไม่เบียดเบียน กรุณาก็คือช่วยสงเคราะห์	๓.๘๓	๐.๘๘	มาก
๔. ท่านจะไม่สงสารและไม่ให้ทานกับคนขอทาน ที่แกล้งทำเป็นพิการ	๒.๔๘	๑.๒๒	มาก
๕. ท่านคิดว่า เมตตาและกรุณานั้นมีอยู่ในใจ ชาวพุทธทุกคน เพียงแต่มีมากหรือน้อย	๓.๘๗	๐.๘๕	มาก
รวม	๓.๔๓	๐.๕๗	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๐ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาณธรรมด้านเมตตากรุณา โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๔๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาณธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๓.๕๔$) ได้แก่ การค้าสุนัขข้ามชาติ เพื่อนำไปบริโภคนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติ สำหรับส่วนที่เหลืออยู่ระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๑$) ได้แก่ การทำบุญด้วยเงินมากๆ จะทำให้ได้บุญมากตามไปด้วย สำหรับข้อที่เหลือ มีเจตคติอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๑ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม
ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกรายข้อ

ด้านสัมมาอาชีวะ	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. การพนัน เช่น การเล่นหวยเป็นทางแห่งความเลื่อม	๑.๕๘	๐.๕๖	มาก
๒. การฆ่าสัตว์เป็นอาชีพแล้วแบ่งส่วนกุศลไปให้สัตว์นั้น ถือว่าได้ลบล้างบาปแล้ว	๒.๕๑	๑.๓๐	ปานกลาง
๓. การทำการค้าที่ไม่เอาไรต์เอาเปรียบผู้อื่นก็ถือว่า ประกอบสัมมาอาชีวะ	๓.๘๐	๐.๕๕	มาก
๔. ท่านคิดว่า การทำการค้านั้น ก็เพื่อต้องการจะทำ ให้ได้มีผลกำไรมาก ๆ	๒.๔๘	๑.๐๘	มาก
๕. การค้าที่เสี่ยงต่อกฎหมายจะทำให้รวยอย่างรวดเร็ว	๓.๐๐	๑.๓๒	ปานกลาง
รวม	๒.๘๓	๐.๖๐	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านสัมมาอาชีวะ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๕๑ - ๓.๐๐$) ได้แก่ การฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ แล้วแบ่งส่วนกุศลไปให้สัตว์นั้น ถือว่าได้ลบล้างบาปแล้ว และการค้าที่เสี่ยงต่อกฎหมายจะทำให้รวยอย่างรวดเร็ว สำหรับข้อที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๒ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม
ด้านกามสังวร จำแนกรายข้อ

ด้านกามสังวร	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. การเป็นคนเจ้าชู้ นั่นไม่ถือว่าผิดศีล	๓.๐๘	๑.๓๔	ปานกลาง
๒. การไม่สำรวมในกามนั้นเป็นสาเหตุให้เกิดการหย่าร้าง	๓.๖๘	๑.๑๐	มาก
๓. ท่านไม่เคยประพฤติผิดล่วงละเมิดทางเพศ	๓.๖๔	๑.๑๖	มาก
๔. การทำแท้ง เป็นการผิดกฎหมาย และเมื่อตายไปต้องตกนรก	๒.๐๘	๑.๑๐	มาก
๕. การซื่อสัตย์กับคู่ครองของตนจะทำให้ชีวิตราบรื่น อยู่กันอย่างสงบสุข	๔.๐๕	๑.๐๔	มาก
รวม	๓.๓๓	๐.๕๑	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๒ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านกามสังวรโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๐๘$) ได้แก่ การเป็นคนเจ้าชู้ นั่นไม่ถือว่าผิดศีล สำหรับข้อที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๓ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม
ด้านสัจจะ จำแนกรายข้อ

ด้านสัจจะ	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. การที่พูดแต่ความจริงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คน ในครอบครัวและชุมชน	๔.๑๘	๐.๘๒	มาก
๒. กล่าวเรื่องไม่จริงแต่มีคนเชื่อถือว่าทำบาป	๒.๓๕	๑.๐๕	มาก
๓. การพูดใส่ร้าย การนินทา เป็นการทำให้เกิดความ แตกแยกในชุมชน	๑.๕๑	๐.๕๑	มาก
๔. การโทรศัพท์ไปหลอก ชูว่า วางระเบิดไว้ที่นั่นที่นั่น เป็นบาปและผิดกฎหมาย	๑.๕๗	๐.๘๖	มาก
๕. ท่านรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นคนในชุมชน พูดโกหกกัน	๑.๕๗	๐.๘๓	มาก
รวม	๒.๔๕	๐.๕๒	น้อย

จากตารางที่ ๔.๑๓ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านสัจจะ โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๒.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมากในทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๑๔ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรม
ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกรายข้อ

ด้านสติสัมปชัญญะ	\bar{x}	S.D.	ระดับเจตคติ
๑. การดื่มสุราเล็กน้อยเพื่อเข้าสังคมนั้นเป็นเรื่องปกติ ไม่ควรถือเป็นเรื่องใหญ่	๒.๕๑	๑.๑๒	มาก
๒. การติดสุรา สิ่งเสพติดนั้น เป็นความพ่ายแพ้ ต่อความไม่ดีและสิ่งไม่ดี	๓.๗๑	๑.๐๗	มาก
๓. การมีสติสัมปชัญญะอดกลั้นต่อสิ่งชั่วๆที่จะนำไปใน ทางที่เสื่อมเป็นกัถยาณธรรมข้อที่ ๕	๓.๗๑	๑.๐๔	มาก
๔. การห้ามขายสุราในวันสำคัญทางศาสนา ไม่ช่วยทำให้คนในชุมชนประพฤติดีขึ้น	๓.๘๘	๐.๕๕	มาก
๕. ท่านไม่สนับสนุนการดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติดทุกชนิด ในชุมชน	๔.๐๒	๐.๕๑	มาก
รวม	๓.๕๗	๐.๕๓	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๔ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมด้านสติสัมปชัญญะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๕๗$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมอยู่ในระดับมากในทุกข้อ

ตอนที่ ๓ ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผลการวิเคราะห์ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมประกอบด้วย ด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะ รายละเอียด ดังแสดงในตารางที่ ๔.๑๕ - ๔.๒๐

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม จำแนกรายด้าน

ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. ด้านเมตตากรุณา	๓.๒๕	๐.๓๔	ปานกลาง
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	๓.๓๔	๐.๖๒	ปานกลาง
๓. ด้านกามสังวร	๒.๕๒	๐.๕๓	ปานกลาง
๔. ด้านสัจจะ	๓.๗๒	๐.๔๕	มาก
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๔๕	๐.๗๑	มาก
รวม	๓.๓๕	๐.๓๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๔๕-๓.๗๒$) ได้แก่ ด้านสติสัมปชัญญะ และด้านสัจจะ สำหรับด้านที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง

ตารางที่ ๔.๑๖ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านเมตตากรุณา จำแนกรายข้อ

ด้านเมตตากรุณา	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. การละเลย ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อคนตกยาก ลำบาก เรียกว่า ขาดความเมตตากรุณา	๒.๑๔	๐.๕๖	มาก
๒. สามีภรรยาต้องมีความรัก ความเมตตากรุณา เป็นพื้นฐาน จึงจะอยู่ร่วมกันจนแก่เฒ่า	๔.๑๔	๐.๘๑	มาก
๓. การที่ชุมชนไม่สงบสุขนั้น เพราะขาดความมีเมตตา กรุณาต่อกัน	๒.๐๒	๐.๘๑	มาก
๔. ควรแผ่เมตตาต่อตนเองและผู้ใกล้ชิด แล้วจึงแผ่ไปยังผู้อื่นและสรรพสัตว์	๔.๐๖	๐.๗๗	มาก
๕. การไม่เบียดเบียนกันให้ความช่วยเหลือ สงเคราะห์กัน ก็ได้ชื่อว่ามีเมตตากรุณาแล้ว	๔.๐๗	๐.๘๔	มาก
รวม	๓.๒๕	๐.๓๔	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมด้านเมตตากรุณา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมอยู่ในระดับมากในทุกข้อ

ตารางที่ ๔.๑๗ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักเบญจกัณฑ์ชาตธรรม ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกรายข้อ

ด้านสัมมาอาชีวะ	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. การมีอาชีพขายเนื้อสัตว์ อารูธป็น มีด คาบ ยาฆ่าแมลง ทินเนอร์ ถือว่าเป็นอาชีพสุจริต	๒.๗๗	๑.๓๓	ปานกลาง
๒. การร่ำรวยจากการเล่นพนันไม่ทำให้มีความสุขที่แท้จริง	๒.๔๑	๑.๒๓	มาก
๓. การลักทรัพย์มารดา บิดา ญาติพี่น้อง ไม่ผิดศีล	๓.๕๑	๑.๔๔	น้อย
๔. การเก็บเงินได้ แล้วนำไปคืนเจ้าของ เป็นการกระทำ ที่ควรยกย่อง	๓.๕๗	๐.๘๕	มาก
๕. การไม่ลักทรัพย์ยอมทำให้เป็นที่ไว้วางใจของคนทั่วไป	๔.๐๖	๐.๗๕	มาก
รวม	๓.๓๔	๐.๖๒	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาตธรรมด้านสัมมาอาชีวะ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัณฑ์ชาตธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๓.๕๑$) ได้แก่ การลักทรัพย์มารดา บิดา ญาติพี่น้อง ไม่ผิดศีล รองลงมา ปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๗๗$) ได้แก่ การมีอาชีพขายเนื้อสัตว์ อารูธป็น มีด คาบ ยาฆ่าแมลง ทินเนอร์ ถือว่าเป็นอาชีพสุจริต สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๘ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักเบญจกัถยาณธรรม ด้านกามสังวร จำแนกรายข้อ

ด้านกามสังวร	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. การมีสัมพันธฉันท์สาว ถือเป็นการเรียนรู้กัน ก่อนแต่งงานไม่บาป	๓.๐๐	๑.๒๐	ปานกลาง
๒. การมีผู้มีกิ๊กคิดตรงที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู	๓.๓๕	๑.๒๕	ปานกลาง
๓. การยับยั้งชั่งใจก่อนมีเพศสัมพันธ์จะช่วยให้ปลอดภัย จากเอดส์และจะได้ไม่ผิดศีลธรรม	๓.๗๓	๑.๑๒	มาก
๔. การเที่ยวสนุกกลางคืน จะทำให้เดือดร้อน	๒.๒๔	๑.๐๘	มาก
๕. การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีความผิด ทั้งกฎหมายและศีลธรรม	๒.๓๑	๑.๐๒	มาก
รวม	๒.๕๒	๐.๕๓	ปานกลาง

จากตารางที่ ๔.๑๘ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมด้านกามสังวร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๐๐ - ๓.๓๕$) ได้แก่ การมีสัมพันธฉันท์สาว ถือเป็นการเรียนรู้กันก่อนแต่งงานไม่บาป และการมีผู้มีกิ๊กคิดตรงที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๑๕ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ
หลักเบญจกัถยานธรรม ด้านสัจจะ จำแนกรายข้อ

ด้านสัจจะ	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. การมีสัจจะ คือการเป็นคนพูดจริงทำจริง	๔.๑๕	๐.๗๕	มาก
๒. การพูดดี คิดดี ทำดี ย่อมได้รับการยกย่อง	๔.๑๗	๐.๗๔	มาก
๓. พูดปดเพื่อไม่ให้คนอื่นตื่นกลัววิตกกังวลถือว่าไม่บาป	๓.๕๒	๐.๕๖	มาก
๔. ความจริงใจทำได้ด้วยการไม่พูดปดกับผู้อื่น	๓.๕๔	๐.๗๗	มาก
๕. การโฆษณาเกินจริงในทีวีเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวง	๒.๘๓	๑.๒๔	ปานกลาง
รวม	๓.๗๒	๐.๔๕	มาก

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยานธรรมด้านสัจจะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยานธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) ได้แก่ การโฆษณาเกินจริงในทีวีเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวง สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

ตารางที่ ๔.๒๐ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกรายข้อ

ด้านสติสัมปชัญญะ	\bar{x}	S.D.	ระดับความเข้าใจ
๑. การดื่มเบียร์ สุรา ดื่มเพื่อช่วยให้ผ่อนคลาย โดยไม่ขาดสติถือว่าไม่ผิดศีล	๓.๑๕	๑.๒๕	ปานกลาง
๒. การดื่มสุราเล็กน้อยเพื่อเป็นยาไม่ผิดศีล	๓.๑๒	๑.๑๕	ปานกลาง
๓. เบียร์ เหล้า สิ่งเสพติด ทำให้ใจถึง ใจกล้า	๓.๒๐	๑.๓๕	ปานกลาง
๔. ดื่มสุราแม้เล็กน้อย ถือว่าผิดศีลร้ายแรง เพราะสามารถทำให้ผิดศีลข้ออื่นได้ทั้งหมด	๓.๕๗	๑.๑๘	มาก
๕. การมีสติสัมปชัญญะ ช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาด ในการทำงาน	๔.๑๗	๐.๘๕	มาก
รวม	๓.๔๕	๐.๗๑	มาก

จากตารางที่ ๔.๒๐ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกัถยาณธรรมด้านสติสัมปชัญญะโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๕๗ - ๔.๑๗$) ได้แก่ ดื่มสุราแม้เล็กน้อย ถือว่าผิดศีลร้ายแรง เพราะสามารถทำให้ผิดศีลข้ออื่นได้ทั้งหมด และการมีสติสัมปชัญญะช่วยไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการทำงาน สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง

ตอนที่ ๔ เปรียบเทียบระดับเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมของชาวมุขชน
วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

ผลการเปรียบเทียบเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมของมุขชน
วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพสมรส
การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่อาศัยประสบการณ์ฝึกอบรม รายได้เฉลี่ย ตามสมมติฐานที่ ๑-๘ ดังนี้
สมมติฐาน ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพทั่วไปต่างกัน
มีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน

๑.๑ เพศ กับเจตคติเกี่ยวกับกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๒๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมใน
พระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

เจตคติต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	เพศ				t	p-value
	ชาย		หญิง			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเมตตากรุณา	๓.๕๑	๐.๖๐	๓.๓๕	๐.๕๓	๒.๓๑๑*	๐.๐๐๓
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	๒.๕๐	๐.๕๘	๒.๓๓	๐.๖๑	๑.๕๕๑	๐.๐๕๒
๓. ด้านกามสังวร	๓.๓๑	๐.๕๐	๓.๓๖	๐.๕๑	-๐.๕๕๖	๐.๓๒๐
๔. ด้านตัจจะ	๒.๕๒	๐.๕๓	๒.๔๕	๐.๔๕	๑.๑๕๒	๐.๒๕๐
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๕๕	๐.๕๕	๓.๕๘	๐.๕๒	-๐.๔๓๓	๐.๖๖๕
รวม	๓.๑๖	๐.๓๐	๓.๑๐	๐.๓๑	๑.๖๘๘	๐.๐๕๒

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๑.๒ เพศ กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๒๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	เพศ				t	p-value
	ชาย		หญิง			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเมตตากรุณา	๓.๓๒	๐.๓๓	๓.๒๖	๐.๓๕	๑.๖๗๒	๐.๐๙๕
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	๓.๔๐	๐.๖๐	๓.๒๕	๐.๖๔	๑.๖๑๑	๐.๑๐๘
๓. ด้านกามสังวร	๒.๕๔	๐.๕๕	๒.๕๑	๐.๕๑	๐.๕๒๑	๐.๖๐๒
๔. ด้านตัจจะ	๓.๗๒	๐.๔๖	๓.๗๓	๐.๔๔	-๐.๑๖๒	๐.๘๗๑
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๔๖	๐.๗๑	๓.๔๓	๐.๗๐	๐.๓๕๓	๐.๖๕๕
รวม	๓.๓๗	๐.๓๐	๓.๓๒	๐.๓๔	๑.๒๖๖	๐.๒๐๖

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามเพศ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value > ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานรอง และยอมรับสมมติฐานหลัก จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกันในทุกข้อ

๒.๑ อายุ กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๒๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

เจตคติ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๕๑	๐.๗๖	๒.๓๔๒	๐.๐๕๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๑๔.๒๑	๐.๓๒		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๗๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๑๘	๐.๐๙	๐.๒๔๗	๐.๗๘๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๒๗.๒๙	๐.๓๖		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๑๖	๑.๐๘	๔.๒๙๗*	๐.๐๑๔
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๘๙.๑๖	๐.๒๕		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๓๒			
๔. ด้านสังขะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๔๕	๑.๒๓	๔.๗๐๐*	๐.๐๑๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๙๒.๔๐	๐.๒๖		
	รวม	๓๕๖	๙๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๖๑	๐.๓๐	๑.๐๖๖	๐.๓๔๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๐๐.๗๐	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๑๐๑.๓๐			

	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๑๐	๐.๐๕	๐.๕๑๘	๐.๕๕๖
รวม	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๓๒.๖๖	๐.๐๕		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๓๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านกามสังวร และด้านสัจจะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๒๔ - ๔.๒๕

ตารางที่ ๔.๒๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{x}	๑๕-๑๙ ปี	๒๐ - ๕๕ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๒๔	๓.๓๓	๓.๔๓
๑๕-๑๙ ปี	๓.๒๔	-	-๐.๐๕ (๐.๑๕๕)	-๐.๑๙* (๐.๐๐๔)
๒๐ - ๕๕ ปี	๓.๓๓		-	-๐.๑๐ (๐.๑๔๒)
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๔๓			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอายุ

เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสังขะ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{x}	๑๕-๑๙ ปี	๒๐ - ๕๙ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๒.๖๐	๒.๔๔	๒.๔๒
๑๕-๑๙ ปี	๒.๖๐	-	๐.๑๖* (๐.๐๑๕)	๐.๑๙* (๐.๐๐๕)
๒๐ - ๕๙ ปี	๒.๔๔		-	๐.๐๒ (๐.๓๓๕)
๖๐ ปีขึ้นไป	๒.๔๒			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสังขะ จำแนกตามอายุ เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสังขะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๕๙ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒.๒ อายุ กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๒๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากุณา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๑๐	๐.๐๕	๐.๔๑๕	๐.๖๖๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๔๐.๕๓	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๕.๐๔	๔.๕๒	๑๒.๔๐๖*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๒๘.๕๕	๐.๓๖		
	รวม	๓๕๖	๑๓๓.๕๙			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๐๒	๐.๐๑	๐.๐๔๓	๐.๕๕๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๕๕.๕๖	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๕๕.๕๘			
๔. ด้านสัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๓.๔๒	๑.๗๑	๘.๗๐๗*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๖๕.๕๐	๐.๒๐		
	รวม	๓๕๖	๖๘.๙๒			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๗.๐๒	๓.๕๑	๗.๒๕๕*	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๗๐.๒๕	๐.๔๘		
	รวม	๓๕๖	๑๗๗.๒๗			

	รวม	๓๕๖	๑๗๗.๒๓			
	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๔๓	๐.๒๑	๒.๐๕๒	๐.๑๓๐
รวม	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๓๖.๗๘	๐.๑๐		
	รวม	๓๕๖	๓๗.๒๑			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอายุ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๒๗ - ๔.๒๘

ตารางที่ ๔.๒๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{x}	๑๕-๑๙ ปี	๒๐ - ๕๙ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๕๕	๓.๑๖	๓.๓๐
๑๕-๑๙ ปี	๓.๕๕	-	๐.๓๙* (๐.๐๐๐)	๐.๒๕* (๐.๐๐๑)
๒๐ - ๕๙ ปี	๓.๑๖		-	-๐.๑๔ (๐.๐๗๕)
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๓๐			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอายุ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๒๐ - ๕๙ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{x}	๑๕-๑๙ ปี	๒๐ - ๕๙ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๖๑	๓.๗๑	๓.๘๔
๑๕-๑๙ ปี	๓.๖๑	-	-๐.๑๑ (๐.๐๖๑)	-๐.๒๔* (๐.๐๐๐)
๒๐ - ๕๙ ปี	๓.๗๑		-	-๐.๑๓* (๐.๐๒๗)
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๘๔			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามอายุ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี และ ๒๐ - ๕๙ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๒๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอายุ

อายุ	\bar{x}	๑๕-๑๙ ปี	๒๐ - ๕๙ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป
		๓.๕๘	๓.๕๒	๓.๒๖
๑๕-๑๙ ปี	๓.๕๘	-	๐.๐๖ (๐.๔๙๔)	๐.๓๒* (๐.๐๐๐)
๒๐ - ๕๙ ปี	๓.๕๒		-	๐.๒๖* (๐.๐๐๔)
๖๐ ปีขึ้นไป	๓.๒๖			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๒๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอายุ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี และ ๒๐ - ๕๙ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะมากกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๑ สถานภาพสมรส กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๓๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมใน
พระพุทธรูปศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส

เจตคติ ต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตาการุณา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๓.๑๖	๑.๕๘	๔.๕๗๓*	๐.๐๐๗
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๑๒.๕๖	๐.๓๒		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๗๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๕.๒๗	๒.๖๓	๗.๖๒๕*	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๒๒.๒๐	๐.๓๕		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๒	๓.๓๓	๑.๖๗	๖.๗๐๕*	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๘๗.๕๕	๐.๒๕		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๘๘			
๔. ด้านสังกะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๔๔	๐.๒๒	๐.๘๓๒	๐.๔๓๖
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๕๔.๔๑	๐.๒๗		
	รวม	๓๕๖	๕๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๕๕	๐.๒๘	๑.๖๗๖	๐.๑๙๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๕๔.๔๑	๐.๒๗		
	รวม	๓๕๖	๕๔.๘๕			

	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๐๐.๓๕	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๑๐๑.๓๐			
	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๓๑	๐.๖๖	๗.๔๐๐*	๐.๐๐๑
รวม	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๓๑.๔๔	๐.๐๕		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๗๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๓๑ - ๔.๓๔

ตารางที่ ๔.๓๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๕๐	๓.๔๑	๓.๒๑
โสด	๓.๕๐	-	๐.๐๕ (๐.๑๕๒)	๐.๒๕* (๐.๐๐๒)
สมรส	๓.๔๑		-	๐.๒๐* (๐.๐๓๕)
หย่าร้าง	๓.๒๑			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะจำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๒.๘๕	๒.๘๖	๒.๕๒
โสด	๒.๘๕	-	๐.๐๒ (๐.๗๓๕)	๐.๓๓* (๐.๐๐๐)
สมรส	๒.๘๖		-	๐.๓๕* (๐.๐๐๐)
หย่าร้าง	๒.๕๒			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสดและสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๒๘	๓.๔๔	๓.๑๗
โสด	๓.๒๘	-	-๐.๑๖* (๐.๐๐๖)	๐.๑๑ (๐.๑๖๖)
สมรส	๓.๔๔		-	๐.๒๗* (๐.๐๐๑)
หย่าร้าง	๓.๑๗			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพโสด และหย่าร้างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพสมรส	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๑๕	๓.๑๕	๒.๕๗
โสด	๓.๑๕	-	๐.๐๐ (๐.๕๓๔)	๐.๑๘* (๐.๐๐๐)
สมรส	๓.๑๕		-	๐.๑๘* (๐.๐๐๐)
หย่าร้าง	๒.๕๗			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓.๒ สถานภาพสมรส กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๓๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากฎา	ระหว่างกลุ่ม	๒	๐.๓๘	๐.๑๙	๑.๖๖๐	๐.๑๙๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๔๐.๒๕	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๗.๖๓	๓.๘๒	๑๐.๓๕๗*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๓๐.๔๐	๐.๓๗		
	รวม	๓๕๖	๑๓๘.๐๓			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๒๖	๑.๑๓	๔.๐๕๒*	๐.๐๑๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๕๗.๗๓	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๕๙.๙๙			
๔. ด้านตั้จะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๑.๑๓	๐.๕๖	๒.๗๘๓	๐.๐๖๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๗๑.๗๕	๐.๒๐		
	รวม	๓๕๖	๗๒.๘๘			

๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๒	๖.๒๒	๓.๑๑	๖.๔๔๑*	๐.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๑๗๑.๐๕	๐.๔๘		
	รวม	๓๕๖	๑๗๗.๒๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๒	๒.๐๓	๑.๐๑	๑๐.๒๐๔*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๔	๓๕.๑๘	๐.๑๐		
	รวม	๓๕๖	๓๗.๒๑			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามสถานภาพสมรส โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลักและยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๓๖ - ๔.๓๘

ตารางที่ ๔.๓๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ
จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๔๖	๓.๓๒	๓.๐๑
โสด	๓.๔๖	-	๐.๑๔*	๐.๔๕*
			(๐.๐๓๕)	(๐.๐๐๐)
สมรส	๓.๓๒		-	๐.๓๑*
				(๐.๐๐๒)

หย่าร้าง ๓.๐๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพสมรส และหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๒.๕๓	๒.๕๘	๒.๓๓
โสด	๒.๕๓	-	-๐.๐๕ (๐.๔๕๓)	๐.๒๑* (๐.๐๑๘)
สมรส	๒.๕๘		-	๐.๒๕* (๐.๐๐๕)
หย่าร้าง	๒.๓๓			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมใน

พระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๕๘	๓.๓๕	๓.๒๐
โสด	๓.๕๘	-	๐.๑๕* (๐.๐๑๕)	๐.๓๘* (๐.๐๐๑)
สมรส	๓.๓๕		-	๐.๑๕ (๐.๑๑๓)
หย่าร้าง	๓.๒๐			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพสมรส และหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๓๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส

สถานภาพ	\bar{x}	โสด	สมรส	หย่าร้าง
สมรส		๓.๓๕	๓.๓๕	๓.๑๖
โสด	๓.๓๕	-	๐.๐๔ (๐.๒๖๘)	๐.๒๓* (๐.๐๐๐)
สมรส	๓.๓๕		-	๐.๒๐* (๐.๐๐๐)
หย่าร้าง	๓.๑๖			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๓๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามสถานภาพสมรส เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๑ การศึกษา กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๔๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ในพระพุทธรศาสนา จำแนกตามการศึกษา

เจตคติ ต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากธรรมา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๑๑	๐.๗๐	๒.๑๘๒	๐.๐๕๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๑๑๓.๖๑	๐.๓๒		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๗๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๔.๒๔	๑.๔๑	๔.๐๔๘*	๐.๐๐๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๑๒๓.๒๒	๐.๓๕		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๓	๓.๓๑	๑.๑๐	๔.๔๓๒*	๐.๐๐๔
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๘๘.๐๑	๐.๒๕		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๓๒			
๔. ด้านตัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๕๑	๐.๑๗	๐.๖๓๘	๐.๕๕๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๙๔.๓๔	๐.๒๗		

	รวม	๓๕๖	๕๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๒.๕๕	๐.๘๕	๓.๐๔๑*	๐.๐๒๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๕๘.๓๕	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๑๐๑.๓๐			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๑.๐๐	๐.๓๓	๓.๖๕๑*	๐.๐๑๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๓๑.๗๖	๐.๐๕		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๗๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามการศึกษา โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๔๑ - ๔.๔๔

ตารางที่ ๔.๔๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม - มัธยมศึกษา	ปวส.- อนุปริญญา	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		๒.๕๐	๒.๖๔	๒.๘๘	๒.๘๘
ประถม - มัธยมศึกษา	๒.๕๐	-	๐.๒๖* (๐.๐๐๑)	๐.๐๒ (๐.๘๔๓)	๐.๐๒ (๐.๕๑๕)
ปวส.- อนุปริญญา	๒.๖๔		-	-๐.๒๕* (๐.๐๐๑)	-๐.๒๔ (๐.๐๐๑)

		(๐.๐๑๐)	(๐.๒๒๒)
ปริญญาตรี	๒.๘๘	-	๐.๐๐ (๐.๘๘๓)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๒.๘๘		-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า $p\text{-value} < ๐.๐๕$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา และปริญญาตรี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๓๐	๓.๒๕	๓.๔๖	๓.๗๐
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๓๐	-	๐.๐๕ (๐.๔๕๒)	-๐.๑๖* (๐.๐๑๕)	-๐.๔๐* (๐.๐๑๔)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๒๕		-	-๐.๒๑* (๐.๐๐๕)	-๐.๔๕* (๐.๐๐๘)
ปริญญาตรี	๓.๔๖			-	-๐.๒๔ (๐.๑๖๒)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ	๓.๗๐				-

ปริญญาโท เอก)

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาปริญญาตรี และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา และปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะจำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๖๔	๓.๔๓	๓.๕๔	๓.๕๔
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๖๔	-	๐.๒๑* (๐.๐๐๓)	๐.๐๕ (๐.๒๑๓)	๐.๑๐ (๐.๕๗๘)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๔๓		-	-๐.๑๒ (๐.๑๗๓)	-๐.๑๑ (๐.๕๒๕)
ปริญญาตรี	๓.๕๔			-	๐.๐๐ (๐.๕๘๐)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๕๔				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมใน

พระพุทธศาสนา ด้านสถิติสัมพัทธ์มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.-
อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ
เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๑๖	๓.๐๔	๓.๑๕	๓.๒๕
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๑๖	-	๐.๑๒* (๐.๐๐๓)	๐.๐๑ (๐.๘๒๔)	-๐.๐๙ (๐.๓๔๓)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๐๔		-	-๐.๑๑* (๐.๐๒๕)	-๐.๒๑* (๐.๐๓๘)
ปริญญาตรี	๓.๑๕			-	-๐.๑๐ (๐.๓๒๐)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๒๕				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม – มัธยมศึกษา ปริญญาตรี และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับ

เบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.-
อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔.๒ การศึกษา กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๔๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามการศึกษา

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๓	๐.๔๐	๐.๑๓	๑.๑๖๕	๐.๓๒๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๔๐.๒๓	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๗.๘๕	๒.๖๓	๗.๑๓๕*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๑๓๐.๑๔	๐.๓๗		
	รวม	๓๕๖	๑๓๗.๐๓			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๓	๔.๕๗	๑.๕๒	๕.๖๓๒*	๐.๐๐๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๕๕.๔๒	๐.๒๗		
	รวม	๓๕๖	๕๙.๙๙			
๔. ด้านตั้จจะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๓.๗๖	๑.๒๕	๖.๔๐๑*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๖๕.๑๕	๐.๒๐		
	รวม	๓๕๖	๖๘.๙๑			

๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๓	๔.๔๕	๑.๔๘	๓.๐๓๓*	๐.๐๒๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๑๗๒.๘๒	๐.๔๕		
	รวม	๓๕๖	๑๗๗.๒๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๓	๓.๐๑	๑.๐๐	๑๐.๓๔๐*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๓	๓๔.๒๐	๐.๑๐		
	รวม	๓๕๖	๓๗.๒๑			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามการศึกษา โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๔๖ - ๔.๕๐

ตารางที่ ๔.๔๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม - มัธยมศึกษา	ปวศ.- อนุปริญญา	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		๓.๔๕	๓.๑๐	๓.๒๕	๓.๕๘
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๔๕	-	๐.๓๕* (๐.๐๐๐)	๐.๑๖ (๐.๐๕๓)	-๐.๑๓ (๐.๕๒๔)

ปวส.- อนุปริญญา	๓.๑๐	-	-๐.๑๕ (๐.๐๕๖)	-๐.๔๘* (๐.๐๒๐)
ปริญญาตรี	๓.๒๕		-	-๐.๒๕ (๐.๑๖๐)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๕๘			-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม – มัธยมศึกษา และอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๐๒	๒.๗๖	๒.๕๑	๒.๖๔
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๐๒	-	๐.๒๕* (๐.๐๐๐)	๐.๑๐ (๐.๑๔๗)	๐.๓๘* (๐.๐๒๗)
ปวส.- อนุปริญญา	๒.๗๖		-	-๐.๑๕ (๐.๐๘๐)	๐.๑๒ (๐.๔๗๕)
ปริญญาตรี	๒.๕๑			-	๐.๒๗ (๐.๑๒๓)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ)	๒.๖๔				-

ปริญญาโท เอก)

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๘๐	๓.๕๕	๓.๗๓	๓.๖๔
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๘๐	-	๐.๒๕* (๐.๐๐๐)	๐.๐๗ (๐.๒๘๔)	๐.๑๖ (๐.๒๖๕)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๕๕		-	-๐.๑๕* (๐.๐๐๕)	-๐.๐๕ (๐.๕๓๓)
ปริญญาตรี	๓.๗๓			-	๐.๐๕ (๐.๕๓๒)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๖๔				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา และปริญญาตรี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ

เบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษา
ปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๔๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจ
เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๕๔	๓.๓๒	๓.๔๑	๓.๑๐
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๕๔	-	๐.๒๒* (๐.๐๑๕)	๐.๑๔ (๐.๑๖๑)	๐.๔๔ (๐.๐๕๓)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๓๒		-	-๐.๐๕ (๐.๔๒๕)	๐.๒๒ (๐.๓๕๕)
ปริญญาตรี	๓.๔๑			-	๐.๓๑ (๐.๑๕๗)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๑๐				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๔๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามการศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม – มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณ

ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัด โปธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.-
อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจ
เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามการศึกษา

การศึกษา	\bar{x}	ประถม -	ปวส.-	ปริญญาตรี	อื่นๆ
		มัธยมศึกษา	อนุปริญญา		
		๓.๔๒	๓.๒๐	๓.๓๒	๓.๒๘
ประถม - มัธยมศึกษา	๓.๔๒	-	๐.๒๒*	๐.๑๑*	๐.๑๕
			(๐.๐๐๐)	(๐.๐๑๔)	(๐.๑๔๗)
ปวส.- อนุปริญญา	๓.๒๐		-	-๐.๑๒*	-๐.๐๘
				(๐.๐๒๑)	(๐.๔๗๒)
ปริญญาตรี	๓.๓๒			-	๐.๐๔
					(๐.๖๕๕)
อื่นๆ (เรียนไม่จบ ปริญญาโท เอก)	๓.๒๘				-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's
Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตาม
การศึกษา เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัด โปธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย
กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม – มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาปริญญาตรี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑ อาชีพ กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๕๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ

เจตคติ ต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๘.๐๖	๒.๐๒	๖.๕๕๒	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๐๗.๖๖	๐.๓๑		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๗๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒.๔๐	๐.๖๐	๑.๖๘๕	๐.๑๕๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๒๕.๐๗	๐.๓๖		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๖.๐๒	๑.๕๑	๖.๒๑๑	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๘๕.๓๐	๐.๒๔		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๓๒			
๔. ด้านตัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๐.๗๑	๐.๑๘	๐.๖๖๘	๐.๖๑๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๔.๑๔	๐.๒๗		
	รวม	๓๕๖	๙๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๘๑	๐.๔๕	๑.๕๕๕	๐.๑๗๔
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๕.๕๐	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๑๐๑.๓๐			

	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๕๕	๐.๓๕	๔.๓๔๒	๐.๐๐๒
รวม	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๑.๒๑	๐.๐๕		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๗๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตา กรุณา ด้านกามสังวร และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๕๒ - ๔.๕๔

ตารางที่ ๔.๕๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - นักศึกษา	ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		๓.๖๐	๓.๔๑	๓.๒๔	๓.๓๗	๓.๗๒
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๖๐	-	๐.๑๕ (๐.๐๖๕)	๐.๓๖* (๐.๐๐๐)	๐.๒๓* (๐.๐๐๕)	-๐.๑๒ (๐.๒๕๕)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๔๑		-	๐.๑๗ (๐.๐๕๗)	๐.๐๕ (๐.๖๒๑)	-๐.๓๑* (๐.๐๑๒)
ค้าขาย	๓.๒๔			-	-๐.๑๒ (๐.๑๒๕)	-๐.๔๘* (๐.๐๐๐)
รับจ้าง	๓.๓๗				-	-๐.๓๕* (๐.๐๐๐)

(๐.๐๐๑)

อื่นๆ (เกษียณ

พ่อบ้าน แม่บ้าน ๓.๓๒

พนักงานบริษัท)

-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎาจำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ สรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียนนักศึกษา มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - ข้าราชการ-พนักงาน		ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		นักศึกษา	รัฐวิสาหกิจ			
		๓.๑๘	๓.๕๖	๓.๓๕	๓.๒๗	๓.๕๔
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๑๘	-	-๐.๓๘* (๐.๐๐๐)	-๐.๑๗* (๐.๐๔๔)	-๐.๐๙ (๐.๒๐๙)	-๐.๓๖* (๐.๐๐๑)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๕๖		-	๐.๒๑* (๐.๐๒๓)	๐.๒๘* (๐.๐๐๑)	๐.๐๒ (๐.๘๖๙)
ค้าขาย	๓.๓๕			-	๐.๐๘ (๐.๒๙๗)	-๐.๑๙ (๐.๐๖๒)
รับจ้าง	๓.๒๗				-	-๐.๒๗*

อื่นๆ (เกษียณ ๓.๕๔

พ่อบ้าน แม่บ้าน

พนักงานบริษัท)

-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า $p\text{-value} < ๐.๐๕$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงาน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ
เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - ข้าราชการ-พนักงาน นักศึกษา รัฐวิสาหกิจ		ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		๓.๑๕	๓.๒๑			
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๑๕	-	-0.๐๖ (๐.๒๘๐)	๐.๐๕ (๐.๐๘๓)	๐.๐๖ (๐.๑๔๓)	-0.๑๑ (๐.๐๖๕)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๒๑		-	๐.๑๕* (๐.๐๐๘)	๐.๑๒* (๐.๐๑๓)	-0.๐๕ (๐.๔๒๖)
ค้าขาย	๓.๐๖			-	-0.๐๒ (๐.๖๑๐)	-0.๒๐* (๐.๐๐๑)
รับจ้าง	๓.๐๕				-	-0.๑๘* (๐.๐๐๒)
อื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน ครูอัตราจ้าง ธุรกิจ ส่วนตัว พนักงาน บริษัท)	๓.๒๖					-

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย

กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๒ อาชีพ กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๕๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากฎา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๕๖	๐.๓๙	๓.๕๐๙*	๐.๐๐๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๙.๐๓	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒๑.๖๖	๕.๔๑	๑๖.๓๓๘*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๑๖.๓๘	๐.๓๓		
	รวม	๓๕๖	๑๓๘.๐๓			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒.๒๑	๐.๕๕	๑.๙๘๖	๐.๐๙๖
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๓.๓๘	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๙๕.๕๙			
๔. ด้านสังจา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๘๓	๐.๔๖	๒.๓๑๒	๐.๐๕๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๑.๐๕	๐.๒๐		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๘๘			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๖.๓๘	๑.๖๐	๓.๕๐๒*	๐.๐๐๘
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๓๐.๔๙	๐.๔๘		
	รวม	๓๕๖	๑๓๖.๘๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๓๖	๐.๘๔	๙.๙๐๒*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๓.๔๔	๐.๑๐		

รวม ๓๕๖ ๓๗.๒๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามอาชีพ โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรรณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๕๖ - ๔.๕๗

ตารางที่ ๔.๕๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรรณา จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน -	ข้าราชการ-พนักงาน	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		นักศึกษา	รัฐวิสาหกิจ			
		๓.๓๗	๓.๒๑	๓.๒๒	๓.๒๘	๓.๓๕
นักเรียน -	๓.๓๗	-	๐.๑๗*	๐.๑๕*	๐.๑๐*	-๐.๐๒
นักศึกษา			(๐.๐๐๘)	(๐.๐๐๗)	(๐.๐๔๘)	(๐.๗๓๒)
ข้าราชการ- พนักงาน	๓.๒๑		-	-๐.๐๑	-๐.๐๗	-๐.๑๕*
รัฐวิสาหกิจ				(๐.๘๒๐)	(๐.๒๒๓)	(๐.๐๑๒)
ค้าขาย	๓.๒๒			-	-๐.๐๕	-๐.๑๗*
					(๐.๒๖๕)	(๐.๐๑๓)
รับจ้าง	๓.๒๘				-	-๐.๑๒
						(๐.๐๖๔)
อื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน)	๓.๓๕					-

ครูอัตราจ้าง
ธุรกิจส่วนตัว
พนักงานบริษัท)

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ และค้าขาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับ

ความเข้าใจเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - ข้าราชการ-พนักงาน นักศึกษา รัฐวิสาหกิจ				
		ค้ายา	รับจ้าง	อื่นๆ		
		๓.๘๐	๓.๓๘	๓.๑๓	๓.๑๖	๓.๔๑
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๘๐	-	๐.๔๒*	๐.๖๔*	๐.๖๔*	๐.๓๙*
			(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๑)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๓๘		-	๐.๒๒*	๐.๒๒*	-๐.๐๓
				(๐.๐๔๒)	(๐.๐๒๑)	(๐.๘๒๓)
ค้ายา	๓.๑๓			-	๐.๐๑	-๐.๒๔*
					(๐.๙๔๐)	(๐.๐๔๐)
รับจ้าง	๓.๑๖				-	-๐.๒๕*
						(๐.๐๒๒)
อื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน)	๓.๔๑					-

ครูอัตราจ้าง ธุรกิจ
ส่วนตัว พนักงาน
บริษัท)

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า $p\text{-value} < ๐.๐๕$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - นักศึกษา	ข้าราชการ-พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	ค้าขาย	รับจ้าง	อื่นๆ
		๓.๗๒	๓.๓๗	๓.๔๖	๓.๓๖	๓.๓๕
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๗๒	-	๐.๓๕* (๐.๐๐๘)	๐.๒๖* (๐.๐๒๖)	๐.๓๖* (๐.๐๐๑)	๐.๓๖* (๐.๐๑๒)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๓๗		-	-๐.๐๘ (๐.๕๑๔)	๐.๐๒ (๐.๘๕๓)	๐.๐๒ (๐.๕๑๑)
ค้าขาย	๓.๔๖			-	๐.๑๐ (๐.๓๒๕)	๐.๑๐ (๐.๔๘๑)
รับจ้าง	๓.๓๖				-	๐.๐๐ (๐.๕๕๑)

อื่นๆ (เกษียณ

พ่อบ้าน แม่บ้าน ๓.๓๕

-

พนักงานบริษัท)

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๕๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามอาชีพ

อาชีพ	\bar{x}	นักเรียน - นักศึกษา ๓.๕๔	ข้าราชการ-พนักงาน รัฐวิสาหกิจ ๓.๓๒	ค้าขาย ๓.๒๕	รับจ้าง ๓.๒๗	อื่นๆ ๓.๓๕
นักเรียน - นักศึกษา	๓.๕๔	-	๐.๒๒* (๐.๐๐๐)	๐.๒๕* (๐.๐๐๐)	๐.๒๗* (๐.๐๐๐)	๐.๑๕* (๐.๐๒๑)
ข้าราชการ- พนักงาน รัฐวิสาหกิจ	๓.๓๒	-	-	๐.๐๓ (๐.๕๗๖)	๐.๐๕ (๐.๓๑๑)	-๐.๐๗ (๐.๒๕๗)
ค้าขาย	๓.๒๕	-	-	-	๐.๐๒ (๐.๖๕๑)	-๐.๑๐ (๐.๑๐๕)
รับจ้าง	๓.๒๗	-	-	-	-	-๐.๑๒* (๐.๐๓๖)
อื่นๆ (เกษียณ พ่อบ้าน แม่บ้าน พนักงานบริษัท)	๓.๓๕	-	-	-	-	-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๕๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ในพระพุทธรูป โดยรวม จำแนกตามอาชีพ เนื่องจากค่า $p\text{-value} < ๐.๐๕$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน-นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ในพระพุทธรูป โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ในพระพุทธรูป โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๖.๑ จำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๖๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธรศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

เจตคติ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๐.๕๒	๐.๒๓	๐.๓๐๕	๐.๕๘๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๑๔.๘๐	๐.๓๓		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๓๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๔.๖๐	๑.๑๕	๓.๒๕๖*	๐.๐๑๑
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๒๒.๘๖	๐.๓๕		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๖.๒๓	๑.๕๖	๖.๔๔๖*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๘๕.๐๕	๐.๒๔		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๒๘			
๔. ด้านสัจจะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒.๔๑	๐.๖๐	๒.๒๕๓	๐.๐๕๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๒.๔๔	๐.๒๖		
	รวม	๓๕๖	๙๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๖๒	๐.๙๐	๓.๒๕๕*	๐.๐๑๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๗.๖๕	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๑๐๑.๒๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๐๓	๐.๒๖	๒.๘๔๕*	๐.๐๒๔
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๑.๗๓	๐.๐๕		

รวม ๓๕๖ ๓๒.๓๕

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๖๑ - ๔.๖๔

ตารางที่ ๔.๖๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ

เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ เท่ากับ ๑๐ ปี	๑๑ - ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	มากกว่า ๔๐ ปี
		๒.๘๕	๒.๓๔	๓.๐๑	๒.๓๖	๓.๓๑
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๒.๘๕	-	๐.๑๑ (๐.๑๑๓)	-๐.๑๕ (๐.๑๕๔)	๐.๐๕ (๐.๔๐๑)	-๐.๔๖* (๐.๐๑๓)
๑๑ - ๒๐ ปี	๒.๓๔		-	-๐.๒๓* (๐.๐๓๐)	-๐.๐๒ (๐.๘๓๘)	-๐.๕๓* (๐.๐๐๒)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๐๑			-	๐.๒๔ (๐.๐๕๖)	-๐.๓๐ (๐.๑๔๕)
๓๑ - ๔๐ ปี	๒.๓๖				-	-๐.๕๕* (๐.๐๐๗)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๓๑					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี ระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี และระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ	๑๑ - ๒๐	๒๑ - ๓๐	๓๑ - ๔๐	มากกว่า
		เท่ากับ ๑๐ ปี	ปี	ปี	ปี	๔๐ ปี
		๓.๒๕	๓.๒๘	๓.๕๕	๓.๕๘	๓.๖๐
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๒๕	-	-๐.๐๓ (๐.๕๕๕)	-๐.๓๓* (๐.๐๐๑)	-๐.๓๓* (๐.๐๐๐)	-๐.๓๕* (๐.๐๒๔)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๒๘		-	-๐.๓๐* (๐.๐๐๓)	-๐.๒๕* (๐.๐๐๒)	-๐.๓๒* (๐.๐๔๓)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๕๕			-	๐.๐๑ (๐.๕๔๕)	-๐.๐๑ (๐.๕๓๓)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๕๘				-	-๐.๐๒ (๐.๘๕๘)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๖๐					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวรมากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ เท่ากับ ๑๐ ปี	๑๑ - ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	มากกว่า ๔๐ ปี
		๓.๖๑	๓.๔๔	๓.๓๕	๓.๕๕	๓.๓๕
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๖๑	-	๐.๑๘* (๐.๐๐๖)	-๐.๑๔ (๐.๑๘๘)	๐.๐๖ (๐.๕๒๓)	-๐.๑๓ (๐.๔๑๖)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๔๔		-	-๐.๓๒* (๐.๐๐๔)	-๐.๑๒ (๐.๒๔๘)	-๐.๓๑ (๐.๐๖๔)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๓๕			-	๐.๒๐ (๐.๑๒๖)	๐.๐๑ (๐.๙๓๓)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๕๕				-	-๐.๑๙ (๐.๒๘๔)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๓๕					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ เท่ากับ ๑๐ ปี	๑๑ - ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	มากกว่า ๔๐ ปี
		๓.๑๒	๓.๐๘	๓.๒๖	๓.๑๕	๓.๒๗
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๑๒	-	๐.๐๔ (๐.๒๔๔)	-๐.๑๘* (๐.๐๒๑)	-๐.๐๒ (๐.๖๘๐)	-๐.๑๕ (๐.๑๑๔)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๐๘		-	-๐.๑๘* (๐.๐๐๔)	-๐.๐๓ (๐.๒๕๓)	-๐.๑๕* (๐.๐๔๕)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๒๖			-	๐.๑๒ (๐.๑๑๕)	-๐.๐๑ (๐.๕๔๑)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๑๕				-	-๐.๑๓ (๐.๒๒๔)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๒๗					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับ

เบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๖.๒ จำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๖๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากรุณา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๑๕	๐.๒๙	๒.๕๕๕*	๐.๐๓๙
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๙.๔๘	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒.๒๒	๐.๕๖	๑.๔๔๑	๐.๒๒๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๓๕.๘๑	๐.๓๙		
	รวม	๓๕๖	๑๓๘.๐๓			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๕๓	๐.๓๙	๑.๔๐๑	๐.๒๓๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๘.๔๒	๐.๒๘		
	รวม	๓๕๖	๙๙.๙๕			
๔. ด้านสังกะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๔.๔๐	๑.๑๐	๕.๖๔๘*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๖๘.๕๒	๐.๑๙		
	รวม	๓๕๖	๗๒.๙๒			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๓๙	๐.๔๕	๐.๘๙๘	๐.๔๖๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๓๕.๔๘	๐.๕๐		
	รวม	๓๕๖	๑๓๖.๘๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๔๖	๐.๓๗	๓.๖๐๐*	๐.๐๐๓
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๕.๗๔	๐.๑๐		

รวม ๓๕๖ ๓๗.๒๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง โดยใช้การทดสอบทางสถิติ F-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากฎณา ด้านสัจจะ และภาพรวมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๖๖ - ๔.๖๘

ตารางที่ ๔.๖๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎณา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ	๑๑ - ๒๐	๒๑ - ๓๐	๓๑ - ๔๐	มากกว่า
		เท่ากับ ๑๐ ปี	ปี	ปี	ปี	๔๐ ปี
		๓.๒๘	๓.๒๓	๓.๔๓	๓.๓๕	๓.๓๘
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๒๘	-	๐.๐๕ (๐.๒๔๕)	-๐.๑๕* (๐.๐๒๖)	-๐.๐๓ (๐.๒๓๓)	-๐.๑๐ (๐.๓๒๘)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๒๓		-	-๐.๒๐* (๐.๐๐๕)	-๐.๑๑ (๐.๐๓๔)	-๐.๑๕ (๐.๑๕๘)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๔๓			-	๐.๐๘ (๐.๓๒๖)	๐.๐๕ (๐.๓๐๐)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๓๕				-	-๐.๐๔ (๐.๓๕๕)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๓๘					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตา กรุณา จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตา กรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ เท่ากับ ๑๐ ปี	๑๑ - ๒๐ ปี	๒๑ - ๓๐ ปี	๓๑ - ๔๐ ปี	มากกว่า ๔๐ ปี
		๓.๖๕	๓.๖๓	๓.๘๐	๓.๕๖	๔.๐๔
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๖๕	-	๐.๐๖ (๐.๒๖๕)	-๐.๑๑ (๐.๒๓๓)	-๐.๒๓* (๐.๐๐๑)	-๐.๓๔๘ (๐.๐๑๓)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๖๓		-	-๐.๑๓ (๐.๐๗๒)	-๐.๓๓* (๐.๐๐๐)	-๐.๔๐* (๐.๐๐๔)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๘๐			-	-๐.๑๖ (๐.๑๓๕)	-๐.๒๔ (๐.๑๓๑)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๕๖				-	-๐.๐๓ (๐.๖๒๕)
มากกว่า ๔๐ ปี	๔.๐๔					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัถยาธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า $p\text{-value} < 0.05$ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง

เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๖๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จำนวนปีที่อาศัย ในชุมชนวัดโพธิ์เรียง	\bar{x}	ต่ำกว่าหรือ	๑๑ - ๒๐	๒๑ - ๓๐	๓๑ - ๔๐	มากกว่า
		เท่ากับ ๑๐ ปี	ปี	ปี	ปี	๔๐ ปี
		๓.๓๖	๓.๒๖	๓.๔๕	๓.๔๐	๓.๔๖
ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี	๓.๓๖	-	๐.๑๐* (๐.๐๐๓)	-๐.๐๕ (๐.๑๗๓)	-๐.๐๓ (๐.๕๕๐)	-๐.๑๐ (๐.๓๒๖)
๑๑ - ๒๐ ปี	๓.๒๖		-	-๐.๑๕* (๐.๐๐๔)	-๐.๑๔* (๐.๐๒๒)	-๐.๒๐* (๐.๐๔๕)
๒๑ - ๓๐ ปี	๓.๔๕			-	๐.๐๕ (๐.๕๑๐)	-๐.๐๑ (๐.๕๒๔)
๓๑ - ๔๐ ปี	๓.๔๐				-	-๐.๐๖ (๐.๕๖๖)
มากกว่า ๔๐ ปี	๓.๔๖					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และมากกว่า ๔๐ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

**๗.๑ ประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)
กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม**

ตารางที่ ๔.๖๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม
(ฟังบรรยายธรรม)

เจตคติต่อ หลักเบญจกัลยาณธรรม	ประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)				t	p-value
	เคย		ไม่เคย			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเมตตากรุณา	๓.๖๖	๐.๕๘	๓.๒๕	๐.๔๕	๗.๑๕๒*	๐.๐๐๐
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	๒.๙๘	๐.๖๕	๒.๗๒	๐.๕๓	๔.๐๕๘*	๐.๐๐๐
๓. ด้านกามสังวร	๓.๔๑	๐.๖๒	๓.๒๗	๐.๓๕	๒.๔๑๒*	๐.๐๑๗
๔. ด้านสังจาจะ	๒.๔๕	๐.๖๒	๒.๔๘	๐.๔๒	๐.๐๔๖	๐.๕๖๔
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๖๔	๐.๕๒	๓.๕๑	๐.๕๔	๒.๒๘๕*	๐.๐๒๓
รวม	๓.๒๔	๐.๓๒	๓.๐๕	๐.๒๖	๕.๕๘๐*	๐.๐๐๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๖๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า $p\text{-value} < ๐.๐๕$ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาแตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีพะ ด้านกามสังวร และด้านสติสัมปชัญญะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๗.๒ ประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)

กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๗๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)

ความเข้าใจต่อ หลักเบญจกัลยาณธรรม	ประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)				t	p-value
	เคย		ไม่เคย			
	\bar{x}	S.D.	\bar{x}	S.D.		
๑. ด้านเมตตากรุณา	๓.๓๔	๐.๓๖	๓.๒๔	๐.๓๑	๒.๗๕๓*	๐.๐๐๕
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	๓.๕๒	๐.๕๓	๓.๒๑	๐.๖๖	๔.๕๕๖*	๐.๐๐๐
๓. ด้านกามสังวร	๒.๕๘	๐.๕๒	๒.๘๘	๐.๕๓	๑.๗๓๒	๐.๐๘๔
๔. ด้านสัจจะ	๓.๘๐	๐.๔๔	๓.๖๖	๐.๔๕	๒.๘๑๓*	๐.๐๐๕
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	๓.๔๕	๐.๗๓	๓.๔๑	๐.๖๕	๑.๐๕๐	๐.๒๙๔
รวม	๓.๔๓	๐.๓๑	๓.๒๘	๐.๓๒	๔.๓๐๔*	๐.๐๐๐

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสพการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ และด้านสัจจะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๘.๑ รายได้เฉลี่ย/เดือน กับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม

ตารางที่ ๔.๗๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

เจตคติต่อ หลักเบญจกัถยาณธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากุณา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๔.๖๘	๑.๑๗	๓.๗๑๓*	๐.๐๐๖
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๑๑.๐๔	๐.๓๒		
	รวม	๓๕๖	๑๑๕.๗๒			
๒. ด้านสัมมาอาชีวะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๓๖	๐.๓๔	๐.๕๕๐	๐.๔๓๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๒๖.๑๐	๐.๓๖		
	รวม	๓๕๖	๑๒๗.๔๖			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๔๓	๐.๘๖	๓.๔๓๖*	๐.๐๐๕
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๘๗.๘๕	๐.๒๕		
	รวม	๓๕๖	๙๑.๒๘			
๔. ด้านสังกะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๖๒	๐.๔๐	๑.๕๒๖	๐.๑๕๔
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๕๓.๒๔	๐.๑๖		
	รวม	๓๕๖	๕๔.๘๕			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๔.๗๒	๑.๑๘	๔.๒๕๗*	๐.๐๐๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๕๖.๕๕	๐.๑๖		
	รวม	๓๕๖	๖๑.๒๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑.๑๗	๐.๒๙	๓.๒๖๘*	๐.๐๑๒
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๑.๕๘	๐.๐๙		
	รวม	๓๕๖	๓๒.๗๕			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐาน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือ ปฏิเสธสมมติฐานหลัก และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๑๒ - ๔.๑๕

ตารางที่ ๔.๗๒ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ
เกี่ยวกับเบญจกัถยามธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากุณา
จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท/ เดือน	๖,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๙,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป	
		๓.๖๔	๓.๔๕	๓.๔๔	๓.๓๐	๓.๓๔
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๖๔	-	๐.๑๕ (๐.๐๖๑)	๐.๒๐* (๐.๐๓๑)	๐.๓๕* (๐.๐๐๐)	๐.๓๑* (๐.๐๐๕)
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๔๕		-	๐.๐๑ (๐.๘๕๖)	๐.๑๖ (๐.๐๘๓)	๐.๑๒ (๐.๒๓๐)
๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๔๔			-	๐.๑๕ (๐.๐๗๕)	๐.๑๑ (๐.๒๘๕)
๙,๐๐๑ -๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๓๐				-	-๐.๐๔ (๐.๓๐๕)
๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป	๓.๓๔					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๒ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยามธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากุณา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓, ๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัถยามธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๙,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน และ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๗๓ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ
เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๙,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป
		๓.๔๓	๓.๒๘	๓.๒๒	๓.๓๕	๓.๕๐
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๔๓	-	๐.๑๕ (๐.๐๕๕)	๐.๒๑* (๐.๐๑๑)	๐.๐๗ (๐.๓๘๘)	-๐.๐๗ (๐.๔๔๘)
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๒๘		-	๐.๐๖ (๐.๔๓๓)	-๐.๐๘ (๐.๓๕๒)	-๐.๒๒* (๐.๐๒๐)
๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๒๒			-	-๐.๑๔ (๐.๐๖๐)	-๐.๒๕* (๐.๐๐๑)
๙,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๓๕				-	-๐.๑๕ (๐.๑๐๓)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๓.๕๐					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๓ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร

มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๗๔ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ยเดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน	๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป	
		๓.๗๗	๓.๕๕	๓.๔๕	๓.๕๑	๓.๖๘
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๗๗	-	๐.๒๒*	๐.๓๒*	๐.๒๖*	๐.๐๕
			(๐.๐๑๘)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๓)	(๐.๓๗๔)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๕๕		-	๐.๑๐	๐.๐๔	-๐.๑๓
				(๐.๒๓๔)	(๐.๖๖๔)	(๐.๑๘๖)
๖,๐๐๑- ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๔๕			-	-๐.๐๖	-๐.๒๓*
					(๐.๔๑๘)	(๐.๐๑๓)
๙,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๕๑				-	-๐.๑๗
						(๐.๐๗๔)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๓.๖๘					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๔ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑ -๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑-๙,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑ -๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๗๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/ เดือน	ต่ำกว่า			๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป
			๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน	๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	
		๓.๒๕	๓.๑๒	๓.๐๕	๓.๐๕	๓.๑๖
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๒๕	-	๐.๑๓* (๐.๐๑๘)	๐.๑๖* (๐.๐๐๑)	๐.๑๖* (๐.๐๐๒)	๐.๐ (๐.๑๒๓)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๓.๑๒		-	๐.๐๓ (๐.๔๘๓)	๐.๐๓ (๐.๕๕๑)	-๐.๐๔ (๐.๕๑๓)
๖,๐๐๑- ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๐๕			-	๐.๐๐ (๐.๕๒๑)	-๐.๐๓ (๐.๑๘๓)
๙,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๐๕				-	-๐.๐๓ (๐.๒๒๐)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือน ขึ้นไป	๓.๑๖					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวมุขชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑ -๙,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๘.๒ รายได้เฉลี่ย/เดือน กับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาครธรรม

ตารางที่ ๔.๗๖ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาครธรรม
ในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

ความเข้าใจ ต่อหลักเบญจกัณฑ์ชาครธรรม	แหล่งความ แปรปรวน	df	SS	MS	F	p-value
๑. ด้านเมตตากฎา	ระหว่างกลุ่ม	๔	๐.๖๐	๐.๑๕	๑.๓๒๖	๐.๒๖๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๔๐.๐๒	๐.๑๑		
	รวม	๓๕๖	๔๐.๖๓			
๒. ด้านสัมมาอาชีพะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๑๑.๗๓	๒.๙๓	๘.๑๗๔*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๒๖.๓๐	๐.๓๖		
	รวม	๓๕๖	๑๓๘.๐๓			
๓. ด้านกามสังวร	ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๙๖	๐.๙๙	๓.๖๓๓*	๐.๐๐๖
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๙๖.๐๒	๐.๒๗		
	รวม	๓๕๖	๙๙.๙๘			
๔. ด้านสังกะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๒.๙๓	๐.๗๓	๓.๖๘๘*	๐.๐๐๖
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๖๙.๙๘	๐.๒๐		
	รวม	๓๕๖	๗๒.๙๑			
๕. ด้านสติสัมปชัญญะ	ระหว่างกลุ่ม	๔	๕.๓๓	๑.๓๓	๒.๗๓๐*	๐.๐๒๙
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๑๗๑.๙๔	๐.๔๙		
	รวม	๓๕๖	๑๗๗.๒๗			
รวม	ระหว่างกลุ่ม	๔	๓.๐๓	๐.๗๖	๗.๗๙๗*	๐.๐๐๐
	ภายในกลุ่ม	๓๕๒	๓๔.๑๘	๐.๑๐		

รวม ๓๕๖ ๓๗.๒๑

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๖ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน โดยใช้การทดสอบทางสถิติ t-test เพื่อการทดสอบสมมติฐานเนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ นั่นคือปฏิเสธสมมติฐานหลัก

และยอมรับสมมติฐานรอง จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน

จึงนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลไปเปรียบเทียบเชิงซ้อน (Multiple Comparison) เพื่อหาความแตกต่างรายคู่ ด้วยวิธี LSD's Method ต่อไป ดังตารางที่ ๔.๗๗ - ๔.๘๑

ตารางที่ ๔.๗๗ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับ
ความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ
จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า	๓,๐๐๑ -	๖,๐๐๑ -	๙,๐๐๑ -	๑๕,๐๐๐
		๓,๐๐๐	๖,๐๐๐	๙,๐๐๐	๑๕,๐๐๐	บาท/เดือน ขึ้นไป
		บาท/ เดือน	บาท/เดือน	บาท/เดือน	บาท/เดือน	บาท/เดือน
		๓.๗๓	๓.๓๑	๓.๓๑	๓.๑๗	๓.๓๐
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๗๓	-	๐.๔๒*	๐.๔๓*	๐.๕๖*	๐.๔๔*
			(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)
๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๓๑		-	๐.๐๑	๐.๑๔	๐.๐๑
				(๐.๕๕๐)	(๐.๑๕๔)	(๐.๕๐๑)
๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๓๑			-	๐.๑๓	๐.๐๑
					(๐.๑๓๐)	(๐.๕๓๘)
๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๑๗				-	-๐.๑๓
						(๐.๒๔๘)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือน ขึ้นไป	๓.๓๐					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๗ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มี

รายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑- ๕,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๕,๐๐๑-๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน และ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๗๘ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับ เบนจกัลยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป	
		๓.๑๓	๒.๗๘	๒.๕๑	๒.๕๐	๒.๕๖
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๑๓	-	๐.๓๕* (๐.๐๐๐)	๐.๒๒* (๐.๐๑๒)	๐.๒๒* (๐.๐๑๒)	๐.๑๗ (๐.๐๕๘)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐บาท/เดือน	๒.๗๘		-	-๐.๑๓ (๐.๑๑๒)	-๐.๑๓ (๐.๑๓๑)	-๐.๑๘ (๐.๐๖๕)
๖,๐๐๑- ๕,๐๐๐บาท/เดือน	๒.๕๑			-	๐.๐๐ (๐.๕๖๒)	-๐.๐๕ (๐.๕๕๕)
๕,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๒.๕๐				-	-๐.๐๕ (๐.๕๗๕)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๒.๕๖					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๗๘ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบนจกัลยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบนจกัลยานธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มี

รายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓, ๐๐๑ - ๖, ๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖, ๐๐๑ - ๙, ๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๙, ๐๐๑ - ๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๑๕ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓, ๐๐๑ - ๖, ๐๐๐ บาท/เดือน	๖, ๐๐๑ - ๙, ๐๐๐ บาท/เดือน	๙, ๐๐๑ - ๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป	
		๓.๗๕	๓.๗๘	๓.๖๕	๓.๖๓	๓.๘๘
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๗๕	-	๐.๐๐ (๐.๕๕๒)	๐.๑๔ (๐.๐๖๑)	๐.๑๖* (๐.๐๓๒)	-๐.๐๕ (๐.๓๒๑)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๓.๗๘		-	๐.๑๓ (๐.๐๖๐)	๐.๑๖* (๐.๐๓๑)	-๐.๐๕ (๐.๒๘๒)
๖,๐๐๑- ๙,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๖๕			-	๐.๐๒ (๐.๗๑๓)	-๐.๒๓* (๐.๐๐๕)
๙,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๖๓				-	-๐.๒๕* (๐.๐๐๒)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๓.๘๘					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๑๕ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชน

วัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑- ๕,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๘๐ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับ

ความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ
จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๓,๐๐๐ บาท/เดือน	๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๑ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป
		๓.๖๓	๓.๒๘	๓.๔๖	๓.๓๕	๓.๕๑
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๖๓	-	๐.๔๐* (๐.๐๐๒)	๐.๒๒ (๐.๐๖๔)	๐.๒๘* (๐.๐๑๘)	๐.๑๓ (๐.๒๒๓)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๒๘		-	-๐.๑๘ (๐.๑๐๔)	-๐.๑๒ (๐.๓๑๒)	-๐.๒๓ (๐.๐๘๕)
๖,๐๐๑- ๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๔๖			-	๐.๐๓ (๐.๕๑๕)	-๐.๐๕ (๐.๖๕๒)
๕,๐๐๑ -๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๓.๓๕				-	-๐.๑๒ (๐.๓๖๑)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๓.๕๑					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘๐ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวมุขมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ในพระพุทธศาสนา ด้านสถิติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ระหว่าง ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตารางที่ ๔.๘๑ การวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน

รายได้เฉลี่ย/เดือน	\bar{x}	ต่ำกว่า				
		๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๖,๐๐๑ - ๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๕,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน	๑๕,๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป	
		๓.๕๓	๓.๒๕	๓.๓๒	๓.๒๖	๓.๓๕
ต่ำกว่า ๓,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๕๓	-	๐.๒๕*	๐.๒๑*	๐.๒๓*	๐.๑๔*
			(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๐๐)	(๐.๐๒๓)
๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน	๓.๒๕		-	-๐.๐๓	๐.๐๒	-๐.๑๑
				(๐.๔๘๑)	(๐.๖๖๓)	(๐.๐๗๒)
๖,๐๐๑ - ๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๓๒			-	๐.๐๖	-๐.๐๓
					(๐.๒๑๓)	(๐.๑๕๑)
๕,๐๐๑-๑๕,๐๐๐บาท/เดือน	๓.๒๖				-	-๐.๑๓*
						(๐.๐๒๒)
๑๕,๐๐๐บาท/เดือนขึ้นไป	๓.๓๕					-

* มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

จากตารางที่ ๔.๘๑ พบว่า ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายกลุ่มตามวิธี LSD's Method ของระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม จำแนกตามรายได้เฉลี่ย/เดือน เนื่องจากค่า p-value < ๐.๐๕ จึงสรุปได้ว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับความ เข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง

ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑-๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑-๘,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๘,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน และ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวมุสลิมชาวมุสลิมวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมมากกว่า ชาวมุสลิมชาวมุสลิมวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๘,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ตอนที่ ๕ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตาม

หลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวมุสลิมชาวมุสลิมวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม รายละเอียดดังแสดงในตารางที่ ๔.๘๒ - ๔.๘๓

ตารางที่ ๔.๘๒ จำนวนและร้อยละ ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
การมีผู้สอนแบบมุข ฆาเสพติด เล่นการพนัน ติดเกมส์	๑๓๑	๒๘.๔๘
ไม่มีเวลาเข้าวัด	๘๑	๑๗.๖๑
การทะเลาะวิวาทภายในชุมชน	๖๐	๑๓.๐๔
เกิดทะเลาะวิวาทได้ตลอดเวลา	๔๓	๙.๓๕
ไม่มีความเข้าใจในหลักเบญจกัลยาณธรรมเพราะขาดสถานที่ให้ความรู้	๔๒	๙.๑๓
การดื่มสุรารภายในชุมชน	๓๒	๖.๙๖
การส่งเสียงดัง	๑๘	๓.๙๑
ปัญหาการมีผู้สาว	๑๖	๓.๔๘
การนินทาเป็นกลุ่มๆ	๑๑	๒.๓๙
การลักขโมย	๑๐	๒.๑๗
ปัญหาครอบครัว สามีภรรยาทะเลาะกัน หย่าร้าง ไม่มีเวลาดูแล	๘	๑.๗๔
การศึกษาปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สนุกและไม่เท ไม่ทันสมัย	๕	๑.๐๙

ไม่มีความสามัคคีในชุมชน	๓	๐.๖๕
รวม	๔๖๐	๑๐๐

จากตารางที่ ๔.๘๒ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน พบว่า เสนอปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้ การมีว่สมอบายมุข ยาเสพติด เล่นการพนัน ทิดเกมส์ จำนวน ๑๓๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๘ รองลงมา ไม่มีเวลาเข้าวัด จำนวน ๘๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๑ การทะเลาะวิวาทภายในชุมชน จำนวน ๖๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๐๔ เกิดกิเลสขั้วยู่ได้ตลอดเวลาจำนวน ๔๗ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๙.๓๕ ไม่มีความเข้าใจในหลักเบญจกัลยาณธรรม เพราะขาดสถานที่ให้ความรู้ จำนวน ๔๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๙.๑๓ การดื่มสุรภายในชุมชน จำนวน ๓๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๖.๙๖ การส่งเสียงดัง จำนวน ๑๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๙๑ ปัญหาการมีชู้สาว จำนวน ๑๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๘ การนินทากันเป็นกลุ่มๆ จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๓๙ การลักขโมย จำนวน ๑๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๗ ปัญหาครอบครัว สามีภรรยาทะเลาะกัน หย่าร้าง ไม่มีเวลาดูแล จำนวน ๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๔ การศึกษาปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สนุก และไม่เท่าไม่ทันสมัย จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๙ และไม่มีความสามัคคีในชุมชน จำนวน ๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๕

ตารางที่ ๔.๘๓ จำนวนและร้อยละ ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม	จำนวน (คำตอบ)	ร้อยละ
จัดกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมะในชุมชน หรือค่ายเยาวชน และประชาสัมพันธ์หลักธรรมให้ทั่วถึง	๑๒๖	๓๓.๖๐
เข้าวัด ทำบุญ และปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น	๕๓	๑๔.๑๓
หาวิธีจูงใจให้มีการเข้าฟังธรรมะมากขึ้น เช่น หาดารามาชักชวน การสอนธรรมะที่สนุก	๔๕	๑๒.๐๐
สวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นประจำ	๔๐	๑๐.๖๓
จัดบรรยายธรรมะ	๓๖	๙.๖๐
หมั่นสร้างบุญ สร้างกุศล ฝึกปฏิบัติธรรม	๒๘	๗.๔๓
อยากให้ชุมชนมีเสียงธรรมะตามสายได้รู้หลักธรรมได้มาก และนำไปปฏิบัติ	๑๓	๓.๔๓
ศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจจริงๆแล้วนำไปประยุกต์ใช้	๑๑	๒.๙๓
ให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา	๑๐	๒.๖๓
ใช้หลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน	๘	๒.๑๓
ผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี	๕	๑.๓๓
รวม	๓๗๕	๑๐๐.๐๐

จากตารางที่ ๔.๘๑ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๑๕๗ คน พบว่า เสนอข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมะในชุมชน หรือค่ายเยาวชน และประชาสัมพันธ์หลักธรรมให้ทั่วถึง จำนวน ๑๒๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓๓.๖๐ รองลงมา เข้าวัด ทำบุญ และปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น จำนวน ๕๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๑๓ หาวีธีจูงใจให้มีการเข้าฟังธรรมะมากขึ้น เช่น หาดารา มาชักชวน การสอนธรรมะที่สนุก จำนวน ๔๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๐๐ สวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นประจำ จำนวน ๔๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๖๗ จัดบรรยายธรรมะ จำนวน ๓๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๕.๖๐ หมั่นสร้างบุญ สร้างกุศล ฝึกปฏิบัติธรรม จำนวน ๒๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๘.๔๗ อยากให้ชุมชนมีเสียงธรรมะตามสายได้รู้หลักธรรมได้มากและนำไปปฏิบัติ จำนวน ๑๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๔๗ ศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจจริงๆ แล้วนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๕๓ ให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๗ ใช้หลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน ๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ และผู้ใหญ่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดี จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๓

บทที่ ๕

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัย เรื่อง เจตคติ และความเข้าใจต่อหลักเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา เจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เพื่อเปรียบเทียบเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยจำแนกตาม ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และเพื่อศึกษาข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ดำเนินการวิจัยโดยวิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำนวน ๓๗๗ คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัย มีความเชื่อมั่น เท่ากับ ๐.๘๖๑ วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ทางเดียว (One way analysis of variance) และเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีผลต่าง นัยสำคัญที่น้อยที่สุด (Least Significant Difference: LSD)

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน ๑๘๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๐.๓๐ มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป จำนวน ๑๒๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๔.๓๔ มีสถานภาพโสด จำนวน ๑๖๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕.๖๖ มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา จำนวน ๑๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓.๕๐ มีอาชีพรับจ้าง จำนวน ๑๓๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖.๖๕ ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์ ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) จำนวน ๒๐๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๖.๐๒ อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง ต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี จำนวน ๑๖๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗.๐๖ และมีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑-๘,๐๐๐ บาท/เดือน จำนวน ๘๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๒๓.๔๕

๕.๑.๒ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๑๓$) เมื่อพิจารณารายด้าน สรุปได้ ดังนี้

๕.๑.๒.๑ ด้านเมตตากรุณา ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านเมตตากรุณา โดยรวม อยู่ในระดับดี ($\bar{x} = ๓.๔๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๓.๕๔$) ได้แก่ การค้าสุนัขขี้มาชาติ เพื่อนำไปบริโภคนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติ มีเจตคติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๑$) ได้แก่ การทำบุญด้วยเงินมากๆ จะทำให้ได้บุญมากตามไปด้วย สำหรับข้อที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับเห็นด้วยมาก

๕.๑.๒.๒ ด้านสัมมาอาชีพะ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสัมมาอาชีพะ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๘๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ แล้วแบ่งส่วนกุศลไปให้สัตว์นั้น ถือว่าได้ปลงบาปแล้ว และการค้าที่เล็งต่อกฎหมาย จะทำให้รวยอย่างรวดเร็ว สำหรับข้อที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๓ ด้านกามสังวร ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านกามสังวร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การเป็นคนเจ้าชู้นั้น ไม่ถือว่าเป็นผิดศีล สำหรับข้อที่เหลือมีเจตคติอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๒.๔ ด้านสัจจะ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านสัจจะ โดยรวม อยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๒.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมากในทุกข้อ

๕.๑.๒.๕ ด้านสติสัมปชัญญะ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสติสัมปชัญญะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๕๓$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมาก ในทุกข้อ

๕.๑.๓ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๕$) เมื่อพิจารณารายด้านสรุปได้ดังนี้

๕.๑.๓.๑ ด้านเมตตากรุณา ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านเมตตากรุณา โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง

($\bar{x} = ๓.๒๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมากทุกข้อ

๕.๑.๓.๒ ด้านสัมมาอาชีวะ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านสัมมาอาชีวะ โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๓.๓๔$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับน้อย ($\bar{x} = ๓.๕๑$) ได้แก่ การลักทรัพย์ มารดา บิดา ญาติพี่น้อง ไม่ผิดศีล มีความเข้าใจระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๗๗$) ได้แก่ การมีอาชีพขายเนื้อสัตว์ อาวุธปืน มีด ดาบ ยาฆ่าแมลง ทินเนอร์ ถือว่าเป็นอาชีพสุจริต สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓.๓ ด้านกามสังวร ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านกามสังวร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{x} = ๒.๕๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง ได้แก่ การมีสัมพันธ์ฉันชู้สาว ถือเป็นการเรียนรู้กันก่อนแต่งงานไม่บาป และการมีผู้มีกิ๊กคิดตรงที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓.๔ ด้านสังจະ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมด้านสังจະ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๗๒$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การโฆษณาเกินจริงในทีวีเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวง สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับมาก

๕.๑.๓.๕ ด้านสติสัมปชัญญะ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับกัลยาณธรรมด้านสติสัมปชัญญะ โดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = ๓.๔๕$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ดื่มสุราแม้เล็กน้อย ถือว่าผิดศีลร้ายแรง เพราะสามารถทำให้ผิดศีลข้ออื่นได้ทั้งหมด และการมีสติสัมปชัญญะ ช่วยให้ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการทำงาน สำหรับข้อที่เหลือมีความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง

๕.๑.๔ เปรียบเทียบระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่อาศัยอยู่ในชุมชน ประสพการณ์การฝึกอบรม และรายได้ สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๔.๑ พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีเจตคติต่อเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาโดยรวมไม่ แตกต่างกันในแต่ละด้าน

พบว่า ในด้านเมตตากรรณา มีเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๑ โดยที่เพศชาย มีเจตคติดีกว่าเพศหญิง สำหรับด้านอื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔.๒ ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อ พบว่า ด้านกามสังวร และด้านสังจะ มีเจตคติแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับด้านอื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร ดีกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๑๙ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสังจะ ดีกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๕๕ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔.๓ พบชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ในด้านเมตตากรรณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและภาพรวม มีเจตคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับด้านอื่นๆ มีเจตคติไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสดและสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรรณาดีกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสดและสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ ดีกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสดสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร ดีกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพโสดและหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔.๔ เปรียบเทียบระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม การศึกษา

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อเมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าด้านพบว่า ในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ มีเจตคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับด้านอื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถมศึกษา มัธยมศึกษา และปริญญาตรี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาปริญญาตรี และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษา และปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม - มัธยมศึกษา ปริญญาตรี และอื่นๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่นๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๕.๑.๔.๕ เปรียบเทียบระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม อาชีพ

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านพบว่า ด้านเมตตากฎา ด้านกามสังวร มีเจตคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ นั้นมีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๑) พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน-นักศึกษา มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากฎา ดีกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง ที่มีอาชีพข้าราชการ - พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขายและรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และอื่น ๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงาน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่น ๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอื่น ๆ มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔.๖ เปรียบเทียบระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม จำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่า ด้านสมาธิภาวนา ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะ มีเจตคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับด้านอื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี ระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี และระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑-๓๐ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ระหว่าง ๓๑-๔๐ปี และมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๒๑ -๓๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑ - ๓๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวมมากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวมมากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๔.๗ เปรียบเทียบระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม **ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรมจริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)**

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)ต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ปฏิเสธสมมติฐานหลัก

๕.๑.๔.๘ เปรียบเทียบระดับเจตคติ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวชุมชน วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม รายได้

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวมไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาในแต่ละข้อพบว่าด้านเมตตากรุณา ด้านกามสังวรด้านสติสัมปชัญญะ มีเจตคติแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ สำหรับคู่อื่น ๆ มีเจตคติไม่แตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ เฉลี่ย/เดือน ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตา กรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑-๘,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๘,๐๐๑- ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน และ ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือนขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้ เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือนมีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๘,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕, ๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวรมากกว่าชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑ -๖,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๘,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย /เดือน ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑ -๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๘,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๘,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือน ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๖,๐๐๑- ๘,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย /เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา

โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนระหว่าง ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน ระหว่าง ๖,๐๐๑ - ๘,๐๐๐ บาท/เดือน และระหว่าง ๘,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตามสมมติฐานทั่วไป เพศ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ จำนวนปีที่อาศัย ประสบการณ์การฝึกอบรม และรายได้ สรุปได้ดังนี้

๕.๑.๕.๑ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม เพศ

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาโดยรวมไม่ แตกต่างกันซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณา ในแต่ละด้านพบว่ามีความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน ในทุกด้าน

๕.๑.๕.๒ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม อายุ

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน ซึ่งปฏิเสธสมมติฐานหลัก โดยระบุว่า

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๒๐-๕๙ ปี และ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี และ ๒๐-๕๙ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุระหว่าง ๑๕-๑๙ ปี และ ๒๐- ๕๙ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕.๓ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม สถานภาพสมรส

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสติสัมปชัญญะและภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพสมรส และหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะมากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพสมรส และหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพโสด และสมรส มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีสถานภาพหย่าร้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕.๔ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม การศึกษา

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสังขะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษาและอื่น ๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านกามสังวร มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา และอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษา และปริญญาตรี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาประถม-มัธยมศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา และปริญญาตรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาปริญญาตรี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีการศึกษาปวส.- อนุปริญญา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕.๕ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม อาชีพ

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านเมตตากรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ - พนักงานรัฐวิสาหกิจ และค้าขาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน-นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ และอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัมมาอาชีวะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพค้าขาย และรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน-นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสติสัมปชัญญะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๔) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพนักเรียน - นักศึกษา มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ ค้าขาย รับจ้าง และอื่นๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ และ

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพอื่นๆ มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่มีอาชีพรับจ้าง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕.๖ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม จำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียง ต่างกันมีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาแตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัจจะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้นไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนาด้านเมตตา กรุณา มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๒) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนระหว่าง ๓๑ - ๔๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี และระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ด้านสัจจะ มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑ - ๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๓) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่อาศัยในชุมชนต่ำกว่าหรือเท่ากับ ๑๐ ปี ระหว่าง ๒๑-๓๐ ปี ระหว่าง ๓๑-๔๐ ปี และมากกว่า ๔๐ ปี มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา โดยรวม มากกว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงที่อาศัยระหว่าง ๑๑-๒๐ ปี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕

๕.๑.๕.๗ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม ประสบการณ์ฝึกอบรม ด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตา กรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ และด้านสัจจะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน

๕.๑.๕.๘ เปรียบเทียบระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร จำแนกตาม รายได้

พบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ ด้านสติสัมปชัญญะ และภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ ๐.๐๕ นอกนั้น ไม่มีความแตกต่างกัน

๑) ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ย/เดือนต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือนมีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม

๕.๑.๖ ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวชุมชน วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ในด้านเมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะ และสติสัมปชัญญะ ดังนี้

ผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๗๗ คน พบว่า เสนอปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้ การมีว่สูมอบายมุข ยาเสพติด เล่นการพนัน ทิดเกมส์ จำนวน ๑๓๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒๘.๔๘ รองลงมา ไม่มีเวลาเข้าวัด จำนวน ๘๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๗.๖๑ การทะเลาะวิวาท ภายในชุมชน จำนวน ๖๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๘ เกิดทะเลาะวิวาทได้ตลอดเวลาจำนวน ๔๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๓๕ ไม่มีความเข้าใจในหลักเบญจกัลยาณธรรม เพราะขาดสถานที่ให้ความรู้ จำนวน ๔๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๑๓ การดื่มสุรารภายในชุมชน จำนวน ๓๒ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๘.๔๖ การส่งเสียงดัง จำนวน ๑๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๔.๗๖ ปัญหาการมีขู่สาว จำนวน ๑๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๔.๒๔ การนินทาเป็นกลุ่ม ๆ จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๙๑ การลักขโมย จำนวน ๑๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๕ ปัญหาครอบครัว สามีภรรยา ทะเลาะกัน หย่าร้าง ไม่มีเวลาดูแล จำนวน ๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๔ การศึกษาปฏิบัติตามหลักกัลยาณธรรมเป็นสิ่งที่ไม่สนุกและไม่เท่าทันสมัย จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๐๕ และไม่มีความสามัคคีในชุมชน จำนวน ๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๐.๖๕

๕.๑.๗ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรมของชาวชุมชน วัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ในด้านเมตตากรุณา สัมมาอาชีวะ กามสังวร สัจจะและสติสัมปชัญญะ ดังนี้

ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่าง จำนวน ๓๕๗ คน พบว่า เสนอข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม ดังนี้ จัดกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมะ ในชุมชนหรือค่ายเยาวชนและประชาสัมพันธ์หลักธรรมให้ทั่วถึง จำนวน ๑๒๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๖๐ รองลงมา เข้าวัด ทำบุญ และปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น จำนวน ๕๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๔.๘๓ หาวิธีจูงใจให้มีการเข้าฟังธรรมะมากขึ้น เช่น หาดารามาชักชวน การสอนธรรมะ ที่สนุกจำนวน ๔๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๒.๖๐ สวดมนต์ นั่งสมาธิ เป็นประจำ จำนวน ๔๐ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๑.๖๗ จัดบรรยายธรรมะ จำนวน ๓๖ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑๐.๑๑ หมั่นสร้างบุญ สร้างกุศล ฝึกปฏิบัติธรรม จำนวน ๒๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๗.๘๓ อยากให้ชุมชนมีเสียงธรรมะตามสายได้รู้หลักธรรมได้มากและนำไปปฏิบัติ จำนวน ๑๓ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๖๓ ศึกษาหลักธรรมให้เข้าใจจริงๆแล้วนำไปประยุกต์ใช้ จำนวน ๑๑ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๑ ให้มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับวิชาพระพุทธศาสนา จำนวน ๑๐ คำตอบ

คิดเป็นร้อยละ ๒.๖๗ ใช้หลักกรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน จำนวน ๘ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๒.๑๓ และผู้ใหญ่ออกเป็นตัวอย่างที่ดี จำนวน ๕ คำตอบ คิดเป็นร้อยละ ๑.๓๓

๕.๒ อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะได้นำประเด็นที่มีความสำคัญต่อเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยมีประเด็นที่น่าสนใจสามารถนำมาอภิปรายได้ดังนี้

๕.๒.๑ จากผลการวิจัย พบว่า เจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจากเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร คนในชุมชนส่วนใหญ่ขาดการการละเลยช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อ คนตกยาก ลำบาก เรียกว่า ขาดเมตตากรุณา การที่พูดแต่ความจริงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัวและชุมชน อันสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม)^{๑๑๐} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” สรุปได้ว่าสาระของศีลสำหรับประชาชนทั่วไปกำหนดเอาข้อปฏิบัติอย่างต่ำ มาเป็นพื้นฐานที่จะทำให้สังคมเกิดสงบสุข โดยปกติถือว่าศีล ๕ เป็นหลักประพจน์พื้นฐานสำหรับมนุษย์ ไม่ว่าจะครองชีวิตอยู่ในระดับใด ๆ ก็ถือเป็นหลักความประพฤติพื้นฐานของบุคคลแต่ละคนในฐานะที่เป็นมนุษย์ และพระทวีป กลุณามธโม^{๑๑๑} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์หลักเบญจกัลยาณธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เบญจกัลยาณธรรม หมายถึง ธรรมอันดีอันงามและเป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณบุคคล ซึ่งมีลักษณะที่สำคัญ คือ เป็นธรรมที่แสดงคุณค่าของบุคคลที่แสดงออกทางกาย วาจา ใจที่ดี มีความสุจริต มีความเมตตากรุณา และความประพฤติในสิ่งเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญบุคคลนั้นประกอบด้วย การปฏิบัติใน ๓ ชั้น ได้แก่ ๑) การปฏิบัติขั้นต้น คือ การรักษาศีล ๒) การปฏิบัติขั้นกลาง คือ

^{๑๑๐} พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๑๐.

^{๑๑๑} พระทวีป กลุณามธโม, “การศึกษาวิเคราะห์หลักเบญจกัลยาณธรรม สำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓), หน้า (๑)-(๒).

การบำเพ็ญจิตให้สงบ และ ๓) การปฏิบัติขั้นสูงสุด คือการปฏิบัติขั้นวิปัสสนากรรมฐานเพื่อทำลายกองทุกข์ทั้งหมด

๕.๒.๒ เมื่อพิจารณาผลการวิจัยในแต่ละด้าน สามารถนำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

๑. ด้านเมตตากรรม จากผลการวิจัยพบว่า เจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ด้านเมตตากรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมาก น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียงไม่เห็นด้วยกับการค้าสุนัขข้ามชาติ เพื่อนำไปบริโภคนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติและการทำบุญด้วยเงินมากๆ จะทำให้ได้บุญมากตามไปด้วยซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของวิชัย ธรรมเจริญ^{๑๒} ได้กล่าวถึงธรรมศึกษาตรีว่า เบญจกัลยาณธรรม แปลว่า ธรรมอันงาม คือ ข้อปฏิบัติพิเศษที่ยิ่งไปกว่าศีล พระบาลีแสดงคุณของกัลยาณชนว่า เป็นผู้ที่มีศีล มีเบญจกัลยาณธรรม ศีลกับธรรมต้องคู่กัน ผู้เว้นจากข้อห้ามทั้ง ๕ ข้อ ได้ชื่อว่า ผู้มีศีล แต่ผู้มีศีลจะชื่อว่า มีเบญจกัลยาณธรรม ทุกคนหามิได้ เบญจกัลยาณธรรม มี ๕ อย่าง จัดตามสิกขาบท ในเบญจศีล ดังนี้ เมตตากับกรรม ในสิกขาบทที่ ๑ สัมมาอาชีวะ ในสิกขาบทที่ ๒ ความสำรวมในกาม ในสิกขาบทที่ ๓ ความมีสัจย์ ในสิกขาบทที่ ๔ ความมีสติรอบคอบ ในสิกขาบทที่ ๕ ดังนั้น ผู้ที่ตั้งอยู่ในเบญจกัลยาณธรรม ได้ชื่อว่าเป็นกัลยาณชน คือ ประพฤติดีงาม เป็นที่นิยมนับถือของคนทั่วไป

๒. ด้านสัมมาอาชีวะ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสัมมาอาชีวะ โดยรวมอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง น่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก คนในชุมชนมีเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักกัลยาณธรรม ในเรื่องการฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ แล้วแผ่ส่วนกุศลไปให้สัตว์นั้น ถือว่าได้ลบล้างบาปแล้ว และการค้าที่เสี่ยงต่อกฎหมายจะทำให้รวยอย่างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระมหาไพฑูริย์ สุทฺธวฑฺโฒโร (น้อยวัน)^{๑๓} ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท” สรุปได้ว่า คำสอนเรื่องบาปเป็นคำสอนที่สำคัญมากในพระพุทธศาสนา เพราะหากไม่มีการสอนเรื่องบาปแล้วก็ไม่สามารถที่จะทำให้คนเห็นโทษของการกระทำไม่ดีต่าง ๆ ของมนุษย์ได้ เช่น การเบียดเบียน การลักขโมย การล่วงสิทธิ์ของผู้อื่น การพูดเท็จ การดื่มสุราเมรัยว่า ผลของการกระทำเช่นนี้จะมีคุณลักษณะอย่างไร เมื่อมีคำสอนเช่นนี้ย่อมจะทำให้คนหรือสัตว์ที่มีพฤติกรรมเบียดเบียนผู้อื่น เป็นต้น

^{๑๒} วิชัย ธรรมเจริญ เรียบเรียง, ธรรมศึกษาตรี, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๒.

^{๑๓} พระมหาไพฑูริย์ สุทฺธวฑฺโฒโร (น้อยวัน), “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖), หน้า ๑.

รู้สึกเกรงกลัวต่อผลของการกระทำของตนนั้น และจะนำไปสู่การงดเว้นการกระทำดังกล่าวที่ไม่ดีนั้นได้

๓. ด้านกามสังวร จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านกามสังวร โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลางน่าจะสอดคล้องกับความเป็นจริง ทั้งนี้เนื่องจาก เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ในเรื่องการเป็นคนเจ้าชู้^{๓๔}ไม่ถือว่าผิดศีล ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของนางวิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน^{๓๕}ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” สรุปได้ว่า ปัญหาการนำศีลข้อ ๓ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน คือการขาดจิตสำนึกไม่รู้จักพอ แนวทางการแก้ไข คือ ปลูกจิตสำนึกให้นึกถึงปัญหาที่จะตามมา และรณรงค์เรื่องการแต่งกายสุภาพแบบไทย รักนวลสงวนตัวให้มาก

๔. ด้านสังขะ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสังขะ โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยน้อย ทั้งนี้เนื่องจาก คนในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เห็นด้วยมากกับการที่พูดแต่ความจริงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัวและชุมชน กล่าวเรื่องไม่จริงแต่มีคนเชื่อถือว่าทำบาป และการพูดใส่ร้าย การนิินทา เป็นการทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของพระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม)^{๓๕}ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย” สรุปได้ว่า สาระของศีลสำหรับประชาชนทั่วไปกำหนดเอาข้อปฏิบัติอย่างต่ำมาเป็นพื้นฐานที่จะทำให้สังคมเกิดสงบสุข โดยปกติถือว่าศีล ๕ เป็นหลักประพจน์พื้นฐานสำหรับมนุษย์ไม่ว่าจะครองชีวิตอยู่ในระดับใด ๆ ก็เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานของบุคคลแต่ละคน ในฐานะที่เป็นมนุษย์

๕. ด้านสติสัมปชัญญะ จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร มีระดับเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม ด้านสติสัมปชัญญะ โดยรวม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก ทั้งนี้เนื่องจาก คนในชุมชนวัดโพธิ์เรียง เห็นด้วยมากการดื่มสุราเล็กน้อยเพื่อเข้าสังคมนั้นเป็นเรื่องปกติ ไม่ควรถือเป็นเรื่องใหญ่ การติดสุรา สิ่งเสพติดนั้น เป็นความพ่ายแพ้

^{๓๔} วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน, “ศึกษาพฤติกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร” วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๔.

^{๓๕} พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗), หน้า ๓๐.

ต่อความไม่ดีและสิ่งไม่ดี และการมีสติสัมปชัญญะอดกลั้นต่อสิ่งชั่วร้ายที่จะนำไปในทางที่เลื่อม เป็นเบญจกัถยาณธรรม ข้อที่ ๕ การห้ามขายสุราในวันสำคัญทางศาสนาไม่ช่วยทำให้คนในชุมชน ประพฤติดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พระมหาสารวย ญาณสัวโร (พินดอน)^{๑๖} กล่าวใน “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” สรุปได้ว่าปัญหาและผลกระทบของสุราเมรัยและของเมา สิ่งเสพติด เป็นปัญหาที่มีผลกระทบมากที่สุดในสังคมไทย ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาสอนว่าสุราเมรัยและของเมานั้นเป็นสิ่งต้องห้ามโดยชี้ให้เห็นโทษว่าสุรา และสิ่งเสพติดเป็นพิษร้ายแก่สังคมทั้งทางสุขภาพกายและสุขภาพจิต^{๑๗}

๕.๒.๒ เปรียบเทียบระดับเจตคติและความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรม ของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร โดยมีประเด็นที่สำคัญสามารถนำมา อภิปราย ดังนี้

๑. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้าน เมตตากรุณา สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีเพศต่างกัน มีระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานูญล้อม ชีรปญโญ ที่ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลของการเผยแผ่ พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณีชมรมผู้สูงอายุวัดสมรโกฏิ” ซึ่งได้ผลสรุปว่าส่วนใหญ่คนที่ เพศต่างกัน มีระดับความเห็นด้วยในการเผยแผ่ธรรม ไม่แตกต่างกัน^{๑๘}

๒. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้าน กามสังวรและด้านสังกะ สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอายุต่างกัน มีระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับเบญจกัถยาณธรรม ในพระพุทธศาสนาแตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านสังกะ และด้านสติสัมปชัญญะ

^{๑๖} พระมหาสารวย ญาณสัวโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๗} พระมหาสารวย ญาณสัวโร (พินดอน), “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้าบทคัดย่อ.

^{๑๘} พระมหานูญล้อม ชีรปญโญ, “ประสิทธิผลของการเผยแผ่พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุศึกษา เฉพาะกรณี ชมรมผู้สูงอายุวัดสมรโกฏิ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕.

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาบุญล้อม ชีรปญโญ ที่ศึกษาเรื่อง “ประสิทธิผลของการเผยแผ่พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี ชมรมผู้สูงอายุวัดสมร โภทฺธิ” ซึ่งได้ผลสรุปว่า ส่วนใหญ่คนที่อายุ ต่างกันมีระดับความเห็นด้วยในการเผยแผ่ธรรมไม่แตกต่างกัน^{๑๗๕}

๓. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะและด้านกามสังวร สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะ ซึ่งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่ามีผลสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระทวีป กุลยาณมโฆ ที่กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์หลักธรรมกัลยาณธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา” ซึ่งได้ผลสรุปว่า ส่วนใหญ่เข้าใจถึงเบญจกัลยาณธรรมว่าคือธรรมอันดีอันงามและเป็นหลักปฏิบัติของกัลยาณบุคคลทั้งหมด^{๑๗๖}

๔. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะ สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีการศึกษาต่างกัน มีระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวร ด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภูมิรัฐ สแสงทอง ที่กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “เจตคติและปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม” สรุปได้ว่าระดับเจตคติ โดยภาพรวมเมื่อเปรียบเทียบกันแล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ^{๑๗๗}

๕. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณาและด้านกามสังวร สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีอาชีพต่างกัน มีระดับความเข้าใจ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ และด้านสติสัมปชัญญะ

^{๑๗๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖.

^{๑๗๖} พระมหาทวีป กุลยาณมโฆ, “การศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมสำหรับการดำรงชีวิตที่ปรากฏในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๕๓.

^{๑๗๗} ภูมิรัฐ สแสงทอง, “เจตคติและการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์), ๒๕๔๘.

เมื่อพิจารณาแล้วจะมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของภูมิรัฐศาสตร์ แสงทอง ที่กล่าวไว้ในงานวิจัยเรื่อง “เจตคติและปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม” สรุปได้ว่า ระดับเจตคติโดยภาพรวม เมื่อเปรียบเทียบกันแล้วมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญ^{๑๗๒}

๖. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรม ในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะ สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครที่มีจำนวนปีที่อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงต่างกันมีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณา และด้านสังขละจะสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำราญ ญาณสวโร ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ได้ผลสรุปว่า ส่วนใหญ่ปัญหาและผลกระทบของการละเมิดศีลข้อที่ ๕ จะมีระดับเจตคติแตกต่างกัน เมื่อพิจารณาตามตัวแปรต้นดังกล่าว^{๑๗๓}

๗. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีระดับเจตคติ เกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะ สำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครที่มีประสบการณ์ฝึกอบรม ด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม) ต่างกัน มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกัน ในด้านเมตตากรุณาสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำราญ ญาณสวโร ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ได้ผลสรุปว่า ส่วนใหญ่ปัญหาและผลกระทบของการละเมิดศีลข้อที่ ๕ จะมีระดับเจตคติแตกต่างกัน ฉะนั้นจึงมีความสอดคล้องกันในส่วนของการวิจัย^{๑๗๔}

๘. จากผลการวิจัยพบว่า ชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน มีระดับเจตคติเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านเมตตากรุณา ด้านกามสังวรและด้านสติสัมปชัญญะสำหรับระดับความเข้าใจของชาวชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานครที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกัน

^{๑๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๑๗๓} พระมหาสำราญ ญาณสวโร, “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีผลต่อสังคม”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), ๒๕๔๒.

^{๑๗๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

มีระดับความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมรรณในพระพุทธศาสนา แตกต่างกันในด้านสัมมาอาชีวะ ด้านกามสังวรด้านสัจจะ และด้านสติสัมปชัญญะสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสำรวย ญาณส่วโร ที่ได้ศึกษาเรื่อง “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อสังคมไทย” ได้ผลสรุปว่า ส่วนใหญ่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยได้รับผลกระทบจากการละเมิดศีลข้อที่ ๕ เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตครอบครัวเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบแล้วจะเห็นว่าเรื่องของกามสังวร เมตตากฎา และสติสัมปชัญญะจะมีความแตกต่างกัน^{๑๘๕}

๕.๓ ข้อเสนอแนะ

๕.๓.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

๑) ผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ควรจัดกิจกรรมเกี่ยวกับธรรมะในชุมชนหรือค่ายเยาวชน และประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับหลักธรรมให้ทั่วถึง และจัดกิจกรรมเข้าวัด ทำบุญ และปฏิบัติธรรมให้มากขึ้น

๒) ผู้นำชุมชนหรือผู้เกี่ยวข้อง ควรหาวิธีจูงใจให้มีการเข้าฟังธรรมะมากขึ้น เช่น หาดารามาชักชวน การสอนธรรมะที่สนุก

๓) ผู้นำชุมชนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องควรจัดให้มีเสียงธรรมะตามสายได้รู้หลักธรรมได้มากและนำไปปฏิบัติ

๕.๓.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

๑) ควรส่งเสริมให้มีการศึกษาวิจัย เจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัณฑ์ชาวมรรณในพระพุทธศาสนาตามชุมชนต่างๆ

๒) ควรศึกษาเพิ่มเติมในด้านความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมถึงสภาพแวดล้อมภายในชุมชนต่างๆ

๓) ควรศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แล้วนำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

^{๑๘๕} อ่างแก้ว.

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย ภาษาบาลี

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาเถรปกรณ์ ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

_____ พระไตรปิฎกภาษาไทย. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร

: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

_____ อรรถกถาบาลี. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๑๕.

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยและอรรถกถาไทย ชุด ๕๑ เล่ม

ฉบับมหามกุฏราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป:

กรมการศาสนา. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,

๒๕๑๓.

กถิน อัครโยธิน, หลวง. อธิบายธรรมะวิภาค น.ธ. ตรี. กรุงเทพมหานคร : ธรรมบรรณาการ,

คณาจารย์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกแก่นธรรม ฉบับมหาวิทยาลัยมหา

จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

จ้านงศ์ ทองประเสริฐ. พระมหาธรรมราชาธิราช. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิกจำกัด,

๒๕๔๕.

ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์และคนอื่น. ความรู้พื้นฐานทางศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ชูศรี วงศ์ตันนะ. เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย. พิมพ์ครั้งที่ ๗, กรุงเทพมหานคร : เทพเนรมิต,

๒๕๔๑.

- เชิดศักดิ์ โฆวาสัทธ. การวัดเจตคติและบุคลิกภาพ. กรุงเทพมหานคร : สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร, ๒๕๒๐.
- เชิดศักดิ์ โฆวาสัทธ. การวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : ศิลปบรรณาการ, ๒๕๒๑.
- ทิตยา สุวรรณะชญ. สังคมวิทยา. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๕.
- ดวงเดือน พันธมนาวินและคณะ. ชุดฝึกอบรมหลักสูตรการเสริมสร้างทัศนคติค่านิยมและจริยธรรมของข้าราชการ. กรุงเทพมหานคร : สำนักข้าราชการก.พ., ๒๕๒๗.
- ดวงเดือน พันธมนาวิน. Social Perception, คำบรรยาย. ๒๕๑๗.
- ต่าย เชิญงฉิ. หลักการวัดและประเมินผลการศึกษา. ภาควิชาประเมินผลและวิจัยการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๒๓.
- ทัศนีย์ ทองสว่าง. สังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.ปรีนติ้งเฮ้าส์, ๒๕๑๗.
- ทินวัฒน์ มฤคพิทักษ์. พุดได้พุดเป็น. พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บพิธการพิมพ์, ๒๕๒๕.
- บุญมี แทนแก้ว. จริยศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๓๐.
- ประภา เพ็ญสุวรรณ. เจตคติการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมอนามัย. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธีระพัฒนา, ๒๕๓๐.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. ปัจจัยที่ส่งผลต่อเจตคติของผู้บริหารการศึกษาของกระทรวงสาธารณสุข. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.
- _____. จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์สื่อเสริม, ๒๕๓๔.
- ปิ่น มุกทุกันต์. แนวสอนธรรมะตามหลักสูตรนักรธรรมตรี. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๑๔.
- แปลก สนธิรักษ์. พจนานุกรม บาลี-ไทย. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร:บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๒.
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ศักดิ์ สุนทรเสณี. เจตคติ, ม.ป.ป.
- พุทธทาสภิกขุ. “สติสัมปชัญญะ” ชาวพุทธ. ม.ป.ป.
- พระมหาวิระวงศ์. มงคลในพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาดไทย, ๒๕๐๑.
- พรรณี ช. เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร : คอมแพ็คพริ้น, ๒๕๒๘.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). ตามทางพุทธกิจ. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๓๑.
- พระเทพเวที (ประยูรย์ ปยุตโต). พุทธศาสนากับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร : มูลนิธิโกมลคีมทอง, ๒๕๓๒.
- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โศภน ญาณสิทฺโธ). เพชรในดวงใจ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พิทักษ์อักษร, ๒๕๓๕.

- พระเทพคิลิก (ระแบบ จิตญาโณ). เรือนใจชาวพุทธ. กรุงเทพมหานคร : พระศวการพิมพ์,
๒๕๔๔.
- พระมหาสมปอง มุทิโต. คัมภีร์อภิธานวรรณนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัท
ประยูรวงศ์พรินต์ติ้ง จำกัด, ๒๕๔๗.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). พระพุทธศาสนาในเอเชีย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
- _____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- _____. พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช ป.ธ.๕ ราชบัณฑิต). พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสตร์ คำวัด.
พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม, ๒๕๕๑.
- พระพรหมคุณาภรณ์. กาลานุกรม พระพุทธศาสนาในอารยธรรมโลก. กรุงเทพมหานคร :
บริษัทด้านสุทธการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๕.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ม.ป.ป.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร :
พิมพ์ที่ บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. ม.ป.ป.
- พระราชธรรมนิเทศ (ระแบบ จิตญาโณ). ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๖.
- พุทธทาสภิกขุ. อบรมภิกษุณีสถมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : ธรรมทาน
มูลนิธิไชยา, ๒๕๑๔.
- พุทธทาสภิกขุ. ธรรมะสำหรับคนเกลียดวัด. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๐.
- พระเมธีวราภรณ์ (สุทัศน์). เบญจศีลเบญจธรรม อุดมชีวิตของมนุษย์. กรุงเทพมหานคร :
สำนักพิมพ์ต้นบุญ, ๒๕๕๑.
- พจน์ วรกวิน. จิตวิทยาสังคมทฤษฎีและการปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
๒๕๒๖.
- พิฑูร มลิวัลย์ และไสว มาลาทอง. ประวัติพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร : กรมการศาสนา
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๓๓.
- พิน ดอกบัว ร.ศ. ศาสนาเปรียบเทียบ. กรุงเทพมหานคร : โสภณการพิมพ์, ๒๕๓๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์. **พระไตรปิฎกแก่นธรรม**. ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์, ๒๕๔๖.

ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. **สถิติวิทยาการทางการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๒.

ลัดดา กิตติวิภาค. **ทัศนคติทางสังคมศาสตร์เบื้องต้น**. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๒.

วศิน อินทสระ. **พุทธปรัชญาเถรวาท**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญกิจ, ๒๕๑๕.

วลัยทิพย์ สาขลวิจารณ์. **นิยามและแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ. ในมัดลิกา มัติโก.**(บรรณาธิการ). **คู่มือการวิจัยพฤติกรรมสุขภาพ ชุดที่ ๑ : แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับพฤติกรรมสุขภาพ**. กรุงเทพมหานคร : โครงการข่างานวิจัยสุขภาพ ศูนย์ประสานงานทางการแพทย์และสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข

วาสนา บุญสม. **“อัครมหาราช”**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร. สำนักพิมพ์ปริมาตร, ๒๕๔๗.

วิชัย ธรรมเจริญ เรียบเรียง. **ธรรมศึกษาตรี**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๗.

วิมลศิริ ร่วมสุข. **ประวัติวรรณคดีสันสกฤตยุคพระเวท**. พระนคร: สำนักพิมพ์ สหสยามพัฒนา จำกัด, ๒๕๓๗.

ศักดิ์ สุนทรเสณี. **เจตคติ**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์รุ่งวัฒนา, ๒๕๓๑.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **ธรรมคดี**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๑๔.

สมศรี ประทุมสูตร, ประยงค์ วิริยวิทย์ และอาภรณ์ ผูกกะมาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. งานวิจัย “เรื่อง จรณะ ๑๕ ทางเอกแห่งการบรรลุอย่างพระพุทธเจ้า มีผลจริง พิสูจน์ได้ แม้ในปัจจุบัน, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เจริญผล, ๒๕๒๕.

สมพงษ์ เกษมสิน. **การบริหารงานบุคคลแผนใหม่**. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๖.

สงวนศรี วิรัชชัย. **จิตวิทยาสังคมเพื่อการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ศึกษาพร, ๒๕๒๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธประวัติ เล่ม ๑**. กรุงเทพมหานคร : รวมสาส์น, ๒๕๓๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส. คำอธิบายธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑ ในนวโกวาท,
 หลักสูตรนักธรรมและธรรมศึกษาขั้นตรี, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา,
 ๒๕๔๓.

สุภาพ วาดเขียน และอรพินซ์ โกชนดา. การประเมินผลการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ กรุงเทพมหานคร
 : ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๘.

สุชา จันทร์เอม. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๒๗.

สุพิน บุญชูวงศ์. หลักการสอน ๒๑๔๒๓๐๕. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : แสงสุทธิการพิมพ์,
 ๒๕๓๑.

สุชีพ ปุณฺณานุกาภ. พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหามกุฏราชวิทยาลัย., ๒๕๓๘.

_____. พจนานุกรมศัพท์พระพุทธศาสนา ไทย-อังกฤษ. พิมพ์ครั้งที่ ๘. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑.

สุเชาวน์ พลอยชุม. สารานุกรมพระพุทธศาสนา. ประมวลจากพระนิพนธ์ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
 กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
 ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุจริตรา อ่อนค้อม. ศาสนาเปรียบเทียบ. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, ๒๕๔๕.

โสภา ชูพิชัยกุล และอรทัย ชื่นมณุษย์. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา,
 ๒๕๑๘.

_____. พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหามกุฏ
 ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก, ศ.พิเศษ. คำบรรยายพระไตรปิฎก. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา
 และสถาบัน บัณฑิตธรรม, ๒๕๔๑.

เสถียร โพนันทะ. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา ฉบับมุขปาฐะ ภาค ๑. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
 มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

แสง จันทร์งาม, รศ. ศาสตราจารย์. กรุงเทพมหานคร : ม.ป.ท. ๒๕๒๕.

อภิญฺวณฺ์ โปธิ์สาน. พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัย
 มหาสารคาม, ๒๕๕๖.

อมร โสภณวิษณุรังศ์ และกวี อิศริวรรณ. พระพุทธศาสนา ๘ ๑๑๘ - ๑๑๕. กรุงเทพมหานคร :
 ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๓๔.

อวยชัย ชบาและคณะ. พฤติกรรมมนุษย์ในองค์กร. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๑.

อโณทัย อาตมา. นิพพานประสาทชาวบ้าน. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๔.
อภิญฺญวัฒน์ โพธิ์सान. พุทธศาสตร์แนวปฏิบัติเพื่อชีวิต. มหาสารคาม : สำนักพิมพ์แห่งมหาวิทยาลัย
มหาสารคาม, ๒๕๕๑.

อรพิมล จินดาเวช ชูเตย์รัตน์. เมตตากาวานา. กรุงเทพมหานคร : บุญศิริการพิมพ์, ๒๕๕๒.
อุทัย บุญเย็น. พระไตรปิฎกสำหรับผู้เริ่มศึกษา. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์โพธิเนตร จำกัด,
๒๕๔๘.

(๒) บทความ :

ข้อมูลชุมชนวัดโพธิ์เรียง. [ออนไลน์].แหล่งข้อมูล

<http://203.155.220.217/bangkoknoi/community/porieng.htm> [๑๐ เม.ย. ๒๕๕๔]

เบญจกัลยาณธรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.jariyatam.com/th>, [๑ ธ.ค. ๒๕๕๔]

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia> [๑๕ ต.ค. ๒๕๕๔]

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://th.wikipedia.org> [๑๑ ก.ค. ๒๕๕๔]

ลักษณะสติกับสัมปชัญญะ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : .

<http://www.dhammadakaya.org/dhamma/lecture/lecture39.php> , [๑๔ ม.ค. ๒๕๕๔].

สำนักพุทธศาสตร์และประเมินผล กรุงเทพมหานคร. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา :

<http://dailyplans.bangkok.go.th>, [๕ เม.ย. ๒๕๕๔].

(๓) วิทยานิพนธ์ :

จิราพร นามอิทธากรณ์. “เจตคติของผู้นิเทศงานสาธารณสุขระดับอำเภอต่อการนิเทศงานสาธารณสุข
ผสมผสานระดับจังหวัด ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี”, วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี, ๒๕๓๕.

จักรกริช ใจดี. “ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนิสิตมหาวิทยาลัยเกษตร”. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๒.

จินดา อ่ำเอี่ยม. “การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสิ่งแวดล้อมศึกษา”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร
มหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘.

- วิไลพร อุ่นเจ้าบ้าน. “ศึกษาพฤติกรรมกรรมการนำศีล ๕ ไปใช้ในชีวิตประจำวันของผู้บริหารและสมาชิก
องค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอตะพานหิน จังหวัดพิจิตร”, **วิทยานิพนธ์พุทธ
ศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๕
บุญน้อย มุ่งงาม. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ค่านิยมแบบพุทธและการดำเนินชีวิตของชาวพุทธ
ในปัจจุบัน”, งานวิจัย. บัณฑิตวิทยาลัย : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๓.
- พระสุวัฒน์ มหังสา. “ทัศนคติและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับศีล ๕ ของชาวพุทธ”, รายงานการวิจัย,
บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระมหาบุญล้อม ธีรปัญญา. “ประสิทธิผลของการเผยแผ่พุทธธรรมในชมรมผู้สูงอายุ ศึกษาเฉพาะกรณี
: ชมรมผู้สูงอายุวัดสมรโกฏิ”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต.บัณฑิตวิทยาลัย :
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- พระมหาสำอองค์ สิริภาคโยทัย. “เจตคติของพุทธศาสนิกชนต่อบทบาทของพระสงฆ์ในจังหวัดกระบี่”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์,
๒๕๕๘.
- พระมหาพิชิต ยมพาลไฟ. “การศึกษาทัศนะเรื่องศีล ๕ ของชาวพุทธในสังคมไทยปัจจุบัน :
ศึกษาเฉพาะกรณีการฆ่าสัตว์”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหิดล, ๒๕๕๒.
- พระทวีป กลุยานธมโม. “การศึกษาวิเคราะห์หลักเบญจกัลยาณธรรม สำหรับการดำรงชีวิต ที่ปรากฏ
ในคัมภีร์พระพุทธศาสนา”, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย :
มหามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.
- พระมหาไพฑูริย์ สุทนต์โร (น้อยวัน). “การวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องบาปในพระพุทธศาสนาเถรวาท”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระอุบล กตปุญโญ (แก้ววงษ์ล้อม), “การศึกษาวิเคราะห์คุณค่าของศีลที่มีต่อสังคมไทย”,
วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๗.
- พระมหาสำราย ญาณสำโร (พินดอน). “การศึกษาเรื่องผลกระทบจากการล่วงละเมิดศีลข้อที่ ๕ ที่มีต่อ
สังคมไทย”, **วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.
- พระอธิการอุทิศ โกวิท (ตาตะมิ). “ศึกษาหลักสติสัมปชัญญะ ในการปฏิบัติวิปัสสนาตามหลัก
สติปัฏฐาน ๔ เฉพาะกรณี การปฏิบัติวิปัสสนาภาวนา ๗ เดือน”, **วิทยานิพนธ์พุทธ**

ศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,
๒๕๕๓.

ภูมิรัฐ์ แสงทอง. “เจตคติ และการปฏิบัติของเยาวชนต่อหลักเบญจศีล-เบญจธรรม”, วิทยานิพนธ์
ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, ๒๕๔๘.

ราศี ทองสวัสดิ์. “การอบรมศีลธรรม และพระพุทธศาสนาในโรงเรียนมัธยมต้นในทัศนคติของครู”,
วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

อริษฐาน พูลศิลป์ศักดิ์กุล. “การรักษาศีลห้าของพุทธศาสนิกชนวัยแรงงาน : กรณีศึกษาเขตสวนหลวง
กรุงเทพมหานคร”. ปริญญาพิเศษ, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยบูรพา, ๒๕๔๘.

๒. ภาษาอังกฤษ

Allport Gardon. **Attitude in Attitude Theory and Measurment.** Newyork: John Willy and Sons,.
Inc., 1967.

Newcomb Theodore, M. **Social Psychology**, Noe Yok : Dryden Press, 1954.

Theodore, Newcomb M. **Social Psychology**, New York : Dryden Press, 1954.

Ernest R. Hilgard. **Introduction to Psychology**, Harcourt, New York : Brace and World
Inc, 1962.

ภาคผนวก ก

หนังสือขอเชิญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขออนุญาตให้สถิติเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัย

ภาคผนวก ค

แบบสอบถาม

ภาคผนวก ง

ประวัติชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

แบบสอบถามชุด ก.

งานวิจัยเรื่อง

ศึกษาเจตคติ และความเข้าใจเกี่ยวกับเบญจกัลยาณธรรมในพระพุทธศาสนา

ศึกษาเฉพาะกรณี : ชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยของนิสิตปริญญาโท สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คำตอบของท่านทุกข้อมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ จึงขอความกรุณาให้ตอบคำถามตามความเป็นจริง เกี่ยวกับเจตคติและความเข้าใจของท่าน คำตอบทุกข้อไม่มีผลกระทบต่อผู้ใดและจะไม่นำไปเปิดเผยในที่ใด จะนำไปเพื่อประโยชน์ทางการศึกษาเท่านั้น

แบบสอบถาม มี ๔ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ ๒ เจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม

ตอนที่ ๓ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักเบญจกัลยาณธรรม

ตอนที่ ๔ ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณ

ธรรม

โปรดตอบทุกข้อเพราะหากขาดข้อใดข้อหนึ่งจะทำให้แบบสอบถามขาดความสมบูรณ์ในการวิเคราะห์ได้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ใน [] ที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

๑. เพศ ชาย
 หญิง
๒. อายุ ๑๕-๑๙ ปี
 ๒๐ - ๕๕ ปี
 ๖๐ ปีขึ้นไป
๓. สถานภาพ/สมรส โสด
 สมรส
 หย่าร้าง
๔. การศึกษา ประถม - มัธยมศึกษา
 ปวส.- อนุปริญญา
 ปริญญาตรี
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๕. อาชีพ นักเรียน - นักศึกษา
 ข้าราชการ-พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 ค้าขาย
 รับจ้าง
 อื่น ๆ (โปรดระบุ).....
๖. อาศัยในชุมชนวัดโพธิ์เรียงปี
๗. ประสบการณ์ฝึกอบรมด้านคุณธรรม จริยธรรม (ฟังบรรยายธรรม)
 เคย
 ไม่เคย
๘. รายได้เฉลี่ย ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาท/เดือน
 ๓,๐๐๑ - ๖,๐๐๐ บาท/เดือน
 ๖,๐๐๑ - ๙,๐๐๐ บาท/เดือน
 ๙,๐๐๑ - ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน
 ๑๕,๐๐๐ บาท/เดือน ขึ้นไป

ตอนที่ ๒ แบบวัดเจตคติเกี่ยวกับหลักเบญจกัถยาณธรรม

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุดโดยเลือกเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ คำตอบแต่ละข้อมีความหมายดังนี้

- มากที่สุด หมายถึง ท่านมีเจตคติกับข้อความนั้นในระดับมากที่สุด
 มาก หมายถึง ท่านมีเจตคติกับข้อความนั้นในระดับมาก
 ปานกลาง หมายถึง ท่านมีเจตคติกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง
 น้อย หมายถึง ท่านมีเจตคติกับข้อความนั้นในระดับน้อย
 น้อยที่สุด หมายถึง ท่านมีเจตคติกับข้อความนั้นในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	เจตคติต่อหลักเบญจกัถยาณธรรม	ระดับเจตคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านเมตตากรุณา					
๑	การค้าสุนัขข้ามชาติ เพื่อนำไปบริโภคนั้นถือว่าเป็นเรื่องปกติ					
๒	การทำบุญด้วยเงินมาก ๆ จะทำให้ได้บุญมากตามไปด้วย					
๓	ศาสนาพุทธสอนให้ไม่เบียดเบียน กรุณา ก็คือช่วยสงเคราะห์					
๔	ท่านจะไม่สงสารและไม่ให้ทานกับคนขอทานที่แก้งทำเป็นพิการ					
๕	ท่านคิดว่า เมตตาและกรุณานั้นมีอยู่ในใจชาวพุทธทุกคน เพียงแต่มีมากหรือน้อย					
	ด้านสัมมาชีวะ					
๖	การพนัน เช่น การเล่นหวยเป็นทางแห่งความเสื่อม					

ข้อ	เจตคติต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	ระดับเจตคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗	การฆ่าสัตว์เป็นอาชีพ แล้วแผ่ส่วนกุศลไปให้สัตว์นั้น ถือว่าได้ลบล้างบาปแล้ว					
๘	การทำการค้าที่ไม่เอาर्डเอาเปรียบผู้อื่นก็ถือว่าประกอบสัมมาอาชีพะ					
๙	ท่านคิดว่า การทำค้ำนั้น ก็เพื่อต้องการจะทำให้ได้มีผลกำไรมาก ๆ					
๑๐	การค้าที่เสี่ยงต่อกฎหมายจะทำให้รวยอย่างรวดเร็ว					
	ด้านกามสังวร					
๑๑	การเป็นคนเจ้าชู้นั้น ไม่ถือว่าผิดศีล					
๑๒	การไม่สำรวมในกามนั้น เป็นสาเหตุให้เกิดการหย่าร้าง					
๑๓	ท่านไม่เคยประพฤติผิดล่วงละเมิดทางเพศ					
๑๔	การทำแท้ง เป็นการผิดกฎหมาย และเมื่อตายไปต้องตกนรก					
๑๕	การซื้อสตั๊กกับคู่ครองของตนจะทำให้ชีวิตราบรื่นอยู่กันอย่างสงบสุข					
	ด้านสังขะ					
๑๖	การที่พูดแต่ความจริงเป็นแบบอย่างที่ดีแก่คนในครอบครัวและชุมชน					
๑๗	กล่าวเรื่องไม่จริงแต่มีคนเชื่อถือว่าทำบาป					
๑๘	การพูดใส่ร้าย การนินทา เป็นการทำให้เกิดความแตกแยกในชุมชน					
๑๙	การโทรศัพท์ไปหลอก ขู่ ว่า วางระเบิดไว้ที่นั่นที่นั่น เป็นบาปและผิดกฎหมาย					

ข้อ	เจตคติต่อหลักเบญจกัณฑ์ธรรม ด้านสติสัมปชัญญะ	ระดับเจตคติ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๐	ท่านรู้สึกไม่สบายใจเมื่อเห็นคนในชุมชนพูดโกหกกัน					
๒๑	การดื่มสุราเล็กน้อยเพื่อเข้าสังคมนั้นเป็นเรื่องปกติ ไม่ควรถือเป็นเรื่องใหญ่					
๒๒	การคิดสุรา สิ่งเสพติดนั้น เป็นความพ่ายแพ้ต่อความไม่ดีและสิ่งไม่ดี					
๒๓	การมีสติสัมปชัญญะอดกลั้นต่อสิ่งชั่วที่จะนำไปในทางที่เสื่อมเป็นเบญจกัณฑ์ธรรมข้อที่ ๕					
๒๔	การห้ามขายสุราในวันสำคัญทางศาสนา ไม่ช่วยทำให้คนในชุมชนประพฤติดีขึ้น					
๒๕	ท่านไม่สนับสนุนการดื่มสุรา เสพสิ่งเสพติดทุกชนิดในชุมชน					

ตอนที่ ๓ แบบวัดความเข้าใจหลักเบญจกัลยาณธรรม

คำชี้แจง

โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับความเห็นของท่านมากที่สุด โดยเลือกเพียงคำตอบเดียวในแต่ละข้อ คำตอบแต่ละข้อมีความหมายดังนี้

มากที่สุด หมายถึง ท่านความเข้าใจกับข้อความนั้นในระดับมากที่สุด

มาก หมายถึง ท่านความเข้าใจกับข้อความนั้นในระดับมาก

ปานกลาง หมายถึง ท่านความเข้าใจกับข้อความนั้นในระดับปานกลาง

น้อย หมายถึง ท่านความเข้าใจกับข้อความนั้นในระดับน้อย

น้อยที่สุด หมายถึง ท่านความเข้าใจกับข้อความนั้นในระดับน้อยที่สุด

ข้อ	ความเข้าใจต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	ระดับความเข้าใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
	ด้านเมตตากุศล					
๑	การละเลย ช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อคนตกยากลำบาก เรียกว่า ขาดความเมตตากุศล					
๒	สามีภรรยาต้องมีความรัก ความเมตตากุศลเป็นพื้นฐาน จึงจะอยู่ร่วมกันจนแก่เฒ่า					
๓	การที่ชุมชนไม่สงบสุขนั้น เพราะขาดความเมตตากุศลต่อกัน					
๔	ควรแผ่เมตตาต่อตนเองและผู้ใกล้ชิด แล้วจึงแผ่ไปยังผู้อื่นและสรรพสัตว์					
๕	การไม่เบียดเบียนกันให้ความช่วยเหลือสงเคราะห์กัน ก็ได้ชื่อว่ามีเมตตากุศลแล้ว					
	ด้านสัมมาอาชีวะ					
๖	การมีอาชีพขายเนื้อสัตว์ อารูปืน มีด ดาบ ขาฆ่าแมลง ทินเนอร์ ถือว่าเป็นอาชีพสุจริต					

ข้อ	ความเข้าใจต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	ระดับความเข้าใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๗	การร่ำรวยจากการเล่นพนัน ไม่ทำให้มีความสุขที่แท้จริง					
๘	การลักทรัพย์ฆราวาส บิดา ญาติพี่น้อง ไม่ผิดศีล					
๙	การเก็บเงินได้ แล้วนำไปคืนเจ้าของ เป็นการกระทำที่ควรยกย่อง					
๑๐	การไม่ลักทรัพย์ยอมทำให้เป็นที่ไว้วางใจของคนทั่วไป					
	ด้านกามสังวร					
๑๑	การมีสัมพันธ์ฉันชู้สาว ถือเป็นเรียนรู้กันก่อนแต่งงาน ไม่บาป					
๑๒	การมีผู้มีกิ๊กที่ดีตรงที่ไม่ต้องรับผิดชอบเลี้ยงดู					
๑๓	การยับยั้งชั่งใจก่อนมีเพศสัมพันธ์จะช่วยให้ปลอดภัยจากเอดส์และจะได้ไม่ผิดศีลธรรม					
๑๔	การเที่ยวสนุกกลางคืน จะทำให้เดือดร้อน					
๑๕	การมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควร มีความผิดทั้งกฎหมายและศีลธรรม					
	ด้านสัจจะ					
๑๖	การมีสัจจะ คือการเป็นคนพูดจริงทำจริง					
๑๗	การพูดดี คิดดี ทำดี ย่อมได้รับการยกย่อง					
๑๘	พูดปดเพื่อไม่ให้คนอื่นตื่นกลัว วิตกกังวลถือว่าไม่บาป					
๑๙	ความจริงใจทำได้ด้วยการไม่พูดปดกับผู้อื่น					

ข้อ	ความเข้าใจต่อหลักเบญจกัลยาณธรรม	ระดับความเข้าใจ				
		มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
๒๐	การโฆษณาเกินจริงในทีวีเป็นเรื่องปกติธรรมดา ไม่ถือว่าเป็นการหลอกลวง ด้านสติสัมปชัญญะ					
๒๑	การดื่มเบียร์ สุรา ดื่มเพื่อช่วยให้ผ่อนคลายโดยไม่ขาดสติ ถือว่าไม่ผิดศีล					
๒๒	การดื่มสุราเล็กน้อยเพื่อเป็นยาไม่ผิดศีล					
๒๓	เบียร์ เหล้า สิ่งเสพติด ทำให้ใจถึง ใจกล้า					
๒๔	ดื่มสุราแม้เล็กน้อย ถือว่าผิดศีลร้ายแรง เพราะสามารถทำให้ผิดศีลข้ออื่นได้ทั้งหมด					
๒๕	การมีสติสัมปชัญญะ ช่วยให้ไม่ให้เกิดความผิดพลาดในการทำงาน					

ตอนที่ ๔ ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

ของชุมชนวัดโพธิ์เรียง เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
คำชี้แจง โปรดเสนอแนะ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางในการปฏิบัติตามหลัก
เบญจกัลยาณธรรม เพื่อปรับปรุงแก้ไข

ปัญหา อุปสรรคและข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

๔.๑ ปัญหา และอุปสรรคในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

๔.๒ ข้อเสนอแนะในการปฏิบัติตามหลักเบญจกัลยาณธรรม

.....
.....
.....
.....
.....
.....

ประวัติชุมชนวัดโพธิ์เรียง

จากการศึกษา ประวัติความเป็นมาของชุมชนวัดโพธิ์เรียง ตั้งอยู่ชอยจรูญสนิทวงศ์ ๒๐ แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร สภาพเดิมเป็นสวนผลไม้มีผู้อาศัยประมาณ ๑๐ กว่าครอบครัว เป็นเจ้าของที่ดินประกอบอาชีพทำสวน ค้าขายและข้อมผ้า การค้าขายชาวสวนจะนำดอกไม้และผลไม้ไปขายที่ตลาดบางรักและหัวลำโพง ส่วนการข้อมผ้าชาวจีนเป็นผู้ทำอยู่บริเวณลานมะเกลือข้อมกันมาตั้งแต่ใช้ลูกมะเกลือและต่อมาใช้ สีคราม ตลาดที่นำผ้าข้อมไปส่งคือตลาดบางรัก ดอกไม้ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วฝั่งธนบุรีและพระนครคือดอกเย็บีรา หลังจากที่มีการไฟฟ้า นครหลวงเริ่มมาก่อสร้างผู้คนจึงเริ่มอพยพเข้ามาอยู่ ชาวสวนเดิมและเจ้าของที่ดินก็เริ่มเปลี่ยนอาชีพมาขายที่ดินและสร้างบ้านให้คนเช่าในที่สุดก็กลายเป็นชุมชนแออัด ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๒๕ การเคหะแห่งชาติและเขตบางกอกน้อยได้เข้ามาปรับปรุง^{๑๘๕}

อาณาเขต

ทิศเหนือ	วัดอัมพวา
ทิศใต้	คลองมอญ
ทิศตะวันออก	วัดกรูทและวัดชินโรต
ทิศตะวันตก	ถนนจรูญสนิทวงศ์

สภาพสังคม

๑. จำนวนหลังคาเรือน	๕๐๐ หลังคาเรือน
๒. จำนวนครอบครัว	๗๐๐ ครอบครัว
๓. จำนวนประชากร	๕,๐๐๐ คน
๔. ศาสนา	ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

การศึกษา

ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และอุดมศึกษา

^{๑๘๕} <http://203.155.220.217/bangkoknoi/community/porieng.html> เข้าถึงเมื่อวันที่ ๑๕/สิงหาคม/

อาชีพ

ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ รัฐวิสาหกิจ ค้าขายและรับจ้างทั่วไป มีโรงงานทำน้ำพริก โรงงานซ่อมด้าย โรงงานหล่อพระ

จำนวนกรรมการชุมชน

มีกรรมการชุมชนจำนวน ๒๕ คน

โครงการและกิจกรรม

- กองทุนหมู่บ้าน
- ศูนย์รับแจ้งเหตุและบริการครอบครัว
- กลุ่มสตรีแม่บ้าน
- กลุ่มเยาวชน
- กลุ่มอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.)
- ศูนย์สุขภาพชุมชน
- อาสาสมัครพัฒนาและความมั่นคงของมนุษย์ (อพม.)

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	พระมหาสว่าง จตุตมโล (ณฺณกระโทก)
วันเดือนปีเกิด	วันที่ ๔ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๐๗
มาตุภูมิ	บ้านคลองทรายเหนือ ตำบลหนองตะเคียนบอน อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว
ที่อยู่ปัจจุบัน	วัดโพธิ์เรียง แขวงบ้านช่างหล่อ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร
การศึกษา	น.ธ.เอก, ป.ธ. ๓, พุทธศาสตรบัณฑิต พธ.บ. คณะพุทธศาสตร์ พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. ๒๕๕๕

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระสุธีธรรมมานูวัตร, ผศ.ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบวิทยานิพนธ์.....ประธานกรรมการ

(พระมหาสุทิตย์ อากาศโร, ดร.)

.....กรรมการ

(พระมหาทวิ มหาปัญญา, ผศ.ดร.)

.....กรรมการ

(พลตรี ดร.วีระ วงศ์สรรค์)

.....กรรมการ

(ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์)

คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ พระมหาทวิ มหาปัญญา, ผศ.ดร. ประธานกรรมการ

พลตรี ดร. วีระ วงศ์สรรค์ กรรมการ